

**1980/81:131**

**Onsdagen den 6 maj**

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 27 april.

**2 § Regeringens sammansättning**

Upplästes och lades till handlingarna följande inkomna skrivelse:

Till riksdagens talman

Jag har i dag med omedelbar verkan fattat följande beslut angående regeringens sammansättning.

Jag har på deras egen begäran entledigat statsrådet och chefen för ekonomidepartementet Gösta Bohman, statsrådet Britt Mogård, statsrådet och chefen för försvarsdepartementet Eric Krönmark, statsrådet och chefen för handelsdepartementet Staffan Burenstam Linder, statsrådet Elisabet Holm, statsrådet och chefen för justitiedepartementet Håkan Winberg, statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet Ulf Adelson och statsrådet Georg Danell.

Jag har till chef för justitiedepartementet förordnat statsrådet Carl Axel Petri och till chef för försvarsdepartementet statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet Anders Dahlgren. Till chef för kommunikationsdepartementet har jag förordnat statsrådet Olof Johansson och till chef för ekonomidepartementet statsrådet och chefen för budgetdepartementet Rolf Wirtén. Till chef för handelsdepartementet har jag förordnat statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet Jan-Erik Wikström.

Stockholm den 5 maj 1981

*Thorbjörn Fälldin*

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Återtagande av  
uppdrag som riksdagsledamöter,  
m. m.*

*Återkallelse av  
motion*

### 3 § Återtagande av uppdrag som riksdagsledamöter, m. m.

#### Anf. 1 TALMANNEN:

Jag får anmäla att Gösta Bohman, Britt Mogård, Eric Krönmark, Staffan Burenstam Linder, Håkan Winberg och Georg Danell i dag återtagit sina uppdrag som riksdagsledamöter, sedan de av statsministern beviljats entledigande såsom statsråd.

Uppdragen för resp. Ingrid Diesen, Allan Ekström, Ewy Möller, Görel Bohlin, Erik Olsson och Jan-Eric Virgin att vara ersättare för ledamot som är statsråd har därigenom upphört.

Ingrid Diesen, som tjänstgjort som ersättare för Gösta Bohman, har kallats att i stället ersätta Carl Bildt under tid denne är ledig från riksdagsarbetet. Filip Fridolfssons förordnande som ersättare för Carl Bildt har därmed upphört.

4 § Talmannen meddelade att *Staffan Burenstam Linder* och *Georg Danell* anhållit om ledighet från uppdraget som riksdagsledamot under tiden den 6 maj–den 8 juni.

Talmannen anmälde att *Görel Bohlin* (m) och *Allan Ekström* (m) skulle tjänstgöra som ersättare för *Staffan Burenstam Linder* resp. *Georg Danell*.

### 5 § Återkallelse av motion

#### Anf. 2 TALMANNEN:

I skrivelse den 5 maj 1981 har Per Israelsson och Eivor Marklund återkallat den av dem väckta motionen 1980/81:2134 med anledning av proposition 1980/81:157 om godkännande av avtal mellan Sverige och Norge angående handeln med jordbruksvaror.

Jag har därför avskrivit denna motion.

Skrivelsen lades till handlingarna.

### 6 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1980/81:191 till lagutskottet

### 7 § Föredrogs men bordlades åter

Försvarsutskottets betänkande 1980/81:19

Kulturutskottets betänkande 1980/81:27

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:24

Onsdagen den  
6 maj 1981

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:49 om Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (prop. 1980/81:98).

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

### Anf. 3 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! 1979 fattade riksdagen beslutet att ge NCB 1 miljard kronor för att sanera företagets ekonomi och för att – som det då hette – förvandla NCB till ett slagkraftigt skogsföretag. Riksdagsbeslutet tillkom under stor vända. Många menade att det var att kasta pengarna i sjön. Andra sade, att nu blir det ett bra företag. Inom den socialdemokratiska gruppen föregicks beslutet av en lång diskussion, som blandades av tveksamhet och förhoppningar.

Landet styrdes av en folktopiregering, som inte visste vad den ville göra med NCB. I det läget upptogs diskussioner mellan vårt parti och centerpartiet, som bl. a. företrädde av nuvarande industriministern. Som utgångspunkt för samtalen fanns en gemensam grunduppfattning om att producentkooperationen borde vara kvar inom skogsindustrin. Dessutom trodde vi att om skogsbönderna och skogsägarföreningarna var kvar som ägare till NCB, skulle deras industrier i det närmaste garanteras virke. Från vårt parti var vi av den absoluta uppfattningen att om inte skogsägarna höll NCB med råvaror, fanns det ingen anledning för staten att gå in med pengar. Utan virke är ju industrianläggningarna i det närmaste värdelösa.

Riksdagen beviljade pengarna. Tack vare detta undgick många privata skogsägare men också skogsägarföreningarna stora förluster. I flera fall hade helt säkert konkurser blivit följden om inte staten hade gått in med miljarden.

Men, herr talman, NCB fick aldrig det virke som vi räknade med – trots virkesavtal och utfästelser från centerpartiets sida att aktivt arbeta för att NCB skulle få den råvara som behövdes. Följden blev att vissa fabriker fick stå stilla, och med ett lågt utnyttjande av produktionskapaciteten kom förlusterna och nedgången för NCB. De privata skogsägarna och skogsägarföreningarna har därför ett mycket stort ansvar för att NCB nu åter är i akut kris. De har svikit NCB. Men framför allt har de svikit den idé som ligger bakom producentkooperationens engagemang i skogsindustrin – en idé som främst bars fram av förre centerledaren Gunnar Hedlund. Men de borgerliga regeringarna har också ett betydande ansvar för NCB:s kris och förfall. Man har inte orkat samla sig för att ta itu med frågan om virke till skogsindustrin. Jag har haft debatter med industriminister Åsling här i riksdagen, och varje gång har jag blivit upplyst om att råvarusituationen icke är något problem. Varje gång vi har debatterat har industriministern sagt att Thage Peterson överdriver detta problem. Och när jag startade diskussionen om skogsindustrins råvaruproblem menade herr Åsling t. o. m. att jag inte riktigt visste vad jag talade om. Nu, i efterhand, har t. o. m. herr Åsling erkänt att Sverige till följd av virkesbristen har förlorat exportintäkter på mellan 4 och 6 miljarder kronor och att detta är en av orsakerna till Sveriges besvärliga balansproblem

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

i våra utlandsaffärer. Jag vill säga att det är helt klart att om regeringen inte hade nonchalerat skogsindustrins råvaruproblem, så hade situationen för NCB inte varit så mörk och dystert. Jag vill tillägga att kanske inte heller någon av de fyra nedläggningshotade enheterna hade behövt vara nedläggningshotad, om regeringen hade skött råvarusituationen på ett rimligt sätt.

Herr talman! Nu står vi här igen för att diskutera NCB och för att ännu en gång bevilja stora pengar till detta företag. Jag vet att industriministern har motsatt uppfattning, men jag har mina onda aningar om att det inte är sista gången som NCB behöver pengar för att överleva – tyvärr, måste jag säga, ty det borde ta slut någon gång. Men jag tror det inte! På något sätt har riksdagen fått NCB om halsen och har svårt att bli kvitt det.

Regeringens uppgörelse om NCB tillkom under mycket dramatiska former. Sällan har ett beslut tillkommit i sådan oenighet och under så mycken vända som regeringsuppgörelsen om NCB. Och det vill inte säga så litet när det gäller den borgerliga trepartiregeringen. Vad som var uppseendeväckande var att regeringen i sin kommuniké av den 1 december 1980 talade om att företaget i ett visst läge kunde försättas i konkurs. Detta regeringsuttalande kom att skada NCB mycket. Och det kom att skapa en väldig oro bland NCB:s långivare och övriga fordringsägare. Härfter startade en väldig, för NCB men även för svenska staten, förnedrande debatt om kreditvärdighet och pålitlighet. Jag måste säga att det är mycket förvånande, för att inte säga anmärkningsvärt, att regeringen i sin kommuniké om NCB-beslutet skrev in ordet konkurs.

Regeringen tog hela tre månader på sig att utarbeta propositionen. Förseringen och förhållningen av propositionen försvårade näringsutskottets beredningsarbete. Till detta kom att regeringen av naturliga skäl, med hänsyn till situationen i NCB, var angelägen om en snabb behandling av ärendet i utskottet. Detta har inneburit, herr talman, att NCB-frågan nu kommer att behandlas av riksdagen isolerad, skild från övriga skogsindustri-frågor, men framför allt skild från skogspolitiken i stort. Det hade naturligtvis varit önskvärt att riksdagen kunnat behandla skogspolitiken och skogsindustrin i ett sammanhang. De båda bitarna hör ju ihop. Dessutom har vi från den socialdemokratiska gruppen lagt fram flera förslag om att man skall öka skogsavverkningen, förslag som vi har kopplat direkt till NCB:s råvarusituation och till möjligheten att nedläggningshotade enheter inom NCB skulle kunna överleva till följd av ökade virkesleveranser. Men regeringen och utskottsmajoriteten har inte velat medverka till en behandling i fråga om detta ärende så, att vi hade kunnat behandla NCB-frågan samtidigt med våra förslag om att förstärka råvarusituationen för NCB och nedläggningshotade enheter. Exempelvis Köpmanholmens situation har ju enligt min mening helt fördärvats av driftsavbrott till följd av virkesbristen.

Jag beklagar, herr talman, att regeringens handläggning av NCB-frågan inte möjliggjort en sambehandling av skogspolitik och skogsindustri-frågor. Jag vill tillägga att regeringen hela tiden har varit emot samlade åtgärder för

hela den svenska skogsindustrin. Med kuslig precision har vi fått rätt på punkt efter punkt när det gäller utvecklingen. Det hade sett annorlunda ut i den svenska skogsnäringsen, om våra förslag om en övergripande strukturplanering hade antagits av riksdagen och om man – det vill jag också tillägga – från regeringens sida med kraft hade gått in i råvarufrågan. Som på ett pärlband har representanter för de krisdrabbade företagen kommit. Industriministern har haft dem i sitt väntrum. Det har varit representanter från Södra Skogsägarna, Vänerskog, Munksjö och NCB. Detta hade gått att förhindra, om regeringen hade lyssnat i tid.

När NCB-propositionen kom till riksdagen visade det sig att den var mycket bristfällig. Vår uppfattning var att den i sin helhet borde ha återförvisats till regeringen, men med hänsyn till NCB:s akuta kris ansåg vi att en återförvisning inte var möjlig av tidsskäl. Näringsutskottet har nu behandlat propositionen. Mycket av det arbete som regeringen borde ha gjort har utskottet tvingats att göra.

Jag skall nu beröra två frågor: kapitaltillskottet på 400 milj. kr. och strukturfrågorna.

Vi har från vår sida tillstyrkt att NCB av sysselsättnings-skäl tillförs ytterligare 400 milj. kr. av statliga medel. Det är stora pengar, men sysselsättningen på berörda orter får inte äventyras. Vi har tillstyrkt detta också under de försäkringar som har lämnats av industriministern beträffande NCB:s ekonomiska läge. Det har nämligen varit så att under näringsutskottets beredningsarbete starka tvivel har rests, om det av regeringen föreslagna kapitaltillskottet för NCB skulle vara fullt tillräckligt. Industriministern har två gånger varit i näringsutskottet med anledning av denna fråga. Han har därvid på hela regeringens vägnar – således både den del som avgått och den rest som är kvar i kanslihuset – gått i god för att det föreslagna kapitaltillskottet är tillräckligt. Han har också på hela regeringens vägnar sagt att NCB nu får en sådan ekonomisk styrka, att banker och övriga kreditorer är tillfredsställda. Industriministern har också med hela regeringen bakom sig gjort den bedömningen att ingen särskild garanti från statens sida är nödvändig för att kreditgivarna skall låta sina lån till företaget kvarstå. Regeringen har också genom sin industriminister inför utskottet gått i god för att inga ytterligare medel från statens sida utöver vad som nu föreslås skall vara erforderliga för att förhindra betalningsinställelse eller konkurs för NCB:s del. Industriministern har kallat detta för en hypotetisk fråga.

Det är således mycket långtgående – och möjligen djärva – garantier som regeringen nu har lämnat till näringsutskottet som svar på de frågor som utskottet fann sig nödsakat att ställa till regeringen under behandlingen av propositionen. Men herr Åsling bör veta att de av regeringen lämnade garantierna för utskottets del har varit avgörande för slutbehandlingen av anslaget till NCB. För den socialdemokratiska gruppen har dessutom hänsynen till sysselsättningen på berörda orter varit en avgörande faktor för dess inställning till nya pengar till NCB.

Jag skall nu gå över till strukturfrågorna.

När vi 1979 var med om att satsa 1 miljard kronor på NCB var det också för

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

att möjliggöra en planerad utveckling inom företaget. Vi menade att nu skulle tiden och pengarna användas för att ordentligt gå igenom alla problem som NCB hade och sätta företaget på fötter igen. I arbetet på att sanera NCB:s ekonomi och organisation skulle de anställda och deras organisationer medverka.

Vi vet nu hur det har gått. Pengarna liksom bara försvann i verksamheten, och företaget är i dag varken sanerat eller slagkraftigt. Som alltid har det varit de anställda och deras familjer som har fått sitta emellan. Det har t. o. m. gått så långt att man inte ens har velat pröva de anställdas egna försök att finna utvägar ur krisen. Varken i styrelsens, i regeringens eller i utskottsmajoritetens ögon är de anställdas och de lokala företagens förslag förtjänta av en utvärdering. Vi socialdemokrater protesterar mot en sådan behandling. Vi förordar inte en fortsatt verksamhet vid de enheter som saknar livskraft. Det gör inte heller de anställda och deras organisationer. Men detta innebär inte att vi är beredda att acceptera att människor förlorar sina arbeten med mindre än att alla alternativa utvecklingsvägar har fått en seriös prövning. Och dessutom måste enligt vår mening samhällsekonomiska hänsyn vägas in inför varje omfattande strukturbeslut. Regeringen har i propositionen inte ens redovisat sina studier i denna fråga. Det tycker jag också är mycket anmärkningsvärt.

NCB är ett typiskt fall av nedläggandesjuka, den sjuka som just nu florerar starkt i vårt land. På ett år har vi förlorat 30 000 jobb i den svenska industrin. Man är så förblindad av sin tro på att nedläggning och avveckling skall lösa alla problem att man inte ens prövar de vägar ut ur krisen som yppar sig. För alla de fyra nedläggningshotade enheterna – Hörnefors, Köpmanholmen, Väja såg och Johannedal – finns utarbetade utvecklingsalternativ till nedläggning. Det rör sig om förslag till överlevnad som arbetats fram antingen inom NCB i ett tidigare skede eller av de anställda i berörda regioner. Enligt vår uppfattning kan inget av de framtagna utvecklingsprojekten på nu tillgängligt material dömas ut. Vi har därför i fullt samförstånd med de anställdas fackförbund föreslagit att dessa projekt skall bli föremål för en ordentlig prövning, en utvärdering. Vi menar att dessa utvecklingsalternativ måste få sin chans. Jag måste fråga industriministern och utskottsmajoriteten: På vilka grunder anser man sig kunna vägra en utvärdering av projekten?

NCB:s nuvarande ledning, regeringen och utskottsmajoriteten vill inte ens vara med om en utvärdering av förslagen. I stället förordar man en hård nedläggningspolitik. I stället utarmar man hela bygder och kastar ut människor i arbetslöshet. Jag måste säga att detta är en upprörande politik. Jag har gjort en erfarenhet från arbetet med industrifrågor och krisföretag, och det är att det ofta varit de anställda som först sett vart utvecklingen varit på väg. Men det har också varit de som först har kommit med förslag till vägar ut ur kris och svårigheter. Man skall akta sig för att – som de borgerliga nu gör – undervärdera de anställdas kunskaper och insikter.

Vi har intagit en klar ståndpunkt: de olika utvecklingsalternativen skall inte dömas ut på förhand. De skall utvärderas.

Ansvar för utvärderingen måste med den arbetsfördelning vi har mellan riksdag och regering åvila regeringen. Men utvärderingen skall ske under medverkan av berörda länsmyndigheter, företaget, de anställda vid varje enhet och de fackliga organisationerna. Vi ser det som mycket viktigt att de som varit med och utarbetat utvecklingsalternativen kommer till tals och får framföra och utveckla sina förslag och synpunkter. Innan riksdagen senare i höst får fatta beslut i strukturfrågan får inga nedläggningar ske.

Det såg ett tag ut som om regeringen och industriministern hade låtit förnuftet ta överhand. I propositionen sågs att det kan finnas genomförbara utvecklingsalternativ för de nedläggningshotade enheterna, men i nya organisationsformer. Industriministern säger t. o. m. i propositionen att det är angeläget att sådana alternativ prövas. Han utgår vidare ifrån att NCB i så hög grad som möjligt söker biträda lösningar som innebär fortsatt drift vid anläggningarna i fråga.

Ett tag, herr talman, spreds således en strimma av hopp från industriministerns boningar i kanslihuset.

Men detta hopp släckte den borgerliga utskottsmajoriteten i näringsutskottet, eftersom man går emot varje form av utvärdering av de fyra utvecklingsprojekt som finns.

Vad beror då utskottsmajoritetens blanka nej på? En del skyller på Gösta Bohman, som ryckte in och sade nej till varje form av öppning för utvecklingsalternativen. Andra säger att industriministern inte fick fram några konkreta projekt, varför propositionens förslag inte gick att fullfölja i utskottet. Jag tycker att industriministern måste skingra mystiken. Gösta Bohman har ju avgått, så industriministern kan uppträda fritt. Jag ställer därför ett par frågor till herr Åsling:

Vilka lösningar hade industriministern i åtanke när han talade om utvecklingsalternativen, och när – vid vilken tidpunkt – hade han sett att detta skulle prövas? Tycker verkligen industriministern att utvecklingsalternativen för Hörnefors, Köpmanholmen, Väja såg och Johannedal är så dåliga att de inte ens förtjänar att få en utvärdering?

Staten gick 1979 in med 1 000 milj. kr. till NCB. Nu står riksdagen inför ett nytt beslut, om 400 milj. kr. Om de borgerliga får som de vill, kommer beslutet om dessa nya miljoner att kopplas med ett klartecken till NCB:s ledning att lägga ner fabriker och göra 1 500 människor arbetslösa. De anställda fick inte ens ut så mycket av skattepengarna att de fick sina utvecklingsförslag prövade. Jag förstår om de är upprörda och känner bitterhet.

Flera motioner har väckts om Hörneforsfabriken. Alla motionärer är säkerligen besjälade av en önskan att rädda fabriken för fortsatt drift i någon form. Genom att vi i vår partimotion tagit klar ställning för att det s. k. Hörneforsalternativet också skall utvärderas borde majoriteten för att Hörnefors skall ha en chans vara klar.

Det finns i dag två alternativ, som har möjlighet att få riksdagsmajoritet. För det första, om utskottsmajoritetens förslag vinner, så grävs Hörneforsgruppens förslag ner. Hörneforsfabriken läggs ned. För det andra, om vårt

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB

förslag vinner, så får Hörneforsgruppens förslag sin chans. De som står bakom förslaget får delta i utvärderingen. Vilket väljer nu Karin Israelsson, Börje Hörnlund, Tore Nilsson och Rune Ångström? Vi har från vårt håll i utskottsarbetet inte sett några sakliga skäl för att inte i stort ställa oss bakom era motioner. Detsamma gäller vpk-motionen.

Läget är detta: Om utskottsmajoritetens förslag vinner, läggs de fyra fabrikerne ned – således också Hörnefors - och det troligen omgående, enligt NCB:s ledning. Om vår reservation vinner, så ges de nedläggningshotade fabrikerne en chans genom att de befintliga utvecklingsalternativen skall prövas och utvärderas. Innan riksdagen fått behandla resultatet av denna utvärdering får inga nedläggningar ske. Om man väl har lagt ned fabrikerne, så är det ju inte så mycket kvar att pröva eller utvärdera. Jag utgår från att de fyra borgerliga riksdagsledamöterna från Västerbotten betänker detta.

Staten har som ägare till NCB ett direkt ansvar för sysselsättningen i företaget. Vi tycker det är förvånande att detta inte påpekas eller ens omnämns i propositionen. Vi har ju annars ofta hört industriministern tala om ägaransvar, när det gäller privata företag. Vi kan inte gå med på att regeringen vältrar över ansvaret på de regionala myndigheterna. Om riksdagens beslut eller den fortsatta händelseutvecklingen skulle leda till nedläggningar nu eller senare, måste det åvila landets regering att sätta in särskilda åtgärder för att nya industrier och ny sysselsättning etableras på de orter och i de regioner som berörs. Vi godkänner inte allmänna uttalanden, utan vi vill att förslag om vidare åtgärder skall redovisas för riksdagen.

Herr talman! Om riksdagen om några timmar när beslutet om NCB skall fattas följer regeringens och utskottsmajoritetens förslag, kommer detta att innebära nedläggningar av fabriker, arbetslöshet och utslagning. Jag vill tillägga att det också kommer att innebära ett hot om utarmning av hela orter, som redan har sysselsättningsproblem och är svaga.

Regeringen har haft mycket tid på sig att förbereda ett sådant beslut, som man nu kanske får riksdagen att godkänna. Man har också haft mycket tid att tänka ut konsekvenserna av ett sådant beslut och hur man skall möta de mycket svåra verkningar som kommer av regeringens och riksdagsmajoritetens förslag - om detta nu blir riksdagens beslut. Därför ställer jag avslutningsvis ett par viktiga frågor till industriministern: Vilka åtgärder har regeringen att redovisa för ny sysselsättning och nya jobb på dessa fyra orter? Vad har industriministern att säga till människorna i Köpmanholmen, Hörnefors, Väja och Johannedal om ersättningsjobb för dem som i dag kanske förlorar sina jobb till följd av industriministerns förslag och agerande? Detta är två viktiga frågor, men det är också två moraliska frågor. Frågorna kräver klara och raka besked. Jag menar att herr Åsling har haft lång tid på sig att fundera och förbereda svaren.

Den form av strukturomdaning i industrin som regeringen och industriministern förespråkar tar vi socialdemokrater bestämt avstånd från. Vi kan inte och kommer inte heller att motsätta oss förändringar i industristrukturen, men förändringarna skall ske i socialt acceptabla former. Med bästa vilja i världen kan jag inte sätta den stämpeln på NCB:s agerande och på vad som



nu sker och håller på att ske i NCB. Det är orimligt att det skall vara de anställda och deras familjer som ensamma skall bära följderna av strukturomvandlingen. Detta gäller i synnerhet i NCB-fallet, där företagsledningarnas försyndelser genom åren är många, och där regeringens skogspolitik och skogsböndernas leveransvägran är de helt avgörande orsakerna till krisen och svårigheterna.

Herr talman! Vi tar avstånd från det sätt på vilket man nu genomför förändringar och nedläggningar i NCB. Det yttersta ansvaret för vad som händer och sker i NCB lägger vi på landets borgerliga regering och dess industriminister. Vi har från vår sida gjort försök att tala regering och industriminister till rätta men misslyckats. Ta tag i råvaran, har vi sagt – men nej! Låt utvecklingsalternativen utvärderas och få en chans – men nej! Förbered tillsammans med de anställda en planerad strukturomvandling av NCB, där alla seriösa förslag och möjligheter till överlevnad nog prövas – men nej!

Detta är den slutsats man kan dra av den borgerliga industripolitiken: NCB-beslutet blir ett klartecken till fortsatt nedläggning och raserande av svensk industrikapacitet. En sådan linje tar vi socialdemokrater bestämt avstånd från.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1–6 i näringsutskottets betänkande.

#### **Anf. 4** Industriministern NILS ASLING:

Herr talman! När man lyssnar till Thage Peterson skulle man kunna få intrycket att det är ett djupt oenigt utskott som har tagit ställning i den här frågan. I själva verket är ju utskottet i allt väsentligt och i fråga om principerna enigt, och detta noterar jag med tillfredsställelse. Liksom när det gäller de övriga insatserna för skogsindustrin har man inom utskottet kommit till en bred enighet om hur problemen skall lösas.

Thage Peterson ger sken av att socialdemokratin med kraft protesterat. Ja, den kraftiga protesten resulterar då i ett förslag om uppskov beträffande ställningstagandet till två av de nedläggningshotade enheterna. Är detta uttrycket för en kraftfull alternativ industripolitik, måste jag säga att jag inte är speciellt imponerad.

Får jag försöka svara på de frågor Thage Peterson ställt till mig.

Till att börja med är det ju inte så att statens insatser i NCB – och detsamma gäller f. ö. insatserna i Uddeholm, Södra Skogsägarna och en del andra företag där staten gått in för att hjälpa till med strukturomvandlingen – är försvunna. I fallet NCB är det tvärtom så att kapitalstocken finns i företaget. Det finns goda förutsättningar att med den insats som riksdagen nu i enighet är beredd att genomföra skapa en solid grund för detta företag. Det är dessutom så att svensk skogsindustri i dag, till följd av massaprisutvecklingen och till följd av dollarkursens utveckling, har en ganska ljus framtid, och det bidrar naturligtvis till konsolideringsmöjligheterna.

När man diskuterar industripolitiska insatser tror jag att man måste försöka fjärma sig från dessa mer populära slagord om att här är pengarna

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB

försvunna. Vi måste ta hänsyn till att detta är insatser som görs för att möjliggöra rekonstruktion så att företagen skall kunna leva vidare och i den bantade form som är marknadsmässigt möjlig erbjuda trygghet för de människor som kan få arbete inom ramen för ett lönsamt företag.

Thage Peterson tar upp råvarusituationen. Förvisso är denna ett problem. Men det är ett problem som inte enbart är skogsbrukets utan också industrins. Det är alldeles uppenbart att vi under de goda skogskonjunktursåren fick en överkapacitet, i varje fall inom cellulosaindustrin här i landet. Vi kunde under en övergångstid köra äldre enheter, samtidigt som det skedde en betydande utökning av kapaciteten i andra enheter. Resultatet blev en överkapacitet i förhållande till den möjliga virkesfångsten. Självfallet skall det vara möjligt att skapa underlag för en ökad skogsproduktion. Men det måste då finnas ekonomiska förutsättningar.

Thage Peterson säger att skogsbönderna som råvaruleverantörer har svikit idén bakom NCB. Thage Peterson vet lika väl som jag att det inte är vad han kallar skogsbönderna som har svikit. Det är de talrika arbetare och tjänstemän som under den stora folkomflyttningen under 1950- och 1960-talen fick ett annat yrke inom offentlig sektor och industrin – även inom skogsindustrin – som fortfarande har kvar sina skogsfastigheter men som har inkomster från annat håll. Det är där problemet finns, och det är därför jag har inbjudit fackföreningsrörelsen att starta en kampanj bland sina medlemmar och skogsägare för att dessa i ökad omfattning skall hjälpa till att klara virkesförsörjningen.

Vi har från regeringens sida vidtagit vissa åtgärder, men de är inte tillräckliga. Vi kommer att föreca byggandet av skogsvägar. Vi kommer den 11 juni att i skogsbranschrådet ta ställning till de förslag som virkesförsörjningsutredningen kan tänkas lägga fram. Det är alltså rätt mycket på gång i det här sammanhanget. Självfallet skall vi göra allt vi kan för att öka benägenheten till en kontinuerlig och höjd virkesproduktion. Problemet är således inte så enkelt. Betecknande är att skogsindustrin sade nej när jag i fjol vår föreslog cellulosaindustrin att införa ett frivilligt transportstöd för att få fram en marginalkvantitet på ett par tre miljoner kubikmeter, vilket av experter bedömdes vara möjligt att ta ut från nollzonen. Av någon anledning sade också socialdemokratin och fackföreningsrörelsen nej. Men här måste man ändå vara beredd till konkreta insatser och inte bara till läpparnas beaktelse.

Det är riktigt att vi som en följd av att skogsindustrin inte har kunnat uppnå maximal kapacitet har förlorat exportinkomster. Virkesuttaget är dock beroende av tillgången på arbetskraft samt vilja och incitament till ökad virkesuttag. Samma omständigheter styr förhållandena i en marknadsekonomi. Om vi hade sänkt våra exportpriser inom verkstadsindustrin med låt oss säga 10 %, hade vi självfallet också kunnat öka volymen där. Dessa frågor är alltså av en något mer komplex natur än Thage Peterson vill göra gällande.

Thage Peterson säger att riksdagen nu på något sätt har fått NCB om halsen. Nu skall man återigen bevilja pengar. Enligt min tidigare deklarerade

övertygelse får det inte bli mer pengar. Företaget måste klara sig självt inom den givna ramen. Man får således anpassa sig till denna. Liksom vi har ställt upp de kraven på varven, vilka ju f. ö. har kostat väsentligt mycket mer, och liksom vi ställer upp de kraven när det gäller de statliga insatserna inom stålindustrin och övriga sektorer, måste vi också hävda dem beträffande skogsindustrin.

Jag delar Thage Petersons senkomna uppfattning att det var ytterligt olyckligt med den debatt om konkurs som uppstod i detta sammanhang. Det gjorde ett djupt intryck när också fackliga företrädare för anställda i företaget steg fram och begärde konkurs. En seriös debatt om allvarliga sysselsättningsproblem som drabbar människor i utsatta bygder och som drabbar enskilda företag får inte bedrivas på det sättet. I det avseendet är jag tacksam för att Thage Peterson nu tar avstånd från den diskussionen. När den blomnade som mest var socialdemokratien tyvärr inte beredd att ta avstånd från den. Därför fick den en större genomslagskraft än den hade behövt få.

Thage Peterson tar också upp frågan om en övergripande planering inom skogsindustrin. Vi har talat om detta många gånger tidigare här i kammaren. Jag vill upprepa vad jag då har sagt, nämligen att det hade varit olyckligt om vi här hade bundit oss för att göra något slags totalplanering av den svenska skogsindustrin. Vi hade förlorat mycket i tempo och flexibilitet om vi hade gjort det. Vi kan nu klart skönja hur den framtida strukturen inom skogsindustrin kommer att gestalta sig.

F. n. är vi i industridepartementet inne i en period av konsultationer med ledare för de svenska skogsföretagen, där vi fortlöpande får ta del av deras planer, kan anlägga våra synpunkter och på ett mera flexibelt sätt kan delta i en planmässig strukturförändring. Denna går mycket snabbare och blir mycket mera marknadsanpassad om man på detta sätt kan sköta de kontakterna under hand. Däremot är det naturligtvis viktigt att man här går in med konkreta insatser på de orter som drabbas för att skapa sysselsättning.

Jag har låtit mig underrättas om att NCB nu är berett att anslå 5 milj. kr. till vardera av de lokala grupper som formeras i Hörnefors och Köpmanholmen för att ta itu med problemen. Vi har också tillsammans med länsmyndigheterna en rad övriga åtgärder under bearbetning för att man skall klara sysselsättningen på dessa orter.

#### **Anf. 5 THAGE PETERSON (s) replik:**

Herr talman! Det som skiljer oss åt är att vi tar allvarligt på arbetslöshet och utslagning av industrier – 30 000 förlorade jobb inom industrin på bara ett år. Nästa vinter har vi kanske 200 000 arbetslösa människor i vårt land. Jag tycker inte att industriministern skall underskatta arbetslösheten och dess skadeverkningar.

Så till råvarusituationen. Förvisso är detta ett problem, säger herr Åsling. Det var ju ett erkännande. Dessutom säger han att det är ett problem också för industrin. Det är en naken sanning, eftersom det är klart att problemet

uppkommer när industrin inte får råvara. Då drivs ju människorna ut i arbetslöshet. Anläggningar har ju fått läggas ned runt om i landet till följd av att inte råvaran har kommit fram. Vad har då industriministern för förslag när det gäller råvaran? Jo, han säger att han skall starta en kampanj för ökad skogsavverkning. Men det svaret fick jag ju av industriministern när vi diskuterade den här frågan för två år sedan. Då var det också fråga om en kampanj. Jag har länge tänkt fråga herr Åsling vart den där kampanjen har tagit vägen eller vad den har lett till. Fortfarande funderar alltså herr Åsling på att klara hela skogsindustrins råvaruproblem med att anordna en kampanj.

Konkurs – härom har jag flera gånger haft diskussioner med herr Åsling. Han skall inte smita ifrån problemet på nytt genom att blanda bort korten. Det var, herr Åsling, landets ekonomiminister som talade om och föreslog konkurs, och det var i regeringsuppgårelsen av den 1 december 1980 som man skrev in ordet konkurs och uttalade att en sådan inte kunde uteslutas. Jag frågar: Var inte herr Åsling närvarande vid den uppgörelsen, reserverade sig industriministern mot detta? Skyll inte på fackliga företrädare och andra som deltog i debatten. Det var landets regering, genom sin ekonomiminister och denna regeringsdeklaration, som startade diskussionen om trovärdighet och nya problem för NCB.

Men, herr Åsling, jag återkommer till mina frågor: Varför anser industriministern att de utvecklingsalternativ som finns vid de fyra nedläggningshotade enheterna inte ens är värda en utvärdering? Kan inte de anställda och de lokala grupper som har funnits ändå få möjligheten att argumentera för sina utvecklingsalternativ? Den frågan kvarstår obesvarad, liksom också frågan: Om riksdagens beslut i dag blir, som regeringen vill, ett beslut om nedläggning, vad har då industriministern och landets regering att erbjuda redan hårt drabbade regioner? Jo, säger industriministern, jag skall ge 5 milj. kr. till vardera regionen. Då lägger han ansvaret på de regionala myndigheterna. Men vilka nya arbeten kan man ordna för 5 milj. kr.? Den frågan borde industriministern, som också har hand om lokaliseringpolitiken, kunna svara på. Jag vill upprepa frågorna: Varför inte ge de anställda och de lokala utvecklingsalternativen en chans när det gäller utvärdering, och var är de konkreta projekten för de krisdrabbade orterna?

**Anf. 6 Industriministern NILS ÅSLING:**

Herr talman! Jag tror att man utan överdrift kan påstå att socialdemokratin och centern förenar sig i synen på sysselsättningen. Annars hade det aldrig varit fråga om de massiva insatser inom industripolitiken som skett under senare år. Jag tycker Thage Peterson skall erkänna det.

Beträffande skogsråvaran och kampanjen vill jag säga: Jag fick inte gehör för två år sedan för mitt förslag redan då att man inom fackföreningsrörelsen, framför allt skogsfacken, bland sina medlemmar och skogsägare skulle starta en sådan kampanj. Jag har nu upprepat denna vädjan och hoppas att Thage Peterson är beredd att medverka i detta sammanhang.

Vi är ju klara över att en mycket stor andel av den skogsmark där man inte

avverkar i tillräcklig omfattning, ägs av människor som bor i städer och tätorter och som inte har yrken med skogsanknytning. Det är de människorna vi måste få att känna solidaritet med skogsbygden och med skogsindustrins folk. Det är där skon klämmer. Spring inte ifran den frågan, Thage Peterson! Detta är dagens sanning.

Beträffande talet om konkurs: Javisst, ekonomiministern var oförsiktig. Det var också t. ex. Carl Lidbom, en icke okänd socialdemokrat. Och ledande fackliga företrädare har också varit det, på det mest häpnadsväckande sätt, genom att gå ut och tala om konkurs i ett företag där det inte är aktuellt.

Men vad jag menar är - och det gäller Thage Peterson - att när socialdemokratin inte tog ställning utan bara sade att konkurs var ett av tre alternativ, då fick skeptikerna vatten på sin kvarn. Jag vet själv från mina överläggningar med internationella banker att det väckte stort uppseende att socialdemokratin - oppositionen -, som ju anses slå vakt om statligt företagsengagemang, intog denna ansvarslösa attityd i den här speciella frågan.

Att sedan regeringsdeklarationen, eller presskommunikén, som det var fråga om, utformades så som skedde berodde - och det har jag talat om många gånger - på en önskan att betona att om inte företaget nu anpassar sig inom den ram som är given och som är den sista vi ger av den här karaktären, då är det naturligtvis också i detta sammanhang konkurs som återstår. Jag kan erkänna att jag inte tycker det var speciellt klokt att nämna det i detta sammanhang heller. Men det var för att markera att detta var den sista och avgörande insatsen för att rekonstruera NCB.

Beträffande utvecklingsalternativen är det helt felaktigt, som Thage Peterson säger, att de inte är prövade. De har prövats av det ansvariga företaget, nämligen NCB, som ansett sig inte ha resurser att realisera dem. Skall de realiserats måste det bli genom ett nytt företagande, och det här vi lämnat dörren öppen för. Men det får inte belasta NCB:s rörelse. Vad som sker vidare i den frågan måste självfallet bli föremål för lokala initiativ.

Sedan frågar Thage Peterson vad vi erbjuder de arbetare och tjänstemän som blir friställda på de här orterna. Det blir fråga om de arbetsmarknads- politiska och industripolitiska insatser som finns i samhället. Dessutom är vi beredda till speciella insatser genom särskilda arbetsgrupper och med särskilda pengar. Och idén till att hantera nedläggningsfrågor på detta sätt är jag inte upplinnare av. Systemet att ta tag i katastroftillfällen och problemorter var det faktiskt socialdemokratin, på den tid socialdemokratin hade ansvaret, som utbildade. Kramforsgruppen bygger på en sådan modell med en lokal aktivitetsgrupp. Den centrala statsmaktens roll är därvid att tillhandahålla ett stöd till de projekt som man tar fram lokalt och regionalt.

Den ansvarsfördelningen måste finnas - det inser säkert också Thage Peterson. Skulle vi i kanslihuset ha ansvaret för att ta fram de nya jobb som behövs överallt, skulle vi sätta marknadsekonomi och det fria näringslivet

ur spel. Vi skulle också få en byråkratisering och inte få den effekt av insatserna som vi får med den arbetsfördelning som nu gäller.

**Anf. 7 THAGE PETERSON (s) replik:**

Herr talman! Jag måste upprepa min fråga beträffande konkurs: Var herr Åsling närvarande eller inte närvarande vid det regeringssammanträde som ledde fram till den kommuniké där man säger att konkurs inte kan uteslutas? Om herr Åsling var närvarande, reserverade sig herr Åsling mot skrivningen?

Det var nämligen inte olika uttalanden före detta regeringssammanträde som orsakade diskussionen om kreditvärdighet. Banker och kreditinstitut har hela tiden hänvisat till denna regeringssammanträdeskommuniké. Om herr Åsling i dag säger att han inte har ansvaret för den, så bör vi få reda på var detta ansvar i så fall ligger.

Sedan kom industriministern i debatten med en något förbluffande nyhet: De fyra utvecklingsalternativen är prövade. Nu plötsligt är utvecklingsalternativen i herr Åslings vokabulär prövade!

Men det är allvarigare än så. I så fall har industriministern i propositionen lämnat falska uppgifter och vilselett riksdagen. Han sade där att han inte utesluter att det finns genomförbara utvecklingsalternativ i nya organisationsformer för de nedläggningshotade enheterna och att de projekten bör kunna prövas. Det väckte förhoppningar hos människor som är berörda och även hos dem som sysslar med NCB-frågan.

I den här debatten säger industriministern helt plötsligt att det nu inte finns några alternativ. De alternativ som har funnits är redan prövade. Vad är detta för resonemang? Det är nya uppgifter som industriministern kommer med till riksdagen fem i tolv, när han säger att dessa prövningar redan skett någonstans i kanslihuset, trots att han skrivit något helt annat i propositionen. Så får det ändå inte gå till!

Så till frågan om ansvaret för sysselsättningen. Industriministern säger: Jag är ingen uppfinnare. Nej, det skall vi alla veta att han inte är! Men herr Åsling är landets industriminister, och han har ansvaret för att strukturomvandlingen i industrin inte går till hur som helst.

Hur kommer industriministern och landets regering att möta skadeeffekterna av ett eventuellt beslut i dag som innebär att NCB får klartecken till nedläggning av enheterna? Vilket besked får människorna i Köpmanholmen, Hörnefors, Väja och Johannedal av landets regering?

Vi accepterar inte ett svar som innebär att de lokala myndigheterna får klara problemen och att man får en check på 5 miljoner som starthjälp. Det ger inga nya industrier – det vet industriministern.

Vi protesterar mot den här behandlingen. Vi kan inte låta människor och bygder kastas ut i arbetslöshet och ovisshet genom att regeringen inte agerar eller att industriministern säger: Det är inte mitt bord – det här får länsstyrelsen ordna upp.

**Anf. 8 Industriministern NILS ÅSLING:**

Herr talman! Jag hoppas att de anställda i Hörnefors och Köpmanholmen värdesätter det kraftfulla alternativ som Thage Peterson företräder – han ger ju inför kammaren intrycket att socialdemokratin har något alternativ att erbjuda som man med kraft för fram.

Vad är det då man föreslår? Jo, några månaders uppskov. Några månaders ytterligare ovisshet för de anställda. Några månaders ytterligare uppskov med de åtgärder som måste till på dessa orter för att skaffa annan sysselsättning. Är det kraftfull oppositionspolitik? Jag har en känsla av att man på dessa orter blir djupt besviken om det är den typen av alternativ industripolitik som socialdemokratin företräder.

Låt mig sedan beträffande konkursresonemanget säga att jag självfallet var närvarande på regeringssammanträdet. Men i den här regeringen liksom i tidigare regeringar är det propositionerna som föranleder regeringsbesluten. Och i propositionen finns det faktiskt inte ett ord om konkurs. Det är en helt annan sak att man i en presskommuniké markerar att det här är en sista rekonstruktionsinsats, som inte kan följas av ytterligare insatser, genom att man säger att om inte det här räcker får det bli konkurs. Det är ingenting som föranleder något regeringsbeslut där statsråd har en formell möjlighet att reservera sig, etc. – Jag trodde Thage Peterson hade de enklaste formalia i regeringsarbetet klara för sig.

I propositionen, som är det dokument som riksdagen tar ställning till, har vi självfallet inte behövt göra sådana markeringar. Men den debatt som försiggick omkring den var olycklig och har skadat inte bara NCB utan också en rad statliga företag och även Sveriges internationella anseende. För den delar Thage Peterson och socialdemokraterna ansvaret med den dåvarande ekonomiministern. Det är beklagligt, med tanke på socialdemokratins traditioner i detta sammanhang.

Låt mig till sist betona att det är viktigt att nu ge allt stöd till lokala och regionala myndigheter när man startar arbetet med att klara sysselsättningsfrågorna. Det är ju dessa som är de väsentliga. Det är frågorna om människors trygghet i arbetet som man på något sätt måste försöka klara ut.

Jag tycker inte att det finns anledning för Thage Peterson att nedvärdera det arbete som nu kommer att bedrivas i de lokala arbetsgrupperna, av facket, kommuner och länsmyndigheter. Jag kan försäkra Thage Peterson att vi från regeringens sida kommer att lämna allt det stöd som vi har riksdagens fullmakt att ge för att klara de sysselsättningsproblem som nu uppstår.

Talmannen anmälde att Thage Peterson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

**Anf. 9 JOHN ANDERSSON (vpk):**

Herr talman! Näringsutskottets betänkande 1980/81:49 är ett aktstycke i den planlösa politik som präglar regeringens sätt att handha industripolitiken, i detta fall skogsindustrin. I stället för att göra upp en nationell

utvecklingsplan för skogsindustrin har regeringen tvingats till olika åtgärder av brandkårsutrykningskaraktär. NCB är ett exempel på denna planlösa politik, där inslag av nattlig dramatik hos en oenig regering har ingått. Huruvida det i detta fall var en underbar natt förmåler inte historien.

Det finns naturligtvis mycket som skulle kunna sägas om det som varit, men det skulle föra för långt med en historik, och frågan är om detta skulle innebära någon ändring i nuvarande sakläge. Av den anledningen kommer sålunda eventuella tillbakablickar att bli flyktiga. Mitt anförande kommer att beröra det föreliggande regeringsförslaget och därtill hörande motioner.

I vår motion i anledning av regeringens proposition 98 påpekar vi det omöjliga i att bedöma om nu föreslagna medelstillskott kommer att lösa problemen för NCB. Det är bara att konstatera att den frågan fortfarande är obesvarad efter utskottets behandling och de olika turer som där förevarit. Det får väl också anses som helt utsiktslöst att klarhet kan skapas i detta avseende under behandlingen här i kammaren.

I propositionen sägs vidare att NCB:s omstrukturering måste ske under ordnade former. Detta är vackert tal, men det har inget med verkligheten att göra, om man ställer någorlunda mänskliga krav på vad ordnade former innebär. I detta fall blir det frågan om att uppåt 2 000 människor ställs utan arbete, och detta i en region där stor arbetslöshet redan råder.

Att så kommer att bli fallet, om regeringens förslag blir riksdagens beslut, är ställt utom allt tvivel. I det fallet talar industriministern i klartext. I propositionen heter det: "Jag har vid min beräkning av kapitaltillskottets storlek förutsatt att bl. a. vissa olönsamma enheter avvecklas." Vidare säger industriministern att det "ankommer på företagsledningen att fatta de nödvändiga besluten" och tillägger sedan: "Alternativen har bedömts som företagsekonomiskt oacceptabla - - -."

Det är alltså det företagsekonomiska som varit ledstjärnan för industriministern och regeringen. Vad det kommer att innebära samhällsekonomiskt för berörda människor och för dessa regioner om nedläggningarna genomförs tas det ingen hänsyn till.

De konsekvenser som kommer att uppstå om de här enheterna läggs ner har på ett övertygande sätt redovisats i den s. k. Jungenfeltska utredningen. De visar att de samhällsekonomiska kostnaderna för nedläggningar är mycket stora. Slutsatsen som där dras är att under förutsättning att tillräckligt med råvara kan fås fram till fabrikena är utvecklingsalternativen såväl företagsekonomiskt som samhällsekonomiskt lönsamma. Detta har varken regeringen eller utskottet tagit fasta på.

Industriministern – som nyss lämnade kammaren – brukar ofta göra uttalanden, och en del av dessa har upphöjts till doktriner. I ett av de senaste uttalandena säger industriministern, att inga arbetstillfällen bör få läggas ner förrän ersättningsjobb har skapats. Skälet till den slutsatsen är att arbetsmarknadspolitikerna under 1970-talet har kostat samhället stora pengar; industriministern nämner siffran 200 miljarder.

Industriministern lever tydligen inte som han lär, för här tycks han vara beredd att ase att ett par tusen människor ställs utan arbete, och detta till



priset av stora samhälleliga kostnader. Och vad detta kommer att innebära för människornas situation går inte att mäta i pengar.

Från vårt parti kan vi inte godta ett sådant förfarande som det nu är fråga om. Vi anser att de anställda inte har fått en rimlig chans att behålla sina jobb. Vi anser också att man genom olika åtgärder kan skapa de förutsättningar som behövs för att driften vid de olika enheterna skall kunna fortsätta, åtminstone i de tidsperspektiv som anges av de fackliga organisationerna vid berörda enheter. Utgångspunkten för våra ställningstaganden och bedömningar har varit och är ett samhällsekonomiskt synsätt.

Herr talman! Jag kommer i det följande att beröra de allmänna problemställningarna för NCB och vår motion i vad gäller Hörnefors samt de reservationer som är fogade till betänkandet. Frågan om Köpmanholmen, Johannedal och Väjasågen kommer Sven Henriksson att beröra i sitt anförande.

Som huvudskäl till problemen inom NCB anges råvarubrist. Vi kan naturligtvis inte gå ut i skogen och räkna träden, utan vi får lita till den tillgängliga statistiken. Enligt den råder ingen virkesbrist i fysisk bemärkelse i virkesregion 1, dvs. Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland.

Däremot kan konstateras att den råvarumängd inte avverkas som är möjlig att erhålla ur både skogsvårdssynpunkt och samhällsekonomisk synpunkt. Detta förhållande berör i hög grad det privata skogsbruket, vilket bestyrks i Jungenfeldts utredning. Där påpekas att regionens virkestillgångar inte utgör någon avgörande begränsning av de i utredningen studerade utvecklingsalternativen för Hörnefors, Köpmanholmen och Väja fabriker.

Då framstår det helt klart att det är bristen på en effektiv skogspolitik som utgör hotet mot dessa fabriker, och regeringen är ytterst ansvarig för denna politik.

Säger inte då logiken att i stället för att lägga ner dessa fabriker, så bör man skyndsamt vidta åtgärder för att säkra en råvarutillförsel till dem? Vi hävdar att det sistnämnda är det enda förnuftiga i sammanhanget. Det måste ske dels genom snabba temporära, dels genom mera långsiktiga åtgärder.

Vi har i några motioner till årets riksmöte föreslagit en rad åtgärder som skulle förbättra virkesförsörjningen till industrin. Där har vi pekat på behovet av en omfördelning av transportkostnader för massaved, samt en ändring av nuvarande skogsbeskattning.

Ännu ett bevis på att vi menar allvar med att rädda de nedläggningshotade fabriker är att vi godtagit ett förslag om tillfällig stimulans till de enskilda skogsägarna för att, som man hoppas, öka avverkningarna.

Det var med mycket stor tvekan vi accepterade förslaget om ett extra avdrag. Våra betänkligheter finns redovisade i vår motion som senare i dag kommer att behandlas i skatteutskottets betänkande 1980/81:44, varför jag inte här kommer att närmare beröra detta. Men vad jag vill framhålla är att strävan för att rädda jobben för 2 000 människor vägde mycket tungt i vågskålen när ställning skulle tas. I den situation som nu råder på virkesförsörjningens område tvingas man sålunda att tumma på principerna.

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

eftersom några andra alternativ inte står att finna enligt vad vi kan se.

I vår motion vad gäller Hörnefors har vi också föreslagit att åtgärder skall vidtas för att möjliggöra leverans av björkmassaved från domänverkets skogar. Sedan vi skrev vår motion, där vi påpekade att gallringen i domänverkets skogar i likhet med andra skogsmarker är eftersatta, har nu statistik lämnats över förstagallring och sistagallring vad avser 1979. Den visar att i Umeå region har man av gallringsbehovet genomfört endast 12 % vad gäller förstagallring och 18 % vad gäller sistagallring. Det finns anledning till en viss reservation för felaktigheter i indelningsregistret, men statistiken stämmer väl överens med den allmänna iakttagelse man gör, att det finns ett stort eftersläpande behov av gallring. I dessa skogsbestånd utgörs en stor andel av björk, och vi menar att ett ekonomiskt bidrag bör kunna ges till domänverket för dessa gallringsåtgärder. Lönsamheten är ju inte den bästa för dessa gallringar, allra helst inte i Norrlands inland. Men genom en sådan åtgärd som vi föreslagit skulle Hörnefors få björkmassaved, och det skulle innebära arbetstillfällen och en bättre skogstillväxt. Ur samhällsekonomisk synpunkt skulle det vara väl satsade pengar.

I övrigt när det gäller Hörneforsfabriken så ansluter vi oss till det utvecklingsalternativ som utarbetats på uppdrag av den s. k. Hörneforsgruppen. Förslaget finns utförligt redovisat i rapporten Utvecklingsalternativ – Hörnefors AB. Förslaget innebär i korthet följande: Hörnefors anläggningar och omsättningstillgångar avyttras till de anställda för 1 kr. Statlig finansiering tillhandahålls för aktieteckning uppgående till 10 milj. kr. Dessutom ges lokaliseringsslån och statliga lån uppgående till 90 milj. kr. Domänverket uppdras att leverera 50 000 m<sup>3</sup> björkmassaved per år ur sin virkesanskaffning i Västerbotten.

I förslaget ingår också att ett avtal om virkesleveranser från Västerbottens skogsägareförening samt ett samarbetsavtal med en europatäckande finpappersgrossist skall träffas. Men detta förutsätter att ett beslut fattas i dag som leder till bildandet av ett Hörnefors AB. I ett sådant beslut ingår som villkor att godtagbara avtal om virkesleveranser och exportförsäljning skall föreligga, innan det nybildade Hörnefors AB beviljas nämnda statliga finansieringslån.

Det handlar här om att ge de anställda i Hörnefors en rejäl chans att visa om deras alternativ är genomförbart. Den möjligheten bör de få, allra helst som det icke har framkommit något som motsäger det utvecklingsalternativ de presenterat. En nedläggning av Hörnefors ställer många människor arbetslösa. Det blir ett dråpslag mot den regionen, och det skulle medföra stora kostnader för samhället. Det måste betecknas som ett överlagt mord att fabriken läggs ned utan att andra alternativ får prövas.

Jag känner inget behov av att gå till angrepp mot andra partier eller riksdagsledamöter, men jag måste uttrycka min besvikelse över att socialdemokraterna inte är beredda att nu ge Hörneforsarbetarna en ärlig chans. Jag måste tillstå att jag är mycket förvånad över ert ställningstagande, allra helst som man de senaste två åren ständigt fått läsa och höra att SAP är det enda parti som engagerat sig i Hörneforsfrågan. Lika förvånande, nu i

efterhand, är Thage Petersons uttalande i interpellationsdebatten den 23 januari i år, då han sade:

”Inom kort får vi således – äntligen, vill jag tillägga – behandla regeringens proposition om NCB. Vi kommer från socialdemokratisk sida att redovisa våra förslag i en särskild motion. Arbetet med våra förslag håller nu på att slutföras i en särskild arbetsgrupp, och det bedrivs i nära kontakt med de fackliga organisationerna.”

Vart har dessa förslag tagit vägen?

Nu föreslås från det hållet ytterligare utredningar, men vad som skall utredas när det gäller Hörnefors är litet svårt att begripa. Eftersom Rune Ångström från min länsbank har väckt en motion om Hörnefors, som är nästan likalydande som vår, skulle det ha varit en majoritet för Hörneforsalternativet om socialdemokraterna hade anslutit sig till detta förslag. Nu har socialdemokraterna i en reservation hemställt om ett uppskov med nedläggningarna och att regeringen till hösten åter för riksdagen skall redovisa möjliga utvecklingsalternativ för de olika enheterna. Vi kommer självfallet att i första hand rösta för vår motion, som vi anser ger de anställda vid Hörnefors chansen att pröva det alternativ som de på ett uppoffrande och föredömligt sätt arbetat fram. Men vi kommer naturligtvis att i andra hand rösta för reservationen. Om detta blir riksdagens beslut, så återkommer möjligheten att rädda Hörnefors. Men det förutsätter att någon från det borgerliga lägret också röstar för reservationen. Då ligger det närmast till hands att denne någon finns på Västerbottensbanken. Jag vill utgå ifrån och tro att ni är beredda att göra detta – att ställa upp för Hörnefors.

Vad gäller övriga reservationer vill jag redan nu meddela att vi inte kommer att biträda reservation 4 om insyn och ägarinflytande för skogsägarföreningarna.

Visst kan man kritisera – och kritiken är befogad – att skogsägarna inte har visat sitt intresse och inte levt upp till de krav man bör kunna ställa på dem som ägare till skogsråvara. Trots detta anser vi att man inte uppnår något positivt genom att ge dem den spark som reservationen egentligen blir. Vi tror att man måste sträva efter ett gott förhållande till landets 247 000 småskogsägare, inte bara för att rädda de nu nedläggningshotade fabrikerna utan även för de andra enheterna inom NCB. Det är en rimlig begäran att de garanteras en rimlig insyn, kopplad till avtal för virkesleveranser. Jag har svårt att tro att de fackliga organisationerna vid de berörda bruken delar socialdemokraternas uppfattning och syn, som framförs i denna reservation.

Herr talman! Mycket finns att säga om NCB, om de nedläggningshotade fabrikerna och om de människor som här berörs. De beslut vi snart skall fatta handlar om tusentals människor och deras framtid, deras möjlighet att bo kvar på sina hemorter och deras möjlighet att få en meningsfull sysselsättning. Helt riktigt ställer de kravet att deras förslag skall prövas, och det måste vara en plikt, för oss som skall fatta det avgörande beslutet, att se till att de får en rimlig chans och ges möjlighet att pröva utvägar ur problemen. Regeringens förslag tillgodoser inte detta, och därför yrkar jag bifall till motion 2028.

Nr 131

Ondsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

Onsdagen den  
6 maj 1981

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

**Anf. 10 THAGE PETERSON (s) replik:**

Herr talman! Jag begärde ordet bara för att bemöta en sak som John Andersson tog upp i sitt anförande. Han för nämligen vidare en mytbildning om att socialdemokratin inte skulle stötta Hörnefors. John Andersson försökte ta billiga poänger genom att skapa motsättningar mellan socialdemokratin och den fackliga rörelsen, som har varit med och utarbetat vår motion.

Jag har, herr talman, full förståelse för de anställdas oro för framtiden - NCB:s ledning har inte precis lyssnat på de anställda genom årens lopp, och den borgerliga regeringen, som stått för nedläggningspolitiken, litat man ju inte på. Men denna oro har somliga inte dragit sig för att utnyttja. Det måste ligga alldeles speciella politiska skäl bakom det förhållandet att man riktar kritik mot socialdemokratin och mot vår motion, som ju stöttar upp den s. k. Hörneforsgruppens förslag. Det är helt obegripligt att man kan rikta kritik mot oss, när vi går emot en nedläggning av Hörnefors, och när vi genom vårt krav på utvärdering vill ge utvecklingsalternativet en chans.

Jag måste fråga: Vilka politiska syften ligger bakom en sådan propaganda och vad tjänar den till? Varför vill man förvandla vårt stöd till ett icke-stöd. Vi har diskuterat fram vår motion tillsammans med bl. a. Pappersindustriarbetareförbundet? John Anderssons kritik borde enligt min mening i stället riktas mot de fyra borgerliga Västerbottensledamöterna. John Andersson borde fråga dem: Tar ni i dag den möjlighet ni har att vara med om att ge Hörnefors en chans, så att Hörneforsgruppen verkligen kan få sina förslag prövade?

Jag tycker att John Andersson skall sluta upp med att falla in i den mytbildning som här och var har förekommit, nämligen att det socialdemokratiska partiet inte skulle ställa upp för Hörnefors och för människorna där. Det är inte bara en ovederhäftig propaganda, utan det är också en falsk propaganda.

**Anf. 11 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:**

Herr talman! Nej, Thage Peterson, jag försöker inte skapa några mytbildningar. Jag försöker heller inte skapa några motsättningar, och jag är inte ute efter att tillgodose några politiska syften. I mitt anförande sade jag att jag inte har något behov av att gå till angrepp mot andra partier, allra minst mot socialdemokraterna. Men jag har velat uttrycka min besvikelse. Jag har hela tiden följt frågan om Hörneforsfabrikens framtid, och jag har fått intrycket att socialdemokraterna helhjärtat har ställt upp på det förslag som de fackliga organisationerna vid Hörnefors har tagit fram och att socialdemokraterna även har trott på detta förslag. Men när vi nu har den situationen här i riksdagen, att en borgerlig riksdagsledamot har väckt en motion, där det som krävs är identiskt med Hörnefors fackliga organisationers förslag, så har vi den största möjligheten att rädda Hörnefors, om vi sluter upp bakom den motionen. Enligt mitt sätt att se har Hörnefors den största chansen att överleva om anslutning sker till dess eget förslag.

Jag poängterade att om vår motion faller, så kommer vi att stödja

s-reservationen. Om den skulle få riksdagens stöd, så får vi återigen möjlighet att behandla de här frågorna. Men jag sade också att jag inte vet vad det är som man ytterligare skall utreda. Vi har inte haft något att invända mot det utvecklingsalternativ som man har föreslagit i Hörnefors. Jag är besviken över att vi inte har kunnat ena oss om att ställa upp bakom Hörneforsarbetarnas förslag, eftersom det synes mig som om vi hade haft den största möjligheten att få med oss en borgerlig riksdagsman från Västerbottenbanken på det förslaget. Jag är inte säker på att vi får någon av dem med oss på reservationen.

**Anf. 12 THAGE PETERSON (s) replik:**

Herr talman! Det sista resonemanget förstår jag inte riktigt. Vad begär John Andersson? Den socialdemokratiska motionen ger Hörneforsförslaget en chans. I den sägs klart och tydligt att Hörneforsförslaget skall utvärderas. Bakom det förslaget står tydligen nu också vpk. Vi har tillsammans inte majoritet i Sveriges riksdag. Det fordras alltså att en borgerlig ledamot, och då förhoppningsvis någon av de fyra västerbottningar som har motionerat, biträder förslaget. Då måste jag fråga: Vad är det som gör att de fyra borgerliga riksdagsledamöterna på Västerbottensbanken kan rösta på en motion som inte har en chans att vinna men inte kan rösta på en motion i samma syfte som har en chans att vinna?

Vår reservation i näringsutskottet när det gäller de fyra nedläggningshotade enheterna innebär ett bifall till samtliga borgerliga motioner från Västerbotten och även till vpk-motionen. Det finns alltså en möjlighet att i Hörneforsfrågan nå samstämmighet i riksdagen, så att vi verkligen får en annan ordning på strukturfrågorna i NCB. Mot den bakgrunden gjorde jag mitt inlägg och sade att det är dumt och onödigt, falskt och felaktigt att söka motsättningar mellan arbetarrörelsen centralt och arbetarrörelsen lokalt. I vår partimotion har vi ställt upp för Hörneforsgruppen och för människorna i Hörnefors. Att hävda något annat är falsk propaganda.

**Anf. 13 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:**

Herr talman! Varför t. ex. Rune Ångström inte skulle kunna rösta på reservationen måste Thage Peterson fråga honom – det kan jag inte svara på.

Vad jag vill poängtera är att nu finns det en motion från en borgerlig ledamot som helt ansluter sig till Hörneforsgruppens förslag. Jag tror att det skulle bli svårt för denne ledamot att rösta mot sin egen motion. Han har offentligt uttalat att "jag kommer att rösta på min egen motion, däremot vill jag inte ha ett uppskov". Detta är det faktiska läget, och det har jag utgått från när jag har sagt att om vi hade kunnat samla oss bakom Hörneforsarbetarnas förslag, hade möjligheten att rädda Hörnefors varit stor. Det säkraste sättet att rädda Hörnefors hade alltså varit att ställa upp direkt på Hörneforsarbetarnas förslag.

Vinner regeringsförslaget läggs Hörnefors ned. Vad riskerar man genom att ge Hörnefors chansen att pröva sitt utvecklingsalternativ? Den frågan har jag ännu inte fått svar på.

**Anf. 14 SVEN ANDERSSON (fp):**

Herr talman! Jag skall redovisa folkpartiets medverkan i den historiska hanteringen av NCB. Men först vill jag med några ord beröra den historieskrivning som Thage Peterson gjorde här med anledning av vad som inträffade 1979. Eftersom jag var sakkunnig i industridepartementet då, framstår det i mitt minne att den historieskrivning som Thage Peterson gav uttryck för föga överensstämmer med den verklighet som vi levde i under dessa ytterst besvärliga dagar.

Thage Peterson sade att folkpartiregeringen med dess 39 mandat här i kammaren inte visste hur den skulle hantera denna NCB-fråga. Vi visste rätt väl hur vi skulle hantera den frågan. Bakgrunden är följande.

Folkpartiregeringen lät Skåneskog gå i konkurs. Det var något alldeles nytt att låta ett bondekooperativt företag gå i konkurs, och vi fick utstå mycken kritik för detta. Emellertid har historien visat att det inte var alldeles tokigt att man fick rensa bort massor av skulder och att företaget sedan fick hyggliga ägare och nu är på fötter och lämnar vinst.

Vid nämnda tidpunkt, 1979, konstaterade man att NCB hade en räntebelastning som motsvarande 16 % av den totala omsättningen. Jag tror dessa siffror finns med i utskottets betänkande eller i propositionen från 1979. Det var en mycket fullödlig historieskrivning i både propositionen och utskottets betänkande 1979 när det gäller de ekonomiska förhållanden som NCB levde under.

Företaget hade som sagt en enorm skuldbelastning, och varje människa med litet insikt i ekonomi måste ha förstått att ett företag med sådan skuldbelastning inte skulle klara sig. I det läget höll vi kontakter med partierna, som fick en fullödlig information vad gäller både förutsättningarna och företagets råvaruproblem. Jag anser att man i detta fall inte skall kritisera försöken att få breda lösningar till de problem som vi tog ställning till 1979 och nu i efterhand bygga upp en mytbildning. Jag tycker nämligen det är en mytbildning som Thage Peterson gör sig skyldig till.

Informationen var på alla punkter uttömmande. Den som jag hade kontakt med var förre industriministern Rune Johansson och han kan nog verifiera detta, om Thage Peterson tar kontakt med honom.

Om Thage Peterson och socialdemokraterna – som han uttryckte det här – med kuslig precision fått rätt i varje fråga när det gäller NCB, måste ni självklart redan 1979 ha haft någon uppfattning om företagets struktur och utveckling och de problem man hade att leva med. Nog sagt om detta!

Med anledning av att folkpartiet har varit med och beaktat de här framställningarna från NCB, vill jag lämna en liten historik om företaget.

Under hösten förra året blev det alltmer uppenbart att NCB inte skulle kunna klara sig utan ytterligare kapitaltillskott. Den första trepartiregeringen hade våren 1978 givit ett villkorslån på 400 milj. kr., och folkpartirege-

ringen gav våren 1979 ytterligare 600 milj. kr. för att få en strukturomvandling "under ordnade former". Under 1980 gjordes ytterligare stora förluster, och på hösten 1980 beräknades förlusten för 1981 bli ca 200 milj. kr. Detta skulle ha inneburit att likvidationsgränsen skulle ha nåtts, dvs. en tredjedel av aktiekapitalet skulle ha förbrukats.

I mitten av november avslutades förhandlingarna om NCB:s finansiering mellan staten – företrädd av generaldirektör Bo Hedström – och de sju skogsägarföreningarna. Huvudpunkterna i förhandlingsresultatet var:

staten skjuter till 375 milj. kr. och skogsägarna 25 milj. kr. i nytt aktiekapital (vilket innebär att ägarförhållandena förändras från 74 % för staten och 26 % för skogsägarna till 90 % för staten och 10 % för skogsägarna);

industribevisen inlöses till 40 % av nominella värdet (för de 100 milj. kr. som var konverteringsbara);

skogsägarföreningarna är inte beredda att förändra gällande virkesförsörjningsavtal.

Centerpartiets inställning var att denna överenskommelse skulle godtas, medan moderaterna, dvs. Gösta Bohman, snabbt offentliggjorde ett krav på konkurs för NCB. I det läget valde folkpartiet att avvisa konkurskravet och förorda en lösning med statligt kapitaltillskott och en omstrukturering av företaget "under ordnade former". Det var samma inställning som vi hade våren 1979.

Förutom det faktum att NCB:s aktiekapital kunde anses förbrukat var de viktigaste omtvistade punkterna de s. k. industribevisens ställning samt konsekvenserna för utlandslånen. I sakfrågan var – och är – den viktigaste frågan virkestillgången.

De för folkpartiet viktigaste skälen för att avvisa en konkurs var dels konsekvenserna för de utländska lånen, dels konsekvenserna för de många små norrländska underleverantörerna. Därtill fanns ytterligare bevekelsegrunder: svårigheter att få virkesleveranser från skogsägarföreningarna vid en konkurs kunde uppstå, kostnaderna för staten skulle vid konkurs bli avsevärda på grund av lönegaranti samt arbetsmarknadspolitiska insatser. Företaget skulle efter en konkurs komma i sämre förhandlingsställning beträffande försäljning av olönsamma enheter.

Den 1 december 1980 enades regeringen om det förslag beträffande kapitaltillskott och omstrukturering som nu föreligger i propositionen. Ett pressmeddelande av denna innebörd presenterades. Senare i december beviljades NCB ett industrigarantilån på 100 milj. kr. – som förskott på det lån man enats om.

Diskussionen har också gällt frågan om statliga företag kan gå i konkurs eller inte. Folkpartiets inställning är att detta givetvis inte är något som skall eftersträvas men att det principellt inte finns något som hindrar att även statliga företag går i konkurs eller använder sig av ackordsinstrumentet. Detta är en principståndpunkt som grundar sig på övertygelsen att så likartade villkor som möjligt bör gälla för statliga och privata företag.

Det är som bekant svårt att sja – speciellt om framtiden. Men man menar

nu både inom NCB:s nya ledning och inom regeringen att resterande delar av företaget kan med det nu aktuella kapitaltillskottet och nedläggning eller försäljning av vissa olönsamma enheter och andra strukturförändringar klara sig utan framtida statliga kapitaltillskott.

Herr talman! Bengt Sjönell kommer att beröra de olika reservationerna som är fogade till näringsutskottets betänkande, men jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

**Anf. 15 THAGE PETERSON (s) replik:**

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av Sven Anderssons inlägg.

Vad jag sade var att det år 1979 satt en folkpartiregering. Och det vill väl ändå inte Sven Andersson förneka. Den syntes och hördes mycket, särskilt i TV, under den period den satt. Men sedan lade jag till att regeringen inte visste hur den skulle hantera NCB-frågan. Den uppfattningen fick jag vid två samtal med folkpartiregeringens industriminister Erik Huss, och jag upplevde det också så, att de båda utredningsmännen Gösta Olson och Rutger Martin-Löf var osäkra om hur regeringen skulle hantera frågan.

Det kan ju förhålla sig så, att experten i industridepartementet Sven G. Andersson inte hade informerat industriministern om att det var goda lösningar på gång i NCB-frågan. I så fall är det en sak mellan Sven Andersson och Erik Huss.

**Anf. 16 SVEN ANDERSSON (fp) replik:**

Herr talman! Jag är införstådd med att Thage Peterson och Erik Huss hade kontakter. Men Thage Peterson påstod att folkpartiregeringen inte visste vad den skulle göra i denna fråga. Det tycker jag är att överdramatisera, och det stämmer inte överens med verkligheten. Det var ett komplicerat förhållande i NCB, och det har det varit hela tiden. Men det framstod som alldeles klart efter de utredningar som pågick under folkpartiregeringens tid att det fanns två möjligheter, antingen att avveckla företaget eller att staten gick in med insatser. Då tyckte jag – och jag tycker det fortfarande – att det var motiverat att halla kontakt inte bara med socialdemokraterna utan även med centerpartiet och andra i syfte att åstadkomma en bred lösning. Vi var klart medvetna om att med 39 mandat klarar man inte en så här stor och väsentlig fråga, och då var det viktigt att veta vad det största oppositionspartiet och även de övriga partierna hade för uppfattning i frågan. Det tror jag att Thage Peterson är villig att instämma i.

**Anf. 17 LILLY HANSSON (s):**

Herr talman! Thage Peterson har genomfört en ingående redovisning av och diskussion om hur vi ser på frågan om NCB, de olika förslag som har lagts fram och den proposition som regeringen står för. Jag kommer därför i mitt anförande att huvudsakligen uppehålla mig vid punkt 2 under utskottets hemställan och reservation 1, som bl. a. rör Hörneforsfabriken.

I Hörnefors har man producerat papper i 75 år, ett papper av hög kvalitet.



Det bevisas bäst av att kunderna inte har vänt sig till andra producenter under den långa tid som en negativ diskussion kring Hörnefors har pågått. Just nu har man en mycket god ordergång. Flera stora order har man sett sig nödsakad att vänta med att ta tills man fått se vad riksdagen i dag beslutar. Så nog finns det anledning att ta med det i bedömningen av Hörnefors fabriker. De som arbetar i Hörnefors har naturligt nog både förhoppningar och krav på att få fortsätta med sin produktion även i framtiden.

Men hot om nedläggning har vilat över fabriken under flera år. År 1979 godkände riksdagen en reservation från socialdemokraterna, som var fogad till näringsutskottets betänkande 1978/79:61, om att en förutsättningslös utredning om Hörneforsfabrikens möjligheter till en lönsam utveckling skulle genomföras och att de fackliga organisationerna skulle vara med i det arbetet. Denna utredning har aldrig gjorts. Regeringen bör ha kritik för en sådan nonchalans mot riksdagens beslut. I stället har de anställda själva tillsammans med kommunala och regionala representanter och med anlitande av konsult tagit fram ett alternativt projekt, som man anser bör ge Hörneforsfabriken en framtid. John Andersson har redogjort för det huvudsakliga innehållet i det projektet, och därför behöver jag inte gå närmare in på det. Det har f. ö. också presenterats för regeringen. I vår partimotion har vi tagit upp Hörneforsgruppens förslag och med anledning av det begärt att förslaget skall genomarbetas till fullo och därefter utvärderas samt att resultatet redovisas för riksdagen, som då har att fatta beslut under hösten 1981. Ingen nedläggning får ske under den tiden. De anställda i Hörnefors hade naturligtvis hoppats att vi direkt skulle ställa oss bakom Hörneforsgruppens förslag, att riksdagen nu skulle besluta att man fick bilda ett fristående Hörnefors AB och få börja med förprospektering. Jag har förståelse härför och stöder således det förslaget. Jag har ju själv suttit med i Hörneforsgruppen.

Vi skall emellertid komma ihåg en väldigt viktig sak i detta sammanhang. Jag avser då vad statsrådet säger på s. 15 i propositionen:

”Jag utesluter inte att genomförbara utvecklingsalternativ kan finnas för nämnda enheter men då i nya organisationsformer. Det är angeläget att berörda regionala myndigheter medverkar till att eventuella sådana alternativ kan identifieras och prövas.”

Nu hörde vi hur Nils Åsling i debatten med Thage Peterson påstod att det här projektet redan har prövats. Det är emellertid ett synnerligen motsägelsefullt påstående, eftersom man i propositionen skriver att projektet *bör* prövas. Det ansvariga statsrådet säger alltså att det kan finnas utvecklingsalternativ, men samtidigt skyfflar han över ansvaret för prövningen till berörda regionala myndigheter – vilka han nu kan avse. Jag anser att detta i högsta grad är oansvarigt. Det är regeringen som skall ta sitt fulla ansvar, detta så mycket mer som staten är majoritetsägare i NCB. Helt naturligt finns det frågetecken kring projektet, men vilka projekt i näringslivet är så heltäckande att man kan fatta beslut om dem direkt? Också vi i Hörneforsgruppen var medvetna om att det fanns vissa punkter som man måste titta närmare på. Det finns således frågetecken, och dessa måste rätas ut. Mot

Onsdagen den  
6 maj 1981

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

bakgrund av detta har jag ställt mig bakom förslaget i vår motion. Jag är nämligen inte rädd för en utvärdering eller en prövning. Det skulle i stället ge Hörnefors en reell chans.

Utskottsmajoriteten vill inte ge dem ens den chansen. Vid en sådan prövning eller utvärdering kommer naturligtvis virkesförsörjningsfrågan in i bilden. Det är en mycket viktig delfråga. Jag tycker att det finns anledning att ta till vara de förslag som John Andersson tog upp i sitt anförande och som gäller framkomliga vägar för att säkerställa virkesförsörjningen.

I det sammanhanget vill jag framhålla att utvärderingen, som senare skall presenteras och som riksdagen skall fatta beslut om i höst, kan leda fram till ett förslag om att ett Hörnefors AB skall bildas.

Så litet grand om virkesförsörjningen, som jag redan berört. I diskussionerna om Hörnefors har man ofta sagt att det inte finns råvara. Vi kan därför titta litet grand på detta utifrån Västerbottens horisont. John Andersson har också lämnat en redovisning av förhållandena där. I dag avverkas 3 miljoner kubikmeter virke. Härav går 1 miljon kubikmeter ut från länet. Övrigt virke går till förädling av olika slag – till sågverk, massaindustrier och boardindustrier. Även om man inte skall tänka snävt nationellt – och det gör vi inte heller i Västerbotten – kan väl ändå inte någon begära att vi stillatigande skall äse att det kanske inom en inte alltför avlägsen framtid bara blir en – säger en – förädlingsindustri kvar och att vi inte heller har kvar någon finpapperstillverkning, samtidigt som råvaran går till stora företag i andra län, som kanske planerar för nya pappersmaskiner eller för en utökning av sin verksamhet på basis av råvara från Västerbotten. Nu säger herr Åsling på tal om virket att det inte är skogsbönderna som har svikit när det gäller att leverera utan arbetare och tjänstemän i industrin som bytt arbetsplats men som har sina skogshemman kvar och inte sköter sin skog och inte levererar virke. Nog skulle jag väldigt gärna vilja se vilken statistik som herr Åsling här stöder sig på. Det är möjligt att en och annan inom industrin har ett skogsskifte men inte sköter skogen och avverkar. Detta gäller emellertid inte generellt, som herr Åsling påstår. Om jag fattade herr Åsling rätt anser han att de fackliga organisationerna skall gå ut i en kampanj för att få de medlemmar som har skog, att leverera virke till industrin för att därmed trygga sina egna jobb. Det är en förunderlig väg att gå. Det vore väl bättre att ansluta sig till det förslag om en beredskapslagstiftning som vi flera gånger tidigare har lagt fram, så att man på det sättet kan få fram virke i krisituationer.

I fyra motioner från länet har det uttryckts en vilja, låt vara med litet olika skrivningar, att Hörnefors skall ges möjligheter att leva vidare. Jag tar för givet att motionerna är allvarligt menade. I både Tore Nilssons och Rune Ångströms motioner krävs en prövning av Hörneforsgruppens förslag, och kraven sammanfaller med dem i vår motion och reservation.

De borgerliga ledamöterna på Västerbottensbanken har också vid olika tillfällen gjort uttalanden, som går ut på att man är beredd att stödja Hörneforsfabrikernas framtid. Rune Ångström har för sin del sagt i massmedia att han skulle bearbeta regeringen för att rädda Hörnefors. Jag tror att han har gjort det, men han har inte lyckats. I dag har Rune Ångström,

och de övriga ledamöterna på länsbanken, möjlighet att bevisa att de menar allvar med sina uttalanden genom att på denna punkt rösta på den socialdemokratiska reservationen, som ger Hörnefors en reell chans.

Nu påstår ju herr Åsling att vi inte har någonting annat att erbjuda än några månaders uppskov. Att han har *sitt* uppfattning klar, att Hörnefors skall läggas ned, står ju helt klart. Han har ju redan kastat i papperskorgen det projekt som Hörneforsgruppen har utarbetat. Det har inte vi gjort. Vi anser att det är värt att prövas. Och det anser även de anställda. Vi hoppas att detta skulle kunna leda till positiva resultat. Men inte ens den prövningen vill herr Åsling och den borgerliga majoriteten i utskottet gå med på. De vill inte ge Hörnefors den chansen.

Motionärerna på länsbanken har också i sina motioner tagit upp konsekvenserna av en nedläggning för de anställda och samhället. Där är vi fullständigt överens. Det skulle bli en katastrof för Hörnefors, om fabriken inom kort skulle läggas ned. Herr Åsling talade om arbetsmarknadspolitiska åtgärder, men i propositionen har han avfärdat dessa på två och en halv rad.

Därför anser jag, att om de borgerliga ledamöterna på länsbanken menar allvar med sina uttalanden och sina motioner, bör de verka för möjligheter till en framtid för Hörnefors. Skall de borgerliga ledamöterna kunna behålla någon trovärdighet efter beslutsfattandet i riksdagen i dag, förutsätter jag att de stöder vår reservation.

Att John Andersson på vpk:s vägnar har sagt att vpk kommer att stödja vår reservation är positivt. Jag hade över huvud taget inte heller trott någonting annat. Att vpk skulle medverka till att stänga dörrarna för Hörnefors har jag ansett vara ganska otroligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

I detta anförande instämde Arne Nygren (s).

**Anf. 18** Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lilly Hansson säger att det finns en motsägelse i propositionen jämfört med vad jag har sagt här tidigare om att Hörneforsalternativet skulle vara prövat. Inom NCB:s ledning har man emellertid, när det gäller Hörnefors liksom övriga enheter, prövat olika tänkbara utvecklingsalternativ. Ledningen har inte funnit det möjligt att från företagets sida engagera sig i något av de tänkbara projekten.

Då har vi inom industridepartementet dragit slutsatsen att det vore oansvarigt mot företaget och också ett brott mot de intentioner riksdagen har med rekonstruktionen av NCB att belasta företaget med uppdraget att genomföra ett eller annat tänkbart utvecklingsalternativ. Vi har i stället sagt att företaget, när det utreder en fortsättning, som ett alternativ till nedläggning och försäljning av enheten skall vara öppen för de nya konstellationer utanför företaget som kan visa ett intresse för ett tänkbart projekt. Den prövningen återstår självfallet.

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

Kan man hitta intressenter eller konstellationer som är beredda att ta ett ansvar och tror sig kunna uppnå lönsamhet i driften, skall naturligtvis NCB vid försäljning av enheten medverka till att ett sådant projekt prövas. Men vi kan inte belasta företagens rekonstruktion med ett sådant uppdrag. Det är den uppfattning som finns inom industridepartementet, och jag har också uppfattat att det i princip råder enighet i utskottet om detta. Den socialdemokratiska reservationen om uppskov för att medge en prövning kan nämligen inte vara allvarligt menad, om man inte också är beredd att ge sig på mer långtgående subventioner av verksamheten. Att belasta företaget med ett uppskov som också innebär att andra rationaliserings- och strukturanpassningsåtgärder stannar upp vore ytterligt beklagligt för företaget och för möjligheterna att rekonstruera NCB. Det skulle med andra ord gå ut över arbeten på annan ort.

Det är alltså olyckligt om reservanternas uppfattning skulle vinna kammarens gehör. Jag bedömer det som ytterligt allvarligt, med tanke på de insatser som vi under rekonstruktionen av NCB är beredda att göra för att skapa ett företag med utvecklingsmöjligheter på lång sikt.

Lilly Hansson kommer in på frågan om råvaruförsörjningen. Jag vill inte peka ut några särskilda grupper. Jag har bara pekat på den omständighet som är uppenbar för alla och envar, att problemet med för låg aktivitet i det enskilda skogsbruket i allmänhet är förknippat med att vederbörande ägare inte bor på fastigheten, har ett yrke med annan anknytning och alltså inte är beroende av intäkterna från skogsbruket. Jag reagerar mot att man kallar den kategorin för skogsbönder. Vi måste ha en klar distinktion mellan olika kategorier och ha klart för oss var problemen finns.

Man har i ett par utredningar i Västernorrland visat på det här problemet. Jag menar att det finns anledning att uppmärksamma det.

Det vore angeläget, tycker jag, att fackföreningsrörelsen ägnade problemet ett aktivt intresse för att utröna om det inte också bland medlemmarna skulle kunna skapas en känsla av solidaritet med industrin och industriarbetarna för att hjälpa till med virkesförsörjningen.

Jag tror inte att beredskapslagstiftningen, som Lilly Hansson i det sammanhanget talade om, är något universalmedel. Vi får väl se vad virkesförsörjningsutredningen kan föreslå för administrativa och andra åtgärder -- dem får vi bedöma då. Men det socialdemokratiska förslag som här framförts i olika repriser har enligt min uppfattning inte den kvaliteten att man kan räkna med att det skulle ge avsedd effekt.

**Anf. 19 LILLY HANSSON (s) replik:**

Herr talman! Nils Åsling säger att man inom NCB:s ledning har gjort utredningar och utvärderingar angående Hörnefors och inte funnit att det finns anledning att satsa på något av de projekt som man tydligen tittat på. Det får inte belasta företaget, säger Nils Åsling.

Det förslag som vi framfört och som finns med i det projekt som arbetsgruppen tagit fram innebär ingen belastning för NCB. Vad som är viktigt för att få projektet till stand är att man åstadkommer ett från NCB

fristående företag. Från NCB:s ledning lär man inte ha något större stöd.

Nils Åsling säger att vårt förslag skulle innebära en långtgående subvention. Det är inte det det handlar om. Nils G. Åsling! Det handlar om att få fram en utvärdering som ger besked i frågan, om detta är ett projekt som kan bli lönsamt i framtiden. Hörneforsarbetarna är inte betjänta av att jobba i ett företag som måste ges en långtgående subvention. Det har man aldrig begärt. Men man vill ha prövat om det här är ett projekt som håller och som kan ge lönsamhet i framtiden.

När det gäller råvaran vill jag säga att vi är mycket väl medvetna om att det är många av dem som vi i dagligt tal brukar kalla trottoarbönder som äger skog och som inte behöver avverka för sitt uppehälle. De är inte i behov av det tillskott av pengar som det skulle ge. Vi har flera gånger här i riksdagen lagt fram förslag om hur man på olika sätt skall kunna pressa dem att också sköta sin skog. Där kan man gå fram på flera olika vägar – det är inte bara med beredskapslagstiftning vi vill åstadkomma det.

Men vi gör inte som Nils Åsling: skyfflar över ansvaret för kampanjer på de fackliga organisationerna. Jag vet att de är beredda att ta sitt ansvar när det gäller att försöka få fram den skogsråvara som finns. Men en ansvarig regering måste också göra någonting. Man får inte, som Nils Åsling gör, skyffla över ansvaret på andra. Ansvaret för utvecklingsalternativen när det gäller de nedläggningshotade enheterna skyfflar han över på lokala och regionala myndigheter, ansvaret för att få fram råvara skyfflar han över på de fackliga organisationerna. På det sättet får det inte gå till.

#### **Anf. 20** Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Låt mig till Lilly Hansson säga att det skulle vara mig fjärran att skyffla över ansvaret när det gäller råvaruförsörjningen på någon viss grupp. Jag har tidigare i många sammanhang här i kammaren sagt att passivt ägande av skogsråvara inte är acceptabelt från samhällets synpunkt, vem det vara må som är ägare. Men jag visade på den omständigheten – den är uppenbar för alla som är verksamma inom skogsbruket – att det är ägare med annat yrke och oftast annan bostadsort som står för det mera passiva ägandet av skogsråvaran. Jag förstår inte varför Lilly Hansson tar det som ett försök att peka ut någon viss grupp. Det är faktiskt ett lakoniskt konstaterande av fakta som envar som känner förhållandena i skogsbygden kan skriva under på.

Sluta med illusionsmakeriet om skogsbönder! Här är det fråga om andra kategorier.

Vi har kommit med en rad förslag till åtgärder. Den förra trepartiregeringen började med att reformera möjligheterna att göra avsättning till skogskonto. Så sent som denna vår har vi genomfört vissa reformer när det gäller skogsbeskattningen som borde kunna ge effekt. Vi har vidtagit en rad åtgärder med tanke på reproduktionen, och vi kommer med åtgärder för att intensifiera skogsvägbyggandet. Jag anmälde att skogsbranschrådet den 11 juni kommer att ta ställning till virkesförsörjningsutredningens förslag, etc. etc. Det gäller att åstadkomma konkreta åtgärder och inte bara föra en

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB

debatt med fromma önskningsar.

Låt mig sedan säga något om Hörnefors. Lilly Hansson säger att det vore ingen belastning för NCB. Jag måste ju som industriminister arbeta utifrån de värderingar som den ansvariga företagsledningen givit uttryck för. Vi borde inte här i kammaren diskutera företagets interna förhållanden. Om styrelsen inte har vårt förtroende, bör vi se till att byta ut den, men jag har förtroende för NCB-ledningen och styrelsen, och jag måste i mitt handlande utgå från värderingar som de som är ansvariga för företagets skötsel har givit uttryck för.

Det är min utgångspunkt både i propositionen och här i debatten. Det är inkonsekvent av socialdemokratin att desavouera den ansvariga företagsledningen och begära uppskov och äventyra hela den omstrukturerings av företaget som vi är inne i, för att utreda projekt som jag föreställer mig att företagsledningen har gått igenom många gånger och mycket ingående.

Finns det förutsättningar, på marknadsekonomiska grunder, att få ekonomi för ett alternativt projekt i Hörnefors, skall det naturligtvis genomföras. Men hittills har vi inte fått fakta för detta. Hittills har det faktiskt tyvärr varit fromma förhoppningar.

**Anf. 21 LILLY HANSSON (s) replik:**

Herr talman! Passivt ägande är oacceptabelt ur samhällets synpunkt, säger Nils Åsling. Ja, men det är vi ju helt överens om. Det finns inga motsägelser där.

Jag har inte talat om skogsbönder. När jag talar om svårigheterna att få fram råvara gäller det i mycket stor utsträckning dem som inte har sitt skogsinnehav som huvudsaklig försörjning, personer som inte är beroende av de pengar skogsavverkningen kan ge. Därför måste man vidta åtgärder för att få fram virket. Det är bra att regeringen lägger fram förslag om sådana åtgärder. Är de vettiga, skall vi naturligtvis stödja dem från vårt parti.

Industriministern ger sken av att regeringen har vidtagit kraftfulla åtgärder. Men har då dessa åtgärder givit några resultat som är märkbara?

När det gäller Hörnefors ställer sig Nils Åsling helt bakom de värderingar som NCB:s ledning arbetar utifrån. Han har fullt förtroende för ledningen. Det är klart att man skall ha förtroende för en företagsledning, men Nils Åsling har inget förtroende för de anställdas synpunkter i den här frågan, eftersom dessa inte stämmer överens med företagsledningens synpunkter.

NCB:s ledning anser att det projekt de anställda vill ha prövat inte är någonting att arbeta vidare på. Vad vi vill är att man skall göra en prövning av projektet för att se om det går att få lönsamhet. Det är det enda man begär, och det belastar inte NCB. De medel som kan behövas för att driva fabriken vidare skall inte tas ur NCB, utan för detta skall särskilda pengar användas. Men detta vägrar Nils Åsling och de borgerliga ledamöterna i utskottet att medverka till.

**Anf. 22 Industriministern NILS ÅSLING:**

Herr talman! Jag noterar till sist att Lilly Hansson stöder våra åtgärder för att intensifiera råvaruproduktionen inom skogsnäringen. Det kan behövas, eftersom vi kommer med nya förslag, och den utfästelsen tar jag alltså ad notam.

Jag vill också påstå att de åtgärder som hittills har genomförts i icke oväsentlig utsträckning har gett effekt. Utan tvivel har det kostnadsläge under vilket skogsbruket arbetat varit pressande för branschen och gjort att vi har haft betydande svårigheter att få ut kvantiteter från de s. k. 0-zonerna. De insatser som har gjorts här har hittills varit verkningsfulla – de har bara varit för små. Jag sade i min debatt med Thage Peterson att det är beklagligt att det förslag till frivilligt transportstöd för massaved och sågverksflis från 0-zonerna som jag lade fram i fjol vår inte fick branschens stöd. Jag noterade att det inte heller hade socialdemokratins stöd, vilket jag fann anmärkningsvärt.

När det gäller utvärdering av utvecklingsprojekt i Hörnefors försöker alltså socialdemokratin med sin reservation sitta på två stolar samtidigt, och den naturliga följderna är att man ramlar emellan. Man säger att man inte tror på den ansvariga företagsledningens utvärdering av Hörneforsalternativen utan vill ha en ny utvärdering. Men kan man presentera en företagsledning som vill göra den utvärderingen och ikläda sig ansvaret för projektet? Nej, det kan man inte. Man begär bara uppskov.

På det här sättet får man inte hantera allvarliga strukturfrågor i svensk industri. Då går det illa. Först gäller det att plocka fram en ansvarig företagsledning som är beredd att satsa på detta projekt. Misslyckas man med det, har man bara ingivit de anställda illusioner och falska förhoppningar. Då är det bättre att med all kraft försöka skaffa fram alternativt sysselsättning i branscher och företag som har utsikt att överleva. Man kan inte, som socialdemokratin gör här, försöka sitta på två stolar och tro att man skall klara hem spelet på det sättet. Det är alldeles för enkelt, och det avslöjas ju ganska snart.

Talmannen anmälde att Lilly Hansson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

**Anf. 23 MARGARETHA AF UGGLAS (m):**

Herr talman! Det är inte mer än en månad sedan jag i kammaren konstaterade att de finansiellt svaga skogsföretagen inte lämnar riksdagen någon ro. Detta bekräftas ytterligare i dag. Jag pekade då på att krisföretagen står i stark kontrast till de företag i samma bransch – med i stort sett samma grundförutsättningar – som går bra. Detta förtjänar att upprepas och utvecklas i dag.

Utskottet har i sitt betänkande beskrivit de senaste årens utveckling för NCB. Kortfattat kan sägas att trots betydande kapitaltillskott vid två tillfällen är läget nu, då riksdagen för tredje gången på lika många år skall tillskjuta medel till NCB, sådant att om detta medelstillskott inte skulle

komma till stånd står bolaget inför hotet att träda i likvidation. Härtill är att märka att bolagets tidigare ägare i och med dagens riksdagsbeslut praktiskt taget får lämna sitt företag.

I detta ligger ett betydande mått av drama, då man osökt tänker på dem som, besjälade av en tanke om samarbete skogsägare emellan, får se sina förhoppningar grusade. Detta ger anledning till en reflexion, nämligen att en i och för sig riktig samarbetstanke förfuskats genom överoptimistiska tankar och beslut om företagsköp, finansieringsmöjligheter och marknadsbedömningar. Skogsägarna har anledning att fundera över hur företaget egentligen skötts genom åren av sin styrelse och verkställande ledning. Förhoppningsvis skall dessa funderingar leda fram till att då nya försök görs med skogsägarägda industrier, det ställs höga krav beträffande professionalism och omdöme hos dem som utsetts till styrelse och verkställande ledning.

Detta är särskilt viktigt som det nu är utomordentligt besvärligt att fortsätta den industriella stödpolitik som dagens ärende illustrerar. Jag har tidigare sagt – och upprepar det nu – det är inte bara medlen/pengarna som till sist tryter, utan det är också förmågan att finna lösningar och uppslag till hur staten tekniskt skall få fram pengar snabbt i akuta situationer.

Utskottets ställningstagande i fråga om medelstillskott är också ett ställningstagande för mycket starka krav på sanering, omstrukturering och, om det är möjligt, rekonstruktion av företaget. I detta sammanhang är två saker särskilt viktiga, nämligen att arbetet bedrivs skyndsamt och utan tveksamhet – särskilt som det bedömts att de medel som nu tillskjutes är tillräckliga och att ytterligare medelstillskott inte kan betraktas som realistiska.

Härvid framstår de socialdemokratiska reservationerna som helt oacceptabla. I hägn av vackert tal om ytterligare utredningar, ytterligare överväganden och ytterligare medelstillskott försöker man helt enkelt måla ut en verklighet som inte finns. Inget kan skada tanken om en rekonstruktion av NCB mer än idén om fortsatt och för företaget kostsam tidsutdräkt när det gäller att fatta och verkställa beslut.

Man skriver att man på basis av nu tillgängligt material inte kan bedöma utvecklingsalternativen för enheterna Hörnefors, Köpmanholmen, Johannedal och Väja sågverk. Detta innebär inget annat än att tända falska förhoppningar hos de berörda, samtidigt som man med berätt mod riskerar att snabbt äventyra hela koncernens fortbestånd. Det är ansvarslöst att förespegla framtidsutsikter för olönsamma enheter genom att i praktiken förespråka att medel tillförda utifrån skall användas för att täcka uppkommande driftsunderskott.

Vad saken nu gäller är att det är tredje gången giltigt för NCB. Nu gäller det för ledningen och de anställda att se till att blodtransfusionen får avsedd effekt.

Smärtsamma beslut måste fattas, omstrukturering och avveckling måste ske. Det är beklämmande att socialdemokraterna, som vill framställa sig själva som de som är mäktiga att föra en bestämd krispolitik, i denna fråga, liksom i så många tidigare näringspolitiska frågor, väjer för de svåra besluten



och söker fria till olika grupper genom att säga: Låt oss bara utreda litet till, så går det kanske att klara den och den enheten. NCB har haft nog av utredande. Nu behövs konstruktiv handling. Det kräver hänsynen till såväl de anställda som skattebetalarna. Socialdemokraterna sätter sig på två stolar genom att å ena sidan oroas för att 400 milj. kr. i kapitaltillskott inte räcker, och å andra sidan tycka att företaget har råd att vänta med strukturrationaliseringsåtgärderna. Socialdemokraternas röstköpande förhållningstaktik har av NCB:s företagsledning beräknats kosta företaget mellan 70 och 80 milj. kr.

I ett särskilt yttrande tar centern upp en fråga som har ägnats stort intresse i utskottsarbetet, nämligen NCB:s kreditvärdighet. Det är självklart att staten skall ta sitt ägaransvar gentemot de företag som staten äger, på samma sätt som övriga ägarkategorier. Det kan dock inte vara rimligt eller önskvärt med någon generell deklaration om att statliga företag inte får gå i konkurs. En sådan deklaration skulle ha en direkt störande effekt på marknadsekonomins funktionssätt och innebära en rubbning av konkurrensen mellan statliga och enskilda företag.

I praktiken är det ändå så att de dåliga statliga företagen – de som går med förlust – i alla händelser måste få statsgaranti när de tar upp lån. De lönsamma statliga företagen, t. ex. Tobaksbolaget, lånar utan problem utan hjälp av statsgaranti.

Det kanske kan intressera kammaren att veta att i ett land som ofta brukar jämföras med Sverige, nämligen Österrike, har staten nyligen låtit ett av staten till 50 % ägt företag gå i konkurs.

Allt tal om konkurs i NCB-sammanhang är nu förhoppningsvis överspelat. Liksom utskottsmajoriteten i övrigt vill jag betona att statsmakterna genom den föreslagna insatsen i NCB ger uttryck för sin avsikt att företaget skall fortleva och uppnå lönsamhet. De medel som nu tillförs NCB bör möjliggöra att en effektiv strukturuomvandling kan verkställas och att de olika kreditgivarna kan stå kvar vid sina åtaganden även fortsättningsvis. Det finns anledning att i detta sammanhang understryka att ett ja till s-reservationen på denna punkt på ett allvarligt sätt skulle kunna undergräva denna målsättning.

Att råvaruförsörjningen på längre sikt bedöms som osäker för NCB framgår av vad utskottet har inhämtat. Det är i detta sammanhang lätt att tala om att skogsägarna och skogsägarföreningarna har ett speciellt ansvar. I detta kan jag i och för sig instämma men bara under den bestämda förutsättningen att dessa skogsägare/leverantörer kan förlita sig på att ett framtida NCB sköts på ett kompetent sätt. Det innebär bl. a. att företaget hädanefter inte skall vara en årligen återkommande riksdagsfråga.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 49.

**Anf. 24** LILLY HANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är inte förvånad. Från en så konservativt tänkande människa som Margaretha af Ugglas kan man kanske vänta sig sådana här

uttalanden, men den cyniska syn som Margaretha af Ugglas har på de här problemen när det gäller de nedläggningshotade enheterna – Hörnefors i synnerhet – överstiger det mesta. Hon påstår att vi bara är ute efter röstfångeri, att vi väjer för svåra beslut. Det har socialdemokraterna aldrig någonsin gjort. Det är inte sant att vi lägger på NCB kostnader på mellan 40 och 80 miljoner. Kostnaden för att driva Hörneforsfabriken medan det hela utvärderas skall tas av särskilda medel.

Låt marknadskrafterna sköta om strukturomvandlingen, säger ni, då blir det bra. Får jag fråga: Vad har Margaretha af Ugglas att erbjuda arbetarna? Ingenting, inte ett positivt besked, inte ens ett försök att med ett uppskov kanske få fram ett projekt som visar sig kunna ge lönsamhet i framtiden! Det är ett kvalitativt bra papper som man kan framställa i det aktuella projektet! Det finns alla möjligheter också för ett litet bruk att slåss med konkurrenterna på Europamarknaden på det här området. Vad har Margaretha af Ugglas med sitt cyniska synsätt och sitt omhuldande av marknadskrafterna att erbjuda arbetarna i Hörnefors och övriga nedläggningshotade enheter?

**Anf. 25 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:**

Herr talman! Jag tycker inte att det är cyniskt att vilja och våga ta ansvar. Det är också en bärande idé bakom de konservativa tankarna och den konservativa inställningen. Sedan är det kanske inte marknadskrafterna som så förfärligt mycket har haft hand om NCB:s historia och utveckling under de allra senaste åren, utan kanske har en stor mängd andra krafter spelat sin roll – sådana krafter som också har sin förankring här i riksdagen.

NCB:s historia under de tre senaste åren har präglats av ett långdraget utredande, och trots att denna kammare redan har tillskjutit 1 miljard kronor till NCB står vi nu i en sådan situation att ytterligare svåra beslut, som drabbar de anställda, måste fattas – i syfte att möjliggöra ett fortbestånd av de livskraftiga enheterna och de jobb som går att rädda inom NCB-koncernen. Så småningom kanske det också går att skapa nya jobb.

**Anf. 26 LILLY HANSSON (s) replik:**

Herr talman! Jag vill bara kort notera att jag inte fick något svar på min fråga. Vad har Margaretha af Ugglas att komma med när det gäller arbetarna som förlorar sina jobb vid de nedläggningshotade enheterna? Ni bör rimligen kunna ge något förslag på vad de skall syssla med. Vad har ni att ge dem annat än arbetslöshet?

**Anf. 27 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:**

Herr talman! Jag får hänvisa till det som utskottet har sagt i den här frågan och som även har framförts av industriminister Åsling här i kammaren, nämligen att de åtgärder som skall vidtas måste ha sin utgångspunkt i arbetsmarknadspolitik, regionalpolitik och de initiativ som kan komma att tas inom industripolitikens ram. Det finns påpekat i propositionen, vilket även utskottet upprepar, att man inte får se det som uteslutet att det i andra

organisatoriska sammanhang kan finnas möjligheter till positiv utveckling för enheter som nu hotas av nedläggning. Utskottet förutsätter vidare att det vid de berörda enheterna på sedvanligt sätt kommer att finnas arbetsgrupper med representanter för länsstyrelse, länsarbetsnämnd, kommun, företag och de anställdas organisationer.

**Anf. 28 RUNE JONSSON (s):**

Herr talman! När vi den 20 maj i fjol debatterade NCB här i kammaren, fick jag i samband med den debatten av industriministern svar på en interpellation som jag framställt på grund av att 375 man vid det tillfället varslats om permittering under en månad i Köpmanholmen. Skälet till varslet var virkesbristen.

Nu står vi, ett år senare, och debatterar samma fråga utan att läget på virkesmarknaden på något sätt förbättrats. Snarare är läget ännu sämre. Priserna på vedråvaran har väsentligt höjts utan att avverkningarna ökat.

Den akuta krissituationen för NCB beror till största delen på virkesbristen. Det är omöjligt att få lönsamhet vid fabriker som använder dyr svensk ved som råvara, som dessutom får betala ännu dyrare importerad råvara och som ovanpå dessa kostnader drabbas av att tvingas stå stilla på grund av virkesbrist.

Från socialdemokratiskt håll har vi hela tiden varnat för vad som torde komma att hända om inte virke kommer fram till industrierna. Sysselsättningen för de anställda är i fara. Tusentals människors och hela orters framtid står på spel.

Vi krävde vid fjolårsdebatten – liksom vid otaliga tillfällen både före och efter den – att regeringen skulle ingripa för att få fart på avverkningarna. Vi har också redovisat konkreta förslag till åtgärder, vilket Lilly Hansson var inne på i sitt anförande. Men ingenting har hittills gjorts från regeringens sida som förbättrat situationen på virkesmarknaden.

Nu har det hänt, det vi fruktade. Nu är regeringen och den borgerliga majoriteten i utskottet redo att lägga ned flera av NCB:s industrier och därigenom kasta ut de anställda i arbetslöshet, utan att först ha försökt att angripa det verkliga problemet, nämligen att få i gång avverkningarna.

I debatten med Thage Peterson framförde Nils Åsling som sitt recept att man skulle sätta i gång en kampanj för att få fram virke. Han hänvisade också till en utredning som gjorts i mitt hemlän, Västernorrlands län. I den utredningen skulle de fackliga medlemmarna ha utpekats som på något sätt sämre än andra och såsom en viss grupp som var negativ till att få fram virke. De fackliga representanterna från Västernorrlands län har ansett, vilket ju är riktigt, att *alla* ägarkategorier berörs och att någon viss grupp inte kan utpekas. Åtgärder måste sättas in som gäller alla oavsett ägargrupp, och det är en uppgift för regeringen. Åtgärderna skall riktas mot försumliga skogsägare, och socialdemokraterna har, som jag tidigare sagt, haft konkreta förslag om detta.

En annan försummad del när det gäller handläggningen av NCB-frågan är

bedömningen av vilka möjligheter till överlevnad de olika enheterna har.

Regeringen borde enligt vårt förmenande seriöst ha prövat de olika alternativ som de lokala fabriksledningarna och de lokala facken föreslagit, speciellt när industriministern själv i propositionen inte utesluter, vilket ju också kommit fram här i debatten, att dessa förslag kan vara en framkomlig väg för att få vissa enheter lönsamma. Vi tror inte – som den borgerliga utskottsmajoriteten – att de regionala myndigheterna är de som bäst kan pröva dessa alternativ. Det måste vara regeringens uppgift. Det är dessutom en övergripande uppgift som endast regeringen kan klara av, särskilt då staten har ägaransvaret.

Jag vill något beröra Köpmanholmens situation. Den nedläggningshotade industrin där ligger inom den kommun jag själv kommer ifrån. För Köpmanholmen, som är en typisk bruksort – ja, för hela Örnköldsviksområdet – skulle en nedläggning utan att det skapas annan industrisysselsättning på platsen vara helt oacceptabel. Det är inte "bara" de 600 anställda sysselsättning som står på spel utan också all den serviceverksamhet som är koncentrerad till orten och som är beroende av företaget. Minst samma ansvar måste ställas på statliga företag som det ställs på andra industriföretag. Om Åslingdoktrinen någonsin har funnits så måste den gälla här, eftersom staten är en stor delägare. Ingen möda får sparas för att se till att de som bor i Köpmanholmen får sin utkomst tryggad.

Från de anställdas sida framfördes till utskottet ett handlingsalternativ, vilket innebär att man skulle driva fabriken vidare under ett par år utan större investeringar. Man skulle därigenom få en frist för att se om de föreslagna åtgärderna, bl. a. virkesförsörjningsutredningens förslag, kommer att få positiva verkningar på virkesförsörjningen. Dessutom ger fristen möjligheter till att skapa annan industrisysselsättning på orten, om en nedläggning av sulfatfabriken är ofrånkomlig på grund av långsiktig råvarubrist.

Kostnaden för en förlängd drift av fabriken under ett par år torde vara marginell. Både från de anställdas och från deras konsults sida har framförts till utskottet att fabriken kan drivas med ett positivt kassaflöde.

Det socialdemokratiska förslaget om att regeringen under sommaren skall genomarbeta och pröva de olika alternativen till lösningar på NCB-enheternas möjligheter till fortsatt drift ger också möjligheter till att pröva det mer långsiktiga utvecklingsalternativ som tidigare framkommit och som bl. a. förts fram av de anställda.

Till sist, herr talman: Nedläggningar av den omfattning som nu är aktuella när det gäller NCB-industrierna är av en sådan storleksordning och drabbar de anställda och områdena så hårt att inga vägar ut ur krisen får lämnas oprövade. Allt måste göras för att trygga framtiden för de drabbade och deras familjer.

Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen 1, där man tar upp just de frågor som jag har berört. Jag yrkar också bifall till övriga socialdemokratiska reservationer.

Herr talman! NCB-frågan har under senare år nästan blivit en följetong här i riksdagen – för resten även utanför riksdagshuset. I nu förliggande proposition, nr 98, föreslår regeringen för tredje gången betydande insatser från statens sida till NCB.

Onsdagen den  
6 maj 1981

Jag tänker inte gå in på någon historieskrivning beträffande företaget. Det är väl känt – inte minst genom massmediernas intensiva bevakning av NCB – vilka faktorer som spelat in under utvecklingens gång. Jag vill endast inledningsvis fästa uppmärksamheten på och understryka vad näringsutskottet uttalade i sitt betänkande 1978/79:61. Utskottet betonade den gången att det var viktigt att företagets ledare, ägare och kreditgivare genom erforderliga åtaganden sökte säkerställa företagets fortbestånd. Utskottet har samma inställning i dag. Jag säger "utskottet", eftersom jag inte heller i reservationerna har kunnat utläsa någon annan inställning på den punkten.

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

Trots den betydande satsningen 1979 har det tyvärr inte gått att få NCB lönsamt. Det finns många förklaringar till detta. Det har varit täta byten i ledningen, och det är alltid förödande för ett företags möjligheter att få en lugn och lönsam drift. Det finns alltför många nedslitna anläggningar. Produktionskapaciteten har varit nästan konstant underutnyttjad, och man har, vilket här har omvitnats flera gånger, haft svårigheter med försörjningen av skogsråvara. Man har fått köpa stora kompletterande råvarukvantiteter för dyra pengar och genom import.

Dagens läge är det att NCB utan tvivel går i likvidation, om inte betydande kapitaltillskott tillförs företaget. Regeringen och företagsledningen inkl. styrelsen är överens om att det är möjligt att få företaget på fötter igen. Där finns det ingen defaultism, utan man är övertygad om att med de föreslagna åtgärderna går det att få företaget på fötter, och det är ju en nåd att stilla bedja om. Det krävs dock genomgripande omstruktureringar, som bl. a. innebär avveckling av vissa olönsamma enheter genom avyttring eller genom nedläggning.

Mot bakgrund av rekonstruktionsplanerna föreslår regeringen ett kapitaltillskott på 300 milj. kr. som nytt aktiekapital, sedan man fått lov att reducera det tidigare, och dessutom ett belopp på 100 milj. kr. som lån. Detta lån innebär dock inte att ytterligare medel tillförs NCB. Lånet i fråga ersätter ett tidigare beviljat industrigarantilån på 100 milj. kr., som regeringen beviljade NCB för att lätta upp likviditetssvårigheterna. Det nya lånet ställs till förfogande direkt av staten, vilket innebär att det förmånsrättsligt kommer att placeras efter övriga lån.

Utskottet, som delar regeringens bedömning av den svåra problematiken och regeringens förslag till lösning, godkänner alltså de regeringsförslag på den här punkten som jag nu redovisat. I sammanhanget är det utomordentligt viktigt att understryka utskottsmajoritetens uttalande beträffande den föreslagna strukturomvandlingens framgångsmöjligheter och därmed underlaget för företagets fortbestånd.

Med anledning av den inflammerade debatt som länge rasat i den här

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

frågan med inslag från många olika håll, inte minst från kreditgivarnas sida, säger utskottet följande: Utskottet vill "understryka att de medel som nu tillförs NCB – framför allt i form av aktiekapital från staten och, genom konvertering av räntebärande industribevis till B-aktier, från skogsägarna – bör möjliggöra att en effektiv strukturomvandling kan verkställas och att de olika kreditgivarna kan stå kvar vid sina åtaganden även fortsättningsvis."

Utskottets centerledamöter har dessutom, herr talman, till betänkandet fogat ett särskilt yttrande, som innehåller ungefär följande.

Under den allmänna debatten kring NCB:s ekonomiska situation har skapats en osäkerhet om statens intentioner med detta företag. Denna osäkerhet har på ett besvärande sätt också kommit att gälla statens ansvar för företag inom den statliga företagssektorn över huvud taget, vilket varit mycket olyckligt. Om ett statligt företag skulle inställa betalningarna eller eljest utsätta sig för risken för tvångslikvidation skulle detta enligt vår övertygelse få så omfattande negativa konsekvenser att en sådan utveckling inte skulle te sig försvarbar. I fråga om NCB kan en eventualitet av detta slag nu bedömas vara utesluten. Utskottet har klart tagit ställning för att NCB skall fortsätta och att omstruktureringen av företaget skall ske i ordnade former. Vi centerledamöter anser alltså att utskottet på detta sätt har understrukit statens ansvar för sina företag, en meningsyttring som vi finner angelägen.

Herr talman! Kort uttryckt betyder detta att vi centerledamöter i utskottet anser att ett statligt företag inte kan tillåtas gå i konkurs. Detta är en uppfattning som delas av regeringarna i praktiskt taget hela den industrialiserade världen – ja, av regeringar över huvud taget, med något litet undantag som kan förklaras på ett speciellt sätt. Det gäller bl. a. det undantag som Margaretha af Ugglas nämnde.

Det finns i detta sammanhang anledning understryka vad industriministern uttalar i propositionen, nämligen att omstruktureringen, som kan komma att innebära både nedläggning och avyttring av vissa enheter, måste ske i ordnade former och under socialt ansvar. Det anser vi inom utskottsmajoriteten är fallet med den omstruktureringsplan som nu föreligger, inkl. vissa nedläggningar.

Jag kommer nu, herr talman, att närmare behandla reservanternas förslag och synpunkter samt de motioner som i långa stycken utgör grundval för de avgivna reservationerna.

Flertalet motioner och reservationer kritiserar eller föreslår ändringar i den plan för omstrukturering av NCB som regeringen föreslår och som bygger på företagsledningens överväganden och analyser. Förutom de motioner som anknyter till den s. k. Hörneforsgruppens förslag och som i stor utsträckning bygger på gruppens utredning i syfte att rädda fabriken i Hörnefors, ävensom motioner med förslag i samma riktning rörande fabriken i Köpmanholmen och Johannedal, finns det en motion beträffande här angivna företag som har generell karaktär. Det är den socialdemokratiska partimotionen 2017. I den motionen sägs bl. a. att för alla de fyra

nedläggningshotade enheterna finns utvecklingsalternativ som har utarbetats inom NCB eller av de anställda och andra berörda. De alternativen bör enligt motionärerna prövas ordentligt. Regeringen måste själv ta ansvaret för denna prövning, säger motionärerna. Berörda myndigheter, företaget och de anställdas organisationer bör delta i utvärderingsarbetet, och sedan skall resultatet redovisas för riksdagen under hösten 1981. Innan så skett får inga nedläggningar ske.

Tidigare i dag, herr talman, har man ju i kammaren debatterat just den här frågan, och jag hänvisar, förutom till vad utskottsmajoriteten säger i betänkandet, till de argument som framförts och de svar som lämnats av industriministern.

Utskottet har för sin del beträffande motionärernas krav helt kort sagt att utskottet vill understryka betydelsen av att den ofrånkomliga omstrukturen av NCB genomförs kraftfullt och målmedvetet. Att så bör ske har industriministern också flera gånger framhållit. Dessutom understryker utskottet att de enheter som berörs har varit föremål för ett omfattande utredningsarbete. Ja, det har varit ett utredningsarbete av sällan skådat slag, och nya utredningar ger uppenbarligen inte någonting av konkret värde – det blir bara förödande dröjsmål, som kan komma att beröra andra enheter inom NCB-koncernen också.

Beträffande Hörneforsgruppens förslag, så skulle dess realiserande ställa mycket vidlyftiga krav på ekonomiska insatser från statens sida. Dessutom erfordras att en rad ytterst positiva faktorer sammanfaller. Det är klart att man alltid kan önska detta, men tyvärr är verkligheten ofta mycket kall – nästan cynisk – och vad man önskar inträffar inte alltid. Men sådana faktorer som måste föreligga är en snar lösning på virkesanskaffningsproblemet, förbättrade konjunkturen och avsättningsmöjligheter samt bortfall av likviditetsproblem. Att alla dessa goda ting skulle föreligga på en gång, det tror inte jag på och det tror inte heller utskottsmajoriteten på. Utskottsmajoriteten kan inte finna att det beslutsunderlag i frågan som utskottet haft tillgång till har varit av den art att det är möjligt för riksdagen att ta ställning till Hörneforsgruppens förslag, och därför avstyrks även vpk-motionen 2028.

Utskottet anser att det inte heller finns tillräckligt underlag för riksdagen att fatta beslut i den riktning som förordas i motion 2025 – man vill tillämpa det s. k. offertsystemet för att säkra driften i Hörnefors.

Beträffande Köpmanholmen föreslår vpk i motion 2028 fortsatt drift enligt ett program som kostnadsberäknats till 300 milj. kr. Här har från de anställdas sida inför näringsutskottet redovisats ett handlingsalternativ som innebär att massafabriken, med utsikter till positivt kassaflöde, bör drivas vidare under ett par år utan större investeringar. Näringsutskottet utgår från att det här alternativet skall prövas mycket noga inom NCB. Personligen vill jag säga att jag tycker att det är ett mycket intressant alternativ. Man bör alltså inom NCB-ledningen särskilt noga pröva saken. Men för sådana satsningar i Köpmanholmen som föreslås i motion 2028 finns i varje fall i dag inte tillräckligt underlag, och därför avstyrker vi motionen.

Beträffande Johannedal föreslås i vpk-motionen att fabriken där skall drivas vidare, och man vill även att regeringen skall förmå NCB att sälja fabriken. Utskottet har i betänkandet inledningsvis framhållit att avyttring hör till de möjligheter som NCB kan överväga i fråga om vissa enheter – det gäller Hörnefors och det gäller även Köpmanholmen. Utskottet har också inhämtat att NCB förhandlat om Johannedalsfabriken med olika anbudsgivare. En av dessa anbudsgivare har tillställt utskottet handlingar beträffande planerna. Men utskottet finner inte att riksdagen har förutsättningar att ge närmare anvisningar för hur NCB:s problem skall lösas när det gäller Johannedalsfabriken, och motionen avstyrks därför.

Beträffande det yrkande som framförts i motionerna 2006 och 2017 om lokaliseringspolitiska åtgärder vill utskottet endast anmärka att det är viktigt att lokaliseringspolitiska insatser övervägs i samband med nedläggningar som kan komma att bli aktuella inom NCB. Det är närmast en självklarhet.

I motion 2017 och reservation 3 vill socialdemokraterna att NCB skall sälja en del tillgångar, bl. a. skog, för att bättra på ekonomin. Man vill också att NCB i samband härmed skall tvingas sälja den skog som kan bli aktuell till domänverket.

Utskottet skriver bara helt kort att statsmakterna inte har anledning att föreskriva vilka köpare NCB skall vända sig till, om företaget vill avyttra delar av sitt skogsinnehav. Det skulle vara närmast ett orimligt krav på ett företag. Statliga företag måste ändå arbeta på samma villkor som privata, om det skall bli någon framgång. Man kan heller inte när det gäller domänverket peka på vissa delar som verket skall köpa, utan det måste verket självständigt pröva. Därför måste vi från vår sida – och det har vi gjort i utskottet – ta avstånd från ett sådant förslag.

När det gäller fortsatt skogsägarinflytande i NCB sägs i den socialdemokratiska reservationen nr 4 att det inte finns skäl för staten att träffa något avtal med skogsägarföreningarna om särskild insyn i NCB. Det finns enligt socialdemokraterna inte något motiv för skogsägarinflytande i NCB. Mot detta står vad som framhålls i motionen 2026, som kort uttryckt vill ge skogsägarföreningarna ett inflytande i NCB om 10 %.

Utskottet gör för sin del ett instämmande i de synpunkter på saken som framförts i propositionen och vill understryka betydelsen av att NCB tillförsäkras en god virkesförsörjning. Det är också en självklarhet. Skogsägarföreningarna har en väsentlig roll att spela i detta sammanhang, och därför bör det ankomma på regeringen att vid behov genom avtal eller på annat lämpligt sätt medverka till att skogsägarföreningarna tillförsäkras ett visst inflytande inom NCB – detta enligt utskottets majoritet.

I den socialdemokratiska partimotionen och i reservationen 6 föreslås en begränsning i det av regeringen begärda bemyndigandet att få överlåta statens aktier i NCB till att endast avse överlåtelse till företag där staten direkt eller indirekt har ägarmajoritet. Utskottsmaioriteten anser att en sådan restriktion är olämplig och avstyrker därför förslaget. En sådan restriktion skulle nämligen kunna försvåra ett närmare samarbete med andra



skogsindustrier och bli till ett hinder för vidgat ägarengagemang från skogsägarnas och skogsägarföreningarnas sida. Det begärda bemyndigandet bör alltså lämnas utan inskränkning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, vilket innebär att motionen 2027 inte föranleder ytterligare åtgärder samt att övriga motioner och avlämnade reservationer avslås.

**Anf. 30 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:**

Herr talman! Bengt Sjönell säger att utskottsmajoriteten anser det vara viktigt att omstruktureringen av NCB sker i ordnade former och under socialt ansvar. Bengt Sjönell säger vidare att utskottet också är enigt om att den måste ske på ett kraftfullt sätt. Och måhända kan man kalla det kraftfullt att kasta ut ett par tusen människor i arbetslöshet, men jag kan inte alls hålla med om att omstruktureringen på det sättet sker i ordnade former och under socialt ansvar.

Jag vill säga några ord om Hörnefors – de andra enheterna kommer Sven Henriesson från vårt parti att närmare beröra. Om utskottsmajoritetens förslag beträffande Hörnefors vinner i dag, kommer troligen fabriken att läggas ned. De anställda vid Hörnefors, som tagit fram det alternativa förslaget, har gått med på att riksdagen kan vänta med besluten om lokaliseringsslån, statliga lån och aktieteckning till dess man kan presentera godtagbara förslag om virkesleveranser och avtal med en europatäckande finpappersgrossist. Det är en gardering som de anställda här gör. Men utskottsmajoriteten ger inte de anställda möjlighet att få prova sitt alternativ. Utskottsmajoriteten vill helt överlåta till NCB:s ledning att kasta dessa människor ut i arbetslöshet. Det kommer nämligen att bli resultatet. Det behöver vi inte tvivla på.

**Anf. 31 BENGT SJÖNELL (c) replik:**

Herr talman! John Andersson försöker ironisera över att man från både utskottets och regeringens sida har sagt att denna omstrukturering av NCB skall ske i ordnade former och under socialt ansvar. Han försöker också ironisera över tillägget att det skall ske kraftfullt. Det kan måhända vara kraftfullt att kasta ut ett par tusen människor i arbetslöshet, sade John Andersson.

Företrädaren för vpk, och även en del andra, har ofta den vanan att här i riksdagen måla en ful potentat på väggen, överdriva fruktansvärt och teckna bilden av en nattsvart situation. Vi delar inte deras uppfattning. Vi tror att det även för dem som arbetar i Hörnefors kommer att finnas en bra framtid och sysselsättningsmöjligheter, med de olika metoder för att lösa problemen som har redovisats här i dag bl. a. av industriministern.

Det är nämligen så, John Andersson, att det vissa gånger är nödvändigt att göra beskäringar i en del av ett företag, i akt och mening att rädda hela företaget. Vi har alltså det sociala ansvaret för hela företaget, och det är en sådan situation att om dessa åtgärder inte genomförs på det sätt som planeras och genomförs utomordentligt snabbt, kan många flera tusen människor

förlora sina jobb. Det är en aspekt som jag tycker att ni skall fundera litet över, för det har inte förekommit i debatten i dag, och inte heller tidigare, bland dem som har kritiserat dessa omfördelningsplaner. Man måste också ha ett sådant ansvar. När det talas om ansvarslöshet från den ena sidan, kanske den andra sidan kan fundera över vad ordet ansvar innebär i de större sammanhangen. Det finns, herr talman, ett gammalt ordspråk som man har anledning att tänka på här: När man genomför nödvändiga åtgärder gäller det att inte kasta ut barnet med badvattnet. Men det är vad inte minst John Andersson försöker göra i detta sammanhang.

Hörnefors behöver inte läggas ned. Det kommer förmodligen att läggas ned som massafabrik, men det finns möjligheter att tillskapa alternativa arbetstillfällen, och där skall lokala myndigheter och alla de som jag räknade upp tidigare i dag medverka. Då är det helt uppenbart att det bör finnas möjligheter. Jag tycker att ni skall sluta att framföra dessa skräckvisioner, för de gör inget intryck. Man uppmuntrar i varje fall inte människor som är oroliga med skräckvisioner.

**Anf. 32 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:**

Herr talman! Det är inte, Bengt Sjönell, ironi när jag berör frågan om att omstruktureringen skall ske under socialt ansvar och i ordnade former. Möjligtvis kan det finnas en skillnad när det gäller hur vi ser på frågan om att kasta ut människor i arbetslöshet utan att ge dem några ersättningsjobb. Det vill inte Bengt Sjönell och utskottsmajoriteten, eftersom de säger att de lokala aktivitetsgrupperna och de lokala organen får ta hand om det. Man skjuter hela ansvaret ifrån sig.

Industriministern har gjort ett uttalande, där han säger att "nu får min själ inga arbetstillfällen läggas ned förrän man har skapat ersättningsjobb". Sedan säger han att det under 1970-talet har kostat samhället 200 miljarder kronor. Vad ni håller på med nu är att ytterligare öka den summan.

**Anf. 33 BENGT SJÖNELL (c) replik:**

Herr talman! Jag kan försäkra John Andersson att vi känner minst lika stort socialt ansvar som han gör, men vi tillämpar andra metoder, som vi tror mera på. Hans beskyllning att vi inte vill vara med och skapa några ersättningsjobb är så pass grotesk att den tangerar det oförsämda. Jag har därför ingen anledning att på något sätt bemöta den. Jag vill bara erinra John Andersson om att man inte skapar några ersättningsjobb genom ideliga meningslösa utredningar om sådant som redan är prövat och befunnet inte räcka till. Jag kan också påminna John Andersson och andra om att vi hade en liknande historia med varven. I den frågan utreddes det också gång på gång, och det slängdes in nya, meningslösa hundratals miljoner. Resultatet kan vi se i dag: det blev inga ersättningsjobb av alla utredningar. Men det hade kunnat bli det, om man på ett tidigare stadium hade ingripit på det sätt som vi nu vill göra i fråga om NCB.

Talmannen anmälde att John Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

**Anf. 34 SVEN HENRICSSON (vpk):**

Herr talman! Redan år 1979 utlovade industriministern en strukturplan för landets skogsindustri. Vi väntar fortfarande på den planen. Under tiden pågår ett hårdhänt spel mellan Skandinaviska Enskilda Banken och Handelsbanken, mellan Wallenberggruppen och Handelsbanken närstående bolag, om makten över den mellansvenska skogsindustrin. Här är de stora jättarnas kraftmätning på gång när det gäller Iggesund i första hand. Medan staten och regeringen är passiva åskådare, sysslar privata kapitalintressen med en ägarmässig och produktionsmässig omstrukturering av skogsindustrin i landet. Det företag vi i dag behandlar, NCB, har knappt näsan ovanför vattnet, och när det gäller en av NCB:s bästa enheter, Vallvik, som geografiskt ligger mellan Stora Kopparberg och Iggesund, väntar tydligen privatbankerna på drunkningsdöden. Eftersom statsrådet Åsling inte är här, skulle jag vilja passa på att fråga Bengt Sjönell, som talar så mycket om omstrukturering i ordnade former: Är den här typen av omstrukturering en sådan som sker i ordnade former? Vi har inte den uppfattningen.

I näringsutskottets betänkande 1980/81:49 över proposition 1980/81:98 angående NCB föreslås nu ytterligare finansiellt stöd till företaget. En förutsättning för det statliga tillskottet är just en omstrukturering eller – med ett annat uttryck – en nedläggning av ett antal fabriker. Utskottet understryker betydelsen av att "den ofrånkomliga omstruktureringen av Ncb genomförs kraftfullt och målmedvetet" och "i ordnade former". Att man sedan dekorerar dessa förslag med diverse förhoppningar om utveckling "i andra organisatoriska sammanhang" gör inte saken bättre. Vid det här laget torde de flesta förstå att endast konkreta beslut om framtiden kan garantera en omstrukturering i ordnade former.

Vpk har i motion 1980/81:2028 på basis av en rad seriösa utredningar fastslagit att NCB-krisen kan lösas genom en resolut förändring av skogspolitiken och genom samhällsekonomiskt lönsamma investeringar. Vårt förslag är ett realistiskt alternativ, syftande till omstrukturering i fastlagda ordnade former. Regeringens och utskottets förslag är en omstrukturering i oordnade former, där vad t. ex. gäller Västernorrlands län ett nytt dräpslag riktas mot vår skogsindustrisektor. I och med att Köpmanholmen, Dynäs såg och Johannedal slås ut försvinner direkt 1 000 arbetstillfällen och indirekt ytterligare 600. Denna faktiska verklighet i vårt län nämns inte med ett ord i propositionen. I allt lönsamhetsresonemang, i alla utläggningar om vikten av strukturuomvandling tycks inte en tanke ägnas åt de tusentals anställda och deras familjer som får leva i daglig ovisshet och otrygghet. Nu är det de tre kommunerna Örnsköldsvik, Kramfors och Sundsvall som drabbas. Till förlusten av de 1 600 arbetstillfällena skall också läggas en förmodad minskning av arbetsstyrkan vid NCB:s huvudkontor i Kramfors.

Detta får ses som en fortsättning på en process som pågått i flera decennier

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

i Västernorrlands län. Enbart på 1960- och 1970-talen förlorade länet ca 6 000 arbetstillfällen i skogsindustrin. Detta har i sin tur slagit hårt mot hela näringslivet, eftersom skogsindustrin är en basnäring. 1960-talets flyttningsförluster på ca 19 000 personer har visserligen lugnat av något i samband med lågkonjunkturen, men resultatet kvarstår, nämligen en mycket ogynnsam åldersfördelning, eftersom det mestadels var yngre personer som måste flytta från länet. Arbetslösheten växer, såväl öppet som dolt, och antalet förtidspensionärer ökar hastigt. Man kan här i hög grad tala om en omstrukturering i mycket oordnade former. Det är de spontana "sjävläkande krafternas" välkända ordning som driver utvecklingen.

Den aktuella trenden pekar alltså på växande problem i länet. Länsstyrelsen har tvingats omarbeta prognosen över antalet sysselsatta och minska den med 5 000. Byggarbetsmarknaden drabbas indirekt och hårt och en hel rad tillverkningsindustrier kommer att försvinna. Och allt detta i regioner som redan har en ensidig arbetsmarknad. Det finns t. ex. i Köpmanholmen och Kramfors ingen buffert som kan ta emot sådana stötar som NCB-nedläggningarna innebär. Stora och svårlösta sociala problem följer med arbetslösheten. Det känner både kommunerna och länet väl till sedan tidigare. Hur skall de lokala och regionala arbetsmarknadsmyndigheterna kunna klara förlusten av ytterligare ett par tusen jobb i dagens ansträngda läge?

Den Jungenfeltska utredningen har på ett övertygande sätt visat att de samhällsekonomiska kostnaderna för nedläggningen av Köpmanholmen och Hörnefors är mycket stora. Värdet av de inkomstförluster som skulle uppstå under en treårsperiod på grund av nedläggningen av dessa bruk har i utredningen uppskattats till 150 milj. kr. Till detta skall också läggas de kostnader som länsstyrelsen i Västernorrlands län beräknat för beredskapsinsatser och arbetsmarknadsutbildning för att fänga upp den friställda arbetskraften. Dessa kostnader beräknas till ca 500 milj. kr. under en tvåårsperiod.

Detta skall då jämföras med de investeringsbelopp som erfordras för att genomföra redovisade utvecklingsalternativ för Hörnefors och Köpmanholmen, ca 400 milj. kr. tillsammans. Jungenfelt drar också slutsatsen att utvecklingsalternativen är såväl företagsekonomiskt som samhällsekonomiskt lönsamma och att de bör kunna genomföras utan statliga subventioner.

Utskottet synes förorda att NCB noga prövar det av de anställda framtagna handlingsalternativet som innebär att Köpmanholmen skall drivas vidare under ett par år – varefter framtiden är höljd i dunkel. Enligt vpk:s mening är detta alltför vagt. I vår motion föreslås att riksdagen beslutar hemställa hos regeringen om konkreta åtgärder för att under en övergångsperiod driva Köpmanholmen vidare i nuvarande omfattning och att riksdagen *redan nu* beslutar om att NCB bör planera för den redovisade framtida ombyggnaden. Ett sådant beslut skulle ha en verklig substans i jämförelse med utskottets förslag, som mera har karaktären av förhoppning – eller önskan om en formell prövning.

Vad så gäller vpk:s syn på råvarusituationen har John Andersson redogjort för våra förslag. Enligt vpk:s mening är, förutom den nyss nämnda Jungenfeltiska utredningen, den utredning som dels personalorganisationerna, dels konsultfirman Jakko Pöyry gjort heltäckande. Då Forss fabriker dessutom har ett positivt kassatillskott anser vi att fabriken skall drivas vidare och ombyggnaden av massafabriken ske enligt plan.

I gruppmotion 2028 föreslår vpk åtgärder för att rusta upp och modernisera sågverket i Väja. Utskottet menar tydligen att detta objekt är mera regionalpolitiskt än övriga i NCB-gruppen. Man anför också formellt skäl för att avstyrka motionsyrkandet och framhåller att det "ankommer på regeringen -- -- att besluta om dispositionen av de ekonomiska resurser som riksdagen har anslagit för regionalpolitiska ändamål". Självfallet är det inte vår avsikt att knäsetta någon ny princip i detta avseende, men enligt vår bestämda mening utgör sågverket i Väja en viktig del i hela NCB-problematiken. Frågan om Väjasågens framtid kan inte skiljas från hela NCB-koncernens framtid.

Nyligen kom statens industriverk med rapporten Sågverkens vidareförädling, en mycket intressant skrift av vilken framgår att just vidareförädling av virke, där sågning bara utgör ett första led, är en industriverksamhet med goda framtidsutsikter. Det är därför förvånande att industriministern, som f. ö. ofta varit en förespråkare då det gäller sågverk och förädlingsfrågor, inte ser den möjlighet som Väjasågen erbjuder.

Vad gäller plywoodfabriken i Johannedal utanför Sundsvall är den aktuell för försäljning. Utskottet avstyrker vpk:s motion med motiveringen att man inte skall ge "anvisningar om hur Ncb:s problem beträffande Johannedalsfabriken skall lösas". Men vpk har i sin motion tagit sikte på att klara så mycket som möjligt av sysselsättningen vid Johannedal. Detta är inte en fråga enbart om NCB:s problem - det är i minst lika hög grad en fråga om ortens och de anställdas problem. Det är också därför som facket har begärt att få vara med vid förhandlingar med köpare, men de har hittills vägrats delta. Enligt vår mening är det rimligt att såväl facket som samhället har ett intresse av att målsättningen att rädda jobben är med i bilden vid en försäljning. Det är bl. a. av detta skäl som vi i vår motion hävdar angelägenheten av att den lokala fackföreningen på fabriken får ett ord med i laget vid försäljningen.

Fru talman! Det finns ett par förhållanden som jag gärna vill markera då det gäller den nu aktuella frågan. Många förklaringar torde finnas till de problem som NCB fått. Margaretha af Ugglas betonade i sitt inlägg här i kammaren skillnaden i förutsättningar mellan olika delar av svensk skogsindustri. Men hon försökte inte analysera orsaken till denna skillnad. Låt mig därför säga följande: De stora privata skogsbolagen SCA, Mo och Domsjö, Graningeverken, Stora Kopparberg och andra disponerar i jämförelse med NCB, enorma nationella resurser i form av profitabla vattenkraftverk.

Enligt Affärsvärlden 14/15 1980 uppgick börsbolagens vattenkraftstillgångar till ett samlat värde av 20 000 milj. kr., försiktigt räknat. Dessa

tillgångar är bokförda till mindre än 4 000 milj. kr. Det innebär en enorm dold reserv på minst 15 000 milj. kr. Den årliga vinsten uppskattas av tidningen till mellan 1 200 och 1 700 milj. kr. Ja, fru talman, det är ställt utom allt tvivel att detta förhållande skapar en finansiell uthållighet och en strategisk kapacitet hos de privata skogsbolagen som ger alla möjligheter att utmanövrera NCB och svagare bolag. Detta var det ena jag ville framhålla.

Det andra är följande: Såväl på NCB:s fabrik i Hörnefors som på fabriken i Köpmanholmen har facket och de anställda spelat en ny och intressant roll. Det är de anställda och deras ombud som själva tagit initiativ, gjort omfattande utredningar om sina resp. företags situation och framtidsmöjligheter. Det är arbetarpojkar som tillsammans med tjänstemän har analyserat läget, greppat tag i verksamhetsproblemen och tagit ansvar, medan företagets ledning bokstavligen ryckt på axlarna åt situationen. Vi har här att göra med ett nytt grepp, som vi ser det, en ny stil i kampen för arbete och utveckling. Och det finns flera liknande exempel i svenskt samhällsliv i dag. Inom vänsterpartiet kommunisterna följer vi denna nya faktiska tendens med stort intresse och vill värdera den som progressiv och lärorik. Jag hoppas att socialdemokraterna gör samma värdering. Men då borde det vara angeläget att möta detta nya med ett gensvar från oss i riksdagen – att öppna möjligheten till fortsatt prövning av de utarbetade förslagen, till fortsatt utveckling. Som vi ser saken, fru talman, gör man det bäst genom att bifalla vpk:s motion 1980/81:2028.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

**Anf. 35 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):**

Fru talman! NCB, som är ett kooperativt företag, bildades med i huvudsak två motiv som de dominerande. Dels ville skogsägarna skaffa sig inflytande över produktionsapparaten, dels ville man skapa en motpol och konkurrent till de storföretag som dominerade uppköpen av skogsråvaran. Utifrån mina egna värderingar anser jag att dessa syftemål är viktiga och riktiga. Jag anser också att NCB spelat en viktig roll då det gäller balansen på virkesmarknaden.

Sedan lång tid tillbaka är NCB i ett ekonomiskt krisläge. Generellt kan man säga att den krisen varat hela 1970-talet. De första tecknen började visa sig för ca tio år sedan, men en exceptionell högkonjunktur på virkesmarknaden i början av 1970-talet gjorde att de första hoten mot företaget kunde avvärjas. Sedan dök hotet upp igen 1975–1976 – då med förnyad styrka.

Orsakerna till NCB:s svårigheter kan i korta ord uttryckas så här: Man har köpt gamla enheter, där problemen redan fanns – fullt synliga eller dolda under ytan. Man kan säga att NCB under sin expansionsperiod fungerade som städgumma åt de etablerade storföretagen. Vid flera av de nuvarande krisanläggningarna hade man väl ändå haft en chans att klara situationen, om man hade haft tillgång till det kapital som behövs för en sådan här operation.

Man hade väl inte heller i alla delar den mänskliga kapacitet som behövdes.

NCB omfattar enheterna Hörnefors, Köpmanholmen, Dynäs-Väja och Vallvik. Dessutom finns enheten Johannedal med boardtillverkningen. Vallvik ligger inom virkesområde 2, och jag lämnar därför den enheten i stort utanför mitt resonemang angående strukturplanen, som jag nu tänker gå in på.

De olika företag som jag då tänker granska har ungefär följande situation: Hörnefors har en massakapacitet på ca 90 000 årston, och man tillverkar ca 30 000 årston papper. Papperstillverkningen består av finpapper, gjort på kemisk massa. Fabriken är en gammal anläggning, som dock går att köra vidare under en rätt lång övergångsperiod med mycket måttliga investeringar, också med hänsyn tagen till miljöpåverkan.

Köpmanholmens anläggning är starkt nedsliten, även om man har en bra panna. Fabriken har en massakapacitet på mellan 130 000 och 140 000 årston. För att få en rationell drift och för att det skall gå runt ekonomiskt på en enhet som Köpmanholmen måste man nå upp i en årskapacitet på ca 300 000 ton.

Väja har en nedkörd massalinje, som det krävs stora investeringar för att rusta upp. Det finns två pappersmaskiner för säckpapper. Skall man få en stabil enhet i Väja behövs investeringar i storleksordningen 1 miljard kronor.

NCB:s produktionsenheter i Hörnefors, Köpmanholmen och Vallvik, inom virkesområde 2, är alla förluskällor i dag, i främsta hand på grund av för dåligt kapacitetsutnyttjande genom brist på råvara. Denna brist på råvara är en sjuka som går igen i hela Norrland. Vi har brist på råvara i förhållande till skogsindustrins kapacitet. Detta gör det angeläget med en strukturplan för hela området. Av konkurrensskäl, för att man skall klara sig i den internationella konkurrensen, är det också nödvändigt med stora och rationella enheter. De anläggningar man bör satsa på i framtiden bör också – det vill jag starkt understryka – vara naturligt försörjda genom ett lokalt upptagningsområde, där råvaran finns tillgänglig. Att jag betonar synpunkten om ett lokalt upptagningsområde beror på att utan ett sådant transportkostnaderna kommer att bli betydande för den produktion som bedrivs vid anläggningarna och också belastande för de skogsägare som kan anses motiverade att ta ut skog.

Råvarusituationen inom de olika regionerna ser ut på följande sätt:

Västerbotten har i dag ett överskott på råvara i förhållande till industrins kapacitet. I Västerbotten har vi också anläggningarna Scharins Söner, MoDos Bureanläggning, Obbola Liner board, Bowaters och Hörnefors. Det är de stora delarna av skogsindustrin. Som känt är finns problem vid Scharins Söner. Det är problem vid Burcanläggningen, och det signaleras också vissa problem vid Bowaters på sikt, och så har vi Hörnefors. Det finns alltså anledning till oro för Västerbottens näringsliv, då skogshanteringen och därmed förbundna industrier är en grundpelare i detta. Det kan bli mycket bekymmersamt om skogsråvaran från Västerbotten måste transporteras lång

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB

väg för att förädlas. Det är en svår belastning ekonomiskt både för förädlingsindustrin och, som jag nämnde tidigare, för skogsägarna.

I Västerbotten är det alltså ingen överkapacitet inom industrin. Det liknar snarast ett hål i det området.

I Örnsköldsviksområdet och Ådalen är det däremot en betydande överkapacitet hos industrin. Om man ser frågan övergripande är det främst inom det området som nedskärningarna måste göras. I Örnsköldsviksområdet måste man göra en bedömning av de gängse företagsgränserna och behålla den industri som är mest konkurrenskraftig, både nationellt och internationellt.

I Väjaområdet är det också naturligt med hänsyn till virkesfånget att se en samordning mellan Dynäs-Väja och Utansjö.

När man gör en strukturplan för skogsindustrin gäller det att man har en total bild klar för sig. Då riksdagen ställs inför detta problem är det vår skyldighet som ledamöter att se övergripande på de förslag till lösningar som finns, över gränserna mellan regioner och bolagsbildningar.

Om man gör denna övergripande bedömning är det naturligt att argumentera för en överlevnad för Hörnefors. Hörnefors ligger i ett område med överskott av skogsråvara. Det är kanske det viktigaste lokala skälet för att satsa på Hörnefors, om man ser företagsekonomiskt på det hela. Hörnefors har en kemisk massaproduktion på 90 000 årston vid full kapacitet och en integrerad papperstillverkning på ca 30 000 ton.

Ett överlevnadsalternativ för Hörnefors ser ut på följande sätt: en bantning av massatillverkningen till ca 60 000 årston och en ökning av papperstillverkningen till 40 000 ton per år med inriktning på det sortiment som redan nu går bra, dvs. bokpapper, blanketter och visst annat finpapper. Hörnefors är konkurrenskraftigt med den produktionen på grund av de stora pappersmaskiner man har. Det gäller också om man gör en jämförelse med den internationella marknaden.

De investeringar som behövs för att göra Hörnefors konkurrenskraftigt är också mycket måttliga: man skulle behöva ett lokaliseringstöd på ca 90 milj. kr.

Det här har varit utgångspunkten för det utredningsarbete som den s. k. Hörneforsgruppen utfört. I denna ingår representanter för länsstyrelsen, landstinget, Umeå kommun och facket. Dessutom ingår två riksdagsledamöter, nämligen Lilly Hansson och jag. Som konsult har anlåtats Cellpapp AB, ett välrenommerat företag i branschen. Det förslag som redovisats för industridepartementet och för näringsutskottet innebär den produktionsomläggning som jag nyss redogjort för. Det medför en nedskärning av antalet anställda från ca 500 till ca 320.

Men med den operationen – en omställning av produktionen och en minskning av arbetsstyrkan – får man en konkurrenskraftig anläggning i ett område som har överskott på råvara. En sådan anläggning skall enligt min mening inte läggas ned. Tvärtom bör den utvecklas. Om man gör de nödvändiga investeringarna kan man få ett positivt kassaflöde redan under det tredje verksamhetsåret. Jag framhåller ännu en gång: Avsättningen



betraktas som säker. Det är en av de viktigaste faktorerna i detta avseende.

Jag vill i det här sammanhanget också nämna fackens och de anställdas insatser för att rädda sitt företag. De ser med öppna ögon att ca 200 personer måste friställas. Det är ett svårt beslut. Enbart nedskärningen i Hörnefors kommer att skapa stora problem. De anställda har lovat att arbeta på övertid utan extra ersättning, om man bara kan nå ett positivt förhandlingsresultat. De har ställt i utsikt att de skall arbeta under långhelger, så att verksamheten kan bedrivas även då. Det är en betydelsefull kapitalinsats som därigenom tillförs företaget. De anställda har också lovat att satsa av egna medel i aktier i företaget.

Jag tycker att det här är en exemplarisk insats, och den visar vilken stark vilja som präglar de anställda och även deras familjer när det gäller satsningen på Hörnefors.

Skogsägarföreningen i Västerbotten har också ställt i utsikt att man skall leverera ca 225 000 m<sup>3</sup> virke till anläggningen. Eftersom denna kommer att kräva ca 275 000 m<sup>3</sup> kan man säga att virkesförsörjningen där i det närmaste är tryggad. Det är också att märka att skogsägarföreningen i ett tioårsperspektiv till NCB har gjort leveranser i storleksordningen nära 400 000 m<sup>3</sup> från Västerbotten.

Låt mig så granska de olika förslagen. I propositionen sägs att man skall ge utrymme för regionala initiativ, och det har Hörneforsgruppen tagit fasta på. Men om NCB inte medverkar i den operationen är en sådan målinriktning meningslös. Det krävs alltså ett besked från riksdagens sida för att man skall kunna göra nödvändiga operationer.

Jag vill också i det här sammanhanget säga något om socialdemokraternas reservation. Om man betraktar Hörneforsanläggningen isolerat, finner man en samstämmighet mellan kravet på utvärdering av fackens förslag och möjligheterna att göra en rekonstruktion. Beträffande voteringsordningen föreligger dock ett underligt förhållande. Socialdemokraterna har i sin reservation nämligen inte tagit ställning till min motion under mom. 2, där den återfinns på den lista enligt vilken vi skall votera, utan under mom. 5, som gäller fortsatt drift av vissa NCB-enheter. Jag kan inte stödja att här sker ett kapitalutflöde av den storleksordningen – omkring 75 milj. kr. Då försämras läget när det gäller hela NCB-ärendet på ett mycket drastiskt sätt.

Jag har pekat på det faktum att Hörnefors intar en särställning i det här fallet. Jag önskar att ett rådrum kunde ges så att man kunde göra lämpliga utvärderingar och så att man fick tid att ta olika kontakter och i övrigt kunde utveckla den företagsrekonstruktion som utredningen har arbetat fram.

I den Jungenfeltska utredningen sägs också att undanträngningseffekterna företagsekonomiskt är minst då det gäller Hörnefors, dvs. det blir den minsta negativa effekten på andra, livskraftiga företag i området.

Beträffande den socialdemokratiska reservationen, punkten 5, kan jag alltså inte rösta på att hela ärendet läggs på is till hösten. Jag önskar att Hörnefors utvärderas och får en särställning i det fallet. Jag upprepar än en

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

gång orsaken: NCB skulle annars blöda alltför mycket, och kostnaderna för statsmakterna skulle bli alltför stora.

I motionen har jag begärt rådrum för Hörnefors. Vid en utvärdering har jag också funnit att utredningsalternativet är starkt och realistiskt. Utredningen visar också att vissa villkor måste uppfyllas, varför tidsfristen fram till oktober eller november är nödvändig. Utredningsresultatet bestyrker de slutsatser som den s. k. Jungenfeltska utredningen har kommit fram till. För att rätt kunna bedöma möjligheterna för Hörnefors är det nödvändigt att fabriken avskiljs från NCB och får juridiska möjligheter att träffa avtal m. m. och framlägga de kompletterande fakta som behövs för att man slutgiltigt skall kunna fatta beslut om fabriken skall läggas ned eller leva vidare. Resultatet av utredningen är, enligt min mening, så intressant att Hörnefors bör få de månader på sig som begärs för att ett slutligt förslag till rekonstruktion skall kunna framläggas.

Jag har i detta sammanhang inte tagit upp frågan om de samhällsekonomiska konsekvenserna. En rad talare har bekräftat att de samhällsekonomiska konsekvenserna skulle bli utomordentligt svåra i Hörnefors. Här finns det ingen annan sysselsättning än den vid NCB:s fabrik.

Frågan har också andra djupa dimensioner. Anläggningstillgångar av betydande storlek blir värdelösa, försörjningen för en trevlig och välplanerad ort försvinner helt och näringslivsbalansen i Västerbotten rubbas på ett oroväckande sätt. I jämförelse med realismen i NCB-ärendet i dess helhet är realismen i Hörneforsalternativet av mycket hög kvalitet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till min motion 2033.

**Anf. 36 THAGE PETERSON (s) replik:**

Fru talman! Jag har lyssnat mycket uppmärksamt på Rune Ångströms inlägg.

Hans motion överensstämmer med vår motion när det gäller målen och också beträffande det tillvägagångsätt som bör användas. Därför har vi i vår reservation yrkat bifall till hans motion. Jag tycker att vi borde kunna komma överens, eftersom vi är överens om just målen och tillvägagångsättet. Av hans inlägg har jag också förstått att han har samma ambition. Jag skulle vilja ställa en konkret fråga till Rune Ångström: Om vi är beredda att dela på reservation nr 1, mom. 5, i två delar – dvs. en del, den första delen, enbart om Hörnefors och den andra delen om övriga enheter – är då Rune Ångström beredd att rösta på den första delen av vår reservation 1, mom. 5? Jag skulle önska få ett klart ja eller nej på den frågan.

**Anf. 37 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:**

Fru talman! Rune Ångström har under sitt anförande radat upp mängder av argument för att Hörnefors skall räddas. Jag har ingen anledning att ifrågasätta riktigheten i dem. Jag tvivlar inte heller på att Rune Ångström har gjort allt för att påverka en lösning av den här frågan i rätt riktning. Rune Ångström har ju själv skrivit en motion i stort sett i enlighet med förslaget om ett utvecklingsalternativ för Hörnefors AB, och han har varit med i

Hörneforsgruppen. Jag har också sett Rune Ångströms namn under ett flertal skrivelser, bl. a. till statsministern.

Men om vi inte får igenom vår vilja i dag, dvs. om riksdagen inte beslutar att nu ge klartecken för Hörnefors AB, måste väl ändå Rune Ångström tillstå att man – om man vill göra allt för att rädda Hörnefors – måste inta den ståndpunkten att ärendet kan prövas på nytt? Då måste det logiska vara, att om vi förlorar omröstningen om våra motioner om åtgärder för Hörnefors – vilket vi troligen kommer att göra – får vi i andra hand acceptera uppskovet, den socialdemokratiska reservationen. Under tiden kan vi använda alla våra krafter för att övertyga både regeringen och socialdemokraterna om det riktiga i Hörneforsalternativet, så att de sedan slutgiltigt kan ta ställning. Jag tror att det är den enda riktiga väg som vi har att gå i ett sådant läge.

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

**Anf. 38 SVEN ANDERSSON (fp) replik:**

Fru talman! Med anledning av Thage Petersons inlägg vill jag påstå att det skapar vissa svårigheter i arbetet här i kammaren när man under pågående debatt för fram andra yrkanden än vad som anges i reservationen.

Den väsentliga skillnaden mellan socialdemokraternas reservation och utskottsmajoritetens uppfattning är följande. I den omnämnda motionen 2033 sägs det i motiveringen att åtgärderna för utveckling av Hörnefors skall rymmas inom de ekonomiska ramar som anges i propositionen. I den socialdemokratiska reservationen säger man emellertid att riksdagen hos regeringen bör begära att det skall anvisas pengar för merkostnaderna. Detta har legat bakom utskottets skrivning.

Jag finner att det är en väsentlig skillnad mellan motionen och den socialdemokratiska reservationen, och det är det förhållandet vi utgått ifrån under arbetet och i den debatt som varit.

**Anf. 39 FÖRSTE VICE TALMANNEN:**

Jag får meddela att den medgivna repliken skulle ha avsett Rune Ångströms anförande.

**Anf. 40 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:**

Fru talman! Jag vänder mig först till John Andersson. Det är alldeles riktigt att jag har arbetat mycket starkt för att vinna gehör för den uppfattning som kommit fram i den utredning som gjorts av den s. k. Hörneforsgruppen. Om jag inte haft för avsikt att göra det skulle jag ha meddelat mina kamrater i utredningen att jag inte kunde ställa mig bakom den vid en riksdagsbehandling.

Jag har fört diskussioner med företrädare för både socialdemokraterna och vpk. John Andersson minns säkert den informationsträff jag ordnade i detta ärende, där jag hade en föredragande som talade om vad förslaget innebar i alla detaljer. Jag har naturligtvis också försökt bilda opinion för Hörneforsgruppens förslag bland partikamrater och representanter för övriga regeringspartier. Ställningen är i dag den att det är ett mycket begränsat antal som sluter upp bakom förslaget att ge Hörnefors en verklig chans.

Jag vill något rekapitulera vad som står i min motion. Jag begär där ett

alla detaljer. Jag har naturligtvis också försökt bilda opinion för Hörneforsgruppens förslag bland partikamrater och representanter för övriga regeringspartier. Ställningen är i dag den att det är ett mycket begränsat antal som sluter upp bakom förslaget att ge Hörnefors en verklig chans.

Jag vill något rekapitulera vad som står i min motion. Jag begär där ett rådrum under fem månader framåt. Jag föreslår att staten skall göra en kapitalinsats på 10 milj. kr. Om man efter fem månader gör en utvärdering och då finner att det inte är möjligt att genomföra Hörneforsgruppens förslag, kostar detta statsmakterna ungefär den kapitalinsats som staten gör, ca 10 milj. kr. Det finns alltså faktiskt en finansiering av detta projekt, om det så att säga skulle hamna på en negativ kurs.

Thage Peterson har frågat mig hur jag ställer mig till att socialdemokraterna sårar ut Hörneforsärendet och i den saken yrkar på det uppskov som jag har begärt i min motion. Jag anser att saken då kommer i ett nytt läge. Det innebär ett tillgodoseende av syftet med min motion, och ett sådant initiativ har jag i så fall anledning att stödja.

**Anf. 41 THAGE PETERSON (s) replik:**

Fru talman! Efter denna bekräftelse från Rune Ångström ber jag att få yrka att reservation 1, mom. 5 delas, så att kammaren först tar ställning till enheten i Hörnefors och därefter de övriga enheterna, och att fru talmannen utformar voteringspropositionen i enlighet med detta yrkande.

Låt mig sedan slutligen säga att jag inte vet hur Sven Andersson kom in i debatten, men jag skall respektera kammarens debattregler och icke kommentera Sven Anderssons inlägg.

**Anf. 42 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:**

Fru talman! Jag har, Rune Ångström, försökt ta reda på om det äger sin riktighet att ett uppskov skulle kosta 75 milj. kr. Enligt vad jag har erfarit är det svårt att uttala sig om det. Jag tror att vi får lämna den saken åt sidan så länge, eftersom det tycks vara en omöjlighet att få ett exakt svar.

Rune Ångströms motion ligger ju närmare socialdemokraternas reservation än t. ex. den motion som jag har undertecknat gör. Rune Ångström vill också ha ett rådrum till hösten, medan vi i den motion som jag har undertecknat yrkar på ett omedelbart avgörande. Kan jag då i andra hand rösta för socialdemokraternas reservation, tycker jag att Rune Ångström borde kunna göra det också. Jag vädjar till Rune Ångström att vi skall göra sällskap i det ställningstagandet. Jag tror att vi på det sättet kanske kan rädda Hörnefors, låt vara att vi inte får den saken avgjord i dag.

**Anf. 43 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:**

Fru talman! Jag vill klargöra mitt ställningstagande för John Andersson. I fråga om mom. 5 kan jag inte ansluta mig till socialdemokraternas reservation som den nu är utformad. Ett bifall till reservationen skulle innebära betydande utflöde av kapital från NCB-koncernen, vilket enligt min bedömning skulle på ett drastiskt sätt försämra läget då det gäller att

rekonstruera de olika enheterna.

Däremot har jag i motion begärt ett rådrom för Hörnefors i ca fem månader. Det rådrummet anser jag åstadkommes genom att kammaren bifaller det yrkande som socialdemokraterna har ställt under överläggningen. Jag kommer alltså att stödja reservationen i vad gäller Hörnefors men inte i övriga delar.

**Anf. 44 FÖRSTE VICE TALMANNEN:**

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum har uppsatts.

**Anf. 45 STIG OLSSON (s):**

Fru talman! Återigen har riksdagen att ta ställning till NCB:s ekonomiska kris, den oro som den för med sig med hot om nedläggningar av industrier och den osäkerhet som råder på de platser som tidigare utpekats som nedlägningshotade.

Förhållandet är djupt otillfredsställande. De fackliga företrädarna har lagt ned ett stort arbete för att redovisa alternativ till nedläggning, alternativ som jag tycker måste beaktas. Deras arbete för alla berörda i länet är berömvärt. Om jag speciellt uppehåller mig vid Johannedal, kan jag nämna att de har anvisat vägar som lett till att det finns intressenter som är villiga att överta denna industri. Detta förhållande måste, som jag ser det, prövas innan någon nedläggning får ske.

I propositionen antyds att det blir en nedläggning, och det tar jag som bevis på att frågan inte kommer att prövas. De socialdemokratiska reservanternas i utskottet anser emellertid att en sådan prövning måste göras, och jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Västernorrlands län är något av landets vecka liv när det gäller sysselsättningen och tål inte hur många sparkar som helst. Vi har tidigare exempel från Ådalen – detta kommer Nils-Olof Grönhagen att tala om. Nu sprider sig hoten om nedläggningar vidare över länet. I min egen kommun, Timrå, kommer vi att mista ca 400 arbetstillfällen, som det redan har fattats beslut om, vid SCA:s fabriker i Vivstavavrv och Östrand.

Vi har stora problem med Gullfiber och Gunnebo i Söråker genom att byggnadsverksamheten minskat. Konsekvenserna för byggnadsindustrin och servicenäringsen är katastrofalt stora. Jag kan även hänvisa till det krisprogram som tagits fram av länsstyrelsen som också berör problemen inom NCB. Vi vet att Lv 5 i Sundsvall skall läggas ner. Hot ligger över KA 5 i Härnösand.

Nu måste alla krafter sättas in för att bevara Johannedal, Väja och Köpmanholmen.

Om det skall vara någon mening med statligt stöd till NCB för att skapa en säkrare framtid, får det inte vara satsningar som leder till nedläggningar. Vad som behövs är framtidsatsningar. Tidigare har beslut fattats om 1 miljard. Nu gäller det ytterligare 400 miljoner.

Fru talman! Västernorrlands län tål inte flera nedläggningar utan att ersättningsindustri kommer i stället. Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

**Nr 131**

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

**Anf. 46 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):**

Fru talman! Frågan om Norrlands Skogsägares Cellulosa AB:s bevarande och framtid har i olika sammanhang diskuterats de senaste åren. Företaget ägs i dag till 74 % av staten och till 26 % av ett antal skogsägarföreningar. Staten är med andra ord huvudaktieägare och har därvid också åtagit sig huvudansvaret för att företaget kan bedriva sin verksamhet på ett anständigt sätt dels gentemot de kommuner där det har sina anläggningar etablerade, dels ock mot de anställda vid de olika enheterna. Ur regionalpolitisk synpunkt har därvid staten ett större moraliskt ansvar än andra ägarstrukturer.

Betydande kapitaltillskott har vid olika tillfällen tillförts företaget. Det tillskott som nu är aktuellt är på tillhoppa 400 miljoner.

Det har här i tidigare inlägg redovisats hur tankegångar om vilka enheter som måhända kräver en nedläggning eller överlåtelse till annan ägare framförts av såväl företagets styrelse som regeringen. Jag skall inte i mitt inlägg beröra andra enheter än de som är belägna i Ådalen, eller närmare bestämt i Kramfors kommun. I den kommunen finns Dynäs fabriker i Väja och Väja Sågverk samt företagets huvudkontor med sammanlagt 810 personer anställda.

Beträffande Väjasågen har industriministern i propositionen meddelat att regeringen avslagit en ansökan från NCB om lokaliseringsstöd för utbyggnad av detta sågverk. Industriministern anför vidare att statliga insatser till stöd för skogsindustrin i Ådalen bör koncentreras till i första hand massa- och papperstillverkningen.

Alltsedan slutet av 1800-talet har Ådalens arbetare i mycket stor utsträckning livnärat sig som sågverksarbetare – ett yrke som gått i arv från far till son i flera generationer. Nu är tydligen industriministern med sitt expertuttalande om vad människor i Ådalen skall syssla med klar över att sågverksarbete skall människorna inte ägna sig åt.

I ett särskilt yttrande framhåller den socialdemokratiska gruppen i näringsutskottet som sin uppfattning att också Väja Sågverk skall få sitt utvecklingsprojekt seriöst och allsidigt prövat och att resultatet av denna prövning skall föreläggas riksdagen i höst. Jag delar denna mening.

Glädjande nog har ingen ifrågasatt en fortsatt drift av Dynäs fabriker i Väja. Jag vill här erinra kammarens ledamöter om att en fortsatt drift av den fabriken kommer att kräva stora investeringar, investeringar som bör komma ganska snart; i annat fall kommer även den fabriken att insorteras bland de nedläggningshotade. Här har regering och riksdag som representanter för ägaren det fulla ansvaret.

Vad beträffar huvudkontoret är naturligtvis den enheten dimensionerad mot bakgrund av den verksamhet i övrigt som företaget bedriver. Detta innebär att nedläggningar eller försäljning av enheter kommer att beröra personalen vid detta huvudkontor.

När det sedan gäller skogsägarrörelsens framtida roll i företaget hade det varit naturligt att man även från den sidan visat ett större intresse för det företag man byggt upp genom att tillföra sin del av kapitaltillskottet. Det

hade varit en fördel ur företagets synpunkt, om skogsägarrörelsen här stått enig och medverkat till den ekonomiska rekonstruktionen.

Fru talman! För Kramfors kommun är företaget NCB ett livsvillkor. I detta ligger inte ett spår av överdrift. År 1930 fanns i Ådalen 26 enheter av sågverk och massfabriker. Om Väjasågen läggs ner återstår bara tre enheter, två sågverk och Väjafabriken.

Under samma tid har befolkningen minskat från 43 500 personer till 26 500, en minskning med 17 000 personer. Det är bara en kommun i landet som har större andel invånare i åldern 64 år och däröver. I Kramfors är andelen i dag 25,1 % och den ökar varje år. Trots stora svårigheter, fru talman, har människorna i denna bygd inte förlorat tron på en ljusare framtid även om förhållandena i landet i dag ser mycket dystra ut.

Får jag sedan säga ett par ord om några av de inlägg som gjorts tidigare här.

Jag gjorde en reflexion när Margaretha af Ugglas var uppe och i sitt ytterst mörkblå inlägg visade sin särart. Jag skulle vilja ge ett råd till henne. Ta några minuter och gå upp på åhörarläktaren och tala med de människor som jag ser finns där och som jobbar i de här företagen! Fråga dem om de tycker att de har invaggats i falska förhoppningar! Jag tror det skulle vara bra om hon tog ett sådant initiativ.

Bengt Sjönell pekar på att det har varit många utredningar om NCB. Ja, det har det varit. På senare tid har även förekommit utredningar i fråga om vilka industriministern helt bortsett från att han själv tillsatt dem; han har fattat beslut innan utredningsmannen har lämnat sitt resultat.

Jag skulle vilja fråga Bengt Sjönell: Är det så man bör bedriva verksamhet av denna art, eller är detta ett olycksfall i arbetet?

För ungefär en halv timme sedan fick vi meddelande om att NCB:s styrelseordförande Sven Östling i ett uttalande i Radio Västerbotten hade sagt, att NCB:s styrelse sammanträder kl. 16.00 i dag här i Stockholm och då kommer att fatta beslut om varsel.

Jag frågar företrädare för majoriteten: Är det så de statligt ägda företagen skall agera, mitt under det att riksdagen diskuterar en viktig och avgörande fråga för en mängd människor ute i vårt land?

Den vändning som ärendet har fått genom att Thage Peterson har yrkat om en delning av voteringspropositionen, och Rune Ångström har sagt att han då kommer att stödja reservationen, föranleder mig att säga till de borgerliga ledamöterna på Västernorrlandsbänken, Sven-Erik Nordin m. fl., att jag då förutsätter att det är ganska klart att de kommer att stödja den övriga delen av reservationen, som gäller Köpmanholmen, Väja såg och Johannedal.

Fru talman! Med det vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

**Anf. 47 SVEN ANDERSSON (fp) replik:**

Fru talman! Nils-Olof Grönhagen ställde en direkt fråga till någon av utskottsmajoritetens företrädare med anledning av det telegram eller meddelande han fått angående varsel. Han undrade om statliga företag skall

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB*

arbeta på detta sätt – lägga varsel under den tid som riksdagen behandlar ett ärende om företaget i fråga.

I denna stund – efter den redovisning som Nils-Olof Grönhagen här har givit om det meddelande som jag själv inte har sett – kan jag självfallet bara hålla mig till de uttalanden som tidigare har gjorts när det gäller statliga företag. Det har då betonats att sådana här omstruktureringar skall ske i socialt acceptabla former. Det framgår också av utskottets betänkande.

När det gäller den planerade omstruktureringen av NCB redovisar utskottet på s. 7 följande:

”Företagets styrelse har, enligt vad som meddelas i propositionen, i oktober 1980 beslutat inleda MBL-förhandlingar om nedläggning av företagets massfabriker i Hörnefors och Köpmanholmen och i januari 1981 om nedläggning av företagets pappersbruk i Hörnefors och dess trävarufabrik i Johannedal. Industriministern säger sig utgå från att NCB i så hög grad som möjligt söker biträda lösningar som kan innebära fortsatt verksamhet ---.”

Av utskottets betänkande framgår således klart att alla sådana här omstruktureringar skall ske enligt den praxis och de lagar vi har samt i socialt acceptabla former.

**Anf. 48 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s) replik:**

Fru talman! Jag skulle vilja förtydliga frågan, eftersom Sven Andersson talar om socialt acceptabla former. Gäller inte uttalandet att omstruktureringar skall ske i socialt acceptabla former även NCB:s styrelse och dess handlande? Är det fråga om socialt acceptabla former när styrelsens ordförande i radio, innan kammaren har voterat i ärendet, går ut och säger att varsel läggs kl. 16.00. Eftersom styrelseordföranden nu ger detta till känna, förutsätter jag att varsel läggs oavsett vilket ställningstagande som kammaren kommer att ta. Detta, ärade kammarledamöter, visar bara hur nödvändigt det är att vi stöder de socialdemokratiska reservationerna.

**Anf. 49 SVEN ANDERSSON (fp) replik:**

Fru talman! Jag skall inte kommentera vad NCB:s styrelseordförande har sagt, utan bara slå fast att det naturligtvis finns anledning att vänta till dess riksdagen har fattat sitt beslut i detta ärende. Såvitt jag kan förstå bör man hantera frågan så.

Jag vill än en gång understryka att det från både folkpartiregeringens och trepartiregeringens sida har funnits en ambition att avvecklingar och omstruktureringar av företag skall ske i socialt acceptabla former. Och jag tror att vi kan vara överens om att det också i detta fall finns sådana ambitioner.

**Anf. 50 SVEN-ERIK NORDIN (c):**

Fru talman! Jag vill begagna tillfället att med några ord kommentera den problematik som uppstår beträffande en av de fabriksanläggningar som här utpekats för nedläggning. Det gäller Köpmanholmsfabriken i Örnsköldsviks



kommun. Effekterna av en nedläggning blir mycket svåra för kommunen. Man kan räkna med ett bortfall på 900 arbetstillfällen, eftersom nedläggningen inte bara berör arbetarna och tjänstemännen vid fabriken utan även kringssysselsättningen drabbas. Varför har det då blivit så här?

Problemet ligger i att Köpmanholmsfabriken är klämd mellan två enheter som är utpekade att vara kvar. Väjäfabriken i söder och Mo och Domsjö-industrierna i norr. Av vad som hittills har redovisats framgår att virket inte räcker till alla fabriker. Det är ett beklagansvärt faktum. Vad skall då ske nu? Vi vet att NCB:s styrelse måste fatta ett definitivt beslut om nedläggning av Köpmanholmen, och det har sagts att det skall ske kl. 16.00 i dag. Vi vet att det tar tid att få fram ersättningsindustrier. Vi vet att stora samhällskostnader i form av arbetslöshetsunderstöd uppstår vid en snabb nedläggning. Vi vet att NCB-företaget icke förfogar över pengar att täcka förlusterna med vid en fortsatt drift.

Men varför skulle man inte kunna tänka sig att driva Köpmanholmen med AMS-medel under ett par år? Det behöver inte bli så dyrt. Det ger rådrum. Och ett faktum är att Köpmanholmen vissa månader uppvisar ett positivt kassaflöde.

Utskottet har diskuterat en sådan tanke i samband med behandlingen av motion 2025, som i övrigt gäller Hörnefors. Men utskottet säger att man inte vill göra någon framställning till regeringen i detta avseende, och det vill inte heller reservanterna göra.

Jag har i dag överlagt med generaldirektör Rehnberg på arbetsmarknadsstyrelsen om denna problematik. AMS förfogar inte över pengar för detta ändamål. Det måste därför komma ett initiativ från regeringens sida. Detta är då inte längre industriministerns bord, utan det är arbetsmarknadsminister Eliassons bord.

Jag vet mycket väl – och det förstår alla kammarens ledamöter – att det har varit problem i regeringen när det gällt att ta fram pengar till NCB. De problemen uppstod redan i november. En liten bild av det kan vara på sin plats.

I Svenska Dagbladet skrev Carl Bildt för några dagar sedan apropå Gösta Bohmans avgång: "När Åsling, Eliasson och Friggebo ropar på miljarder måste det finnas någon med kraft att säga nej." Den man som avses med uttalandet sitter inte längre kvar i regeringen, och det borde ge regeringen anledning att nu ta upp denna tanke till förnyad prövning. Jag vill, som en av de sista talarna i debatten, framföra detta uppslag, som samtidigt har sin adress till NCB:s styrelse.

Med denna markering, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Anf. 51** THAGE PETERSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att Sven-Erik Nordin skall komma undan så lätt, därför att det han är ute efter finns i de socialdemokratiska reservationerna. Den uppläggning vi har valt för att få fram en anständig strukturering av NCB under socialt acceptabla former innebär att de fyra

utvecklingsalternativen först skall värderas och utvecklas. Vi har i reservation 2. mom. 7, tagit upp vad som skall hända med de lokaliseringspolitiska åtgärderna, om det i något fall skulle visa sig att utvecklingsalternativ inte står till buds.

Jag vill citera ur vår reservation 2, där vi säger: "Skulle emellertid riksdagens beslut eller den fortsatta händelseutvecklingen leda till nedläggningar nu eller senare måste det åligga regeringen att sätta in särskilda och kraftfulla åtgärder för att nya industrier och ny sysselsättning skall etableras på de orter och i de regioner som berörs. Förslag om sådana åtgärder bör därvid redovisas för riksdagen. Riksdagen bör göra ett uttalande av här angiven innebörd."

Det behövs inga nya inlägg eller hänvändelser från talarstolen på den här punkten. Vad som behövs är ytterligare en röst för den socialdemokratiska reservationen. Sven-Erik Nordin blir därmed fullt tillgodosedd och får allt han i sitt inlägg säger att han vill ha.

**Anf. 52 SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:**

Fru talman! Thage Peterson förbiser en väsentlig sak i den socialdemokratiska reservationen, nämligen att man där skjuter upp hela problematiken till hösten. Under tiden skall alla anställda och övriga berörda leva i ovisshet.

Jag vill också påminna om att i reservation 1, som bl. a. behandlar motion 2025 som jag refererade till, säger man: "Utskottet anser inte att riksdagen nu har underlag för en uppmaning till regeringen att framlägga ett förslag härom med den räckvidd i tiden som motionärerna anger. Även denna motion avstyrks sålunda såvitt nu är i fråga."

Vad jag är ute efter är en snabb, omedelbar handlingsberedskap inför vad som kan och kanske skall hända.

**Anf. 53 TORE NILSSON (m):**

Fru talman! Ett uppdrag i glesbygdsdelegationen har i dag hindrat mig att från början vara närvarande vid den här debatten, som tydligen har blivit längre än vad talarlistan tydde på.

Jag vill nu säga några ord med anledning av att Hörnefors ligger mig så nära geografiskt och också därför att Hörnefors står mitt hjärta så nära. Jag har också väckt en motion i det här ärendet, framför allt därför att jag ville vara säker på att utskottet i sin behandling av det skulle ta del av den s. k. Hörneforsgruppens utredning. Nu har den utredningen också presenterats i Rune Ångströms motion och även på annat sätt, och jag vet också att gruppen har varit hos utskottet. Min önskan i motionen har alltså tillgodosetts. Låt mig ändå kommentera det som nu skall avgöras med några ord.

Det som vi nu har inför våra ögon är en stor tragik i dess sista fas. Jag hade i dag tillfälle att läsa en historik som visade vilka företag NCB hade köpt sedan 1961. Det var en svindlande lista över underliga affärer, som jag inte skall döma över men som väckte många frågor. Nu står vi här inför det som

förhoppningsvis är slutfasen.

I min motion har jag sagt att jag för min del är imponerad av Hörneforsgruppens utredning. Det har verkligen varit ett stort intresse hos de berörda människorna på orten och hos de föreningar och fackorgan som finns där. Umeå kommun liksom länsstyrelse och landsting i Västerbotten har verkligen också följt ärendet med största intresse. Jag är inte industriman eller fackman, men jag har genom att ta del av vad som presenterats från Hörnefors fått den uppfattningen, att man verkligen har arbetat på rätt sätt och att det man presenterar är ett förslag som så långt det är möjligt är realistiskt. Det är därför beklagligt att det av utskottet anses otänkbart att ett nytt företag, Hörnefors AB, bildas.

Nederst på s. 10 i betänkandet står det: "Som industriministern påpekar i propositionen är det inte uteslutet att det i andra organisatoriska sammanhang kan finnas möjligheter till positiv utveckling för enheter som nu hotas av nedläggning." Det har jag tagit upp i min motion, där jag säger att den bedömningen är riktig. Jag menar att Hörnefors bör vara den enhet som har största utsikterna att bli lönsam. När man nu från de anställdas och från platsbornas sida anser att man kan gå in och föra driften vid bruket vidare med en så relativt ringa kapitalinsats, så är det min uppfattning att detta också ur social synpunkt måste vara den bästa och billigaste lösningen. Om Hörnefors skulle läggas ner, så kommer vi att ställas inför oerhört stora samhällskostnader.

I betänkandet på s. 11 säger utskottet vidare: "Utskottet förutsätter att Ncb:s ledning och andra berörda organ inför förestående avvecklingsbeslut noga prövar tänkbara möjligheter av detta slag." Det vill jag gärna understryka. Men jag tror att det allra bästa vore om det redan i dag slogs fast att Hörnefors AB skulle bildas.

Utskottet skriver sedan: "Vad det gäller är att åstadkomma en i fråga om tidpunkt och form så gynnsam strukturomläggning som möjligt till begränsade kostnader för både företaget och samhället." I anslutning därtill säger man att länsarbetsnämnd och andra berörda myndigheter bör medverka på ett tidigt stadium. Jag tycker att de organen redan nu har gjort ett mycket fint arbete, och man har kommit fram till att det som gruppen förordat troligen – ja, kanske trots allt – är den bästa lösningen.

Så till frågan om råvaran. För ett par år sedan, närmare bestämt i januari månad 1979, fördes en debatt i samband med att Jan-Ivan Nilsson i Tvärälund av Erik Huss fick svar på en fråga som gällde just råvaran. Vid ungefär samma tid hade tidningen Land ett intressant reportage om råvarutillgången i Norrland. Där framfördes att just Västerbotten på sätt och vis har ett överskott på råvara. En tredjedel av denna förs ut ur länet till andra län. Uppgifter som jag har fått, senast under den gångna våren, tyder också på att detta är riktigt. Det är då djupt tragiskt att Västerbotten, detta väldiga skogslän, snart inte skall ha kvar några industrier inom sitt eget område som kan tillgodogöra sig och förädla råvaran. Jag känner ganska bra till området innanför Hörnefors. Umeå kommun, Nordmalings kommun, Vännäs kommun och Vindelns kommun ligger alla relativt nära Hörnefors. Jag anser

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB

det mycket troligt – vilket för resten skogsägarföreningarna redan har bekräftat – att man kan räkna med att råvaran finns tillgänglig.

Men sedan kommer jag till svårigheten för mig i dag. Vi har i vår riksdagsgrupp den kutymen att man skall anmäla kvällen innan om man har en fråga från gruppen avvikande mening i en fråga och ämnar rösta i enlighet med den. Nu befann jag mig i går tillsammans med mitt utskott på en resa i "Glasriket", och jag kunde därför inte vara närvarande vid gruppens sammanträde. Det är därför omöjligt för mig att i dag mot arbetsordningen i partiet rösta på något annat än det som partiet står för. Å andra sidan gör Rune Ångströms yrkande att jag känner mig böjd för att avstå vid omröstningen.

**Anf. 54 THAGE PETERSON (s):**

Fru talman! Jag vill inte släppa Tore Nilsson så lätt -- och kanske inte heller Karin Israelsson och Börje Hörnlund som i dag har lyst med sin frånvaro.

När ni nu får en chans att nå de mål och syften som ni har i era motioner, vågar ni inte vara med längre – då röstar ni emot. Tore Nilsson sade någonting om att han skulle lägga ned sin röst. Jag vet inte om han kommer att bekräfta det. Frågan är ju om Tore Nilsson, Börje Hörnlund och Karin Israelsson kommer att ställa upp för sina egna krav. Ni anser er kunna stötta en enskild motion som ni inte har en chans att få igenom, men ni vill inte stötta en annan motion med samma syfte som har en chans att gå igenom. Hur motiverar ni detta? Ni kunde alltså vara med och stötta Hörneforsgruppens förslag så länge det inte medförde något ansvar, men när det behövs ansvar för att fatta beslutet vågar ni inte ställa upp.

Fru talman! Jag har vid flera tillfällen på senare tid och även i debatten här i dag sagt att följer riksdagen regeringens och utskottsmajoritetens förslag kommer nedläggningarna att ske omgående. Man kommer inte att invänta några nya utvärderingar – Tore Nilsson gav sken av att sådana kanske skulle komma. Man inväntar inte några nya pläderingar från de anställda. Industriministern talade om tid för prövning, nya utvecklingsalternativ och fortsatt drift i nya former. Nu upplyser Nils-Olof Grönhagen kammaren om att styrelsens ordförande Sven Östling för någon timme sedan sade i radion att styrelsen redan kl. 16.00 i dag skall fatta beslut om varsel, så att en avveckling av enheterna kan ske direkt efter semestern.

Fru talman! Jag protesterade i mitt huvudanförande i dag mot det sätt på vilket strukturomvandlingen sker i NCB. Jag vill på den socialdemokratiska gruppens vägnar förnya den protesten. Beskedet från styrelsens ordförande understryker hur långt avståndet är till kravet på omställningar i socialt acceptabla former.

**Anf. 55 TORE NILSSON (m):**

Fru talman! I min motion 2027 står det i klämman att riksdagen skall pröva det förslag som föreligger från den grupp som har utrett Hörneforsfabrikens framtid. Den klämman har tillstyrkts av utskottet.

I sak innebär min önskan att Hörneforsgruppens tankar skall kunna realiseras. Frågan blir då: Hur sker det bäst? Som Rune Ångström har påpekat i debatten innebär socialdemokraternas förslag att ytterligare 75 milj. kr. skall anslås. Vi menar att det är helt orealistiskt och skulle försämra situationen för företaget och för Hörnefors.

Därför är väl Rune Ångströms yrkande här i kammaren om bifall till sin motion det som jag i dagens situation kan tänka mig att stödja.

Men det är som jag anförde förut: Vi har en demokratisk arbetsordning i riksdagen, och därför har jag också gått med på att i min riksdagsgrupp meddela ifall jag ämnar rösta annorlunda än gruppen. Nu hade jag missuppfattat saken och trott att ärendet skulle komma upp senare i dag. Jag trodde att den stora ekonomiska debatten skulle komma först och sedan NCB-frågan. Jag fick betänkandena i måndags, när jag passerade riksdagshuset. Jag kunde naturligtvis ha nått gruppen med ett telefonsamtal, men jag försummade det. Därför tycker jag att jag är i en besvärlig situation i dag.

**Anf. 56 THAGE PETERSON (s):**

Fru talman! Om Tore Nilsson har så mycket av sitt hjärta i Hörnefors som han gav uttryck för i talarstolen och om han känner så varmt för Hörnefors, varför väntar han då till fem i 12 med att deklarerat sin inställning på den här punkten för sin riksdagsgrupp? Han har haft hela vintern och våren på sig att deklarerat sin inställning, och han har under hela den tid som utskottsarbetet pågått kunnat tala om att han skulle plädera för sin motion.

Nu har Tore Nilsson en chans att om en stund vid omröstningen rösta så, att Hörneforsalternativet får en utvärdering. Nu har han en chans att förhindra den nedläggning som det annars kommer att fattas beslut om i företagets styrelse om ett par timmar. Nu kommer sanningens minut, Tore Nilsson – för eller mot Hörnefors.

**Anf. 57 TORE NILSSON (m):**

Fru talman! Thage Petersons resonemang är ju inte riktigt heltäckande.

Under de senaste veckorna har mer än en journalist och radioman ringt mig och frågat om denna sak. Jag har sagt att jag inte sett skrivningen.

Ärligt talat fick jag först kl. 14.30 i måndags, när jag passerade Stockholm på väg till Småland, här i bänken tag på näringsutskottets betänkande. Just i det ögonblicket kunde jag börja studera betänkandet, och jag läste det under resan. Jag hade alltså inte möjlighet att tidigare ta ställning till detta – jag såg skrivningen i tryck först vid det tillfället.

**Mom. 2 (allmänt om Hörnefors fabriker)**

Motion 2028 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2033 av Rune Ångström, antogs till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen.

## Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

Norrlands Skogs-  
ägares Cellulosa  
AB

I kontrapositionsvoteringen biträddes reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl. i motsvarande del med 137 röster mot 16 för motion 2028 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 156 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 155 röster mot 152 för reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl. i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

### *Mom. 3 (massafabriken i Köpmanholmen)*

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 2028 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

### *Mom. 4 (Johannedals fabrik)*

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 17 för motion 2028 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 4 ledamöter avstod från att rösta.

### *Mom. 5 i viss del (fortsatt drift vid Hörnefors fabriker till hösten 1981)*

Reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl. i motsvarande del bifölls med 154 röster mot 153 för utskottets hemställan. 3 ledamöter avstod från att rösta.

### *Mom. 5 i övrigt (fortsatt drift vid vissa andra enheter inom NCB till hösten 1981, m. m.)*

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 153 för reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

### *Mom. 6 (lokaliseringsstöd för NCB:s sågverk i Väja)*

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 2028 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

### *Mom. 7 (lokaliseringspolitiska åtgärder)*

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 153 för reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

### *Mom. 9 (försäljning av skog från NCB)*

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 153 för reservation 3 av Ingvar Svanberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

### *Mom. 10 (insyn och ägarinflytande i NCB för skogsägarföreningarna)*

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 137 för reservation 4 av Ingvar Svanberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 11* (finansiellt stöd till NCB)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 155 röster mot 153 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 5 av Ingvar Svanberg m. fl. anförda motiveringen. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 12* (överlåtelse av aktier i NCB)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 153 för reservation 6 av Ingvar Svanberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Övriga moment*

Utskottets hemställan bifölls.

**Nr 131**

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Anslag till driften  
av grundskolor  
och gymnasiesko-  
lor, m. m.*

### **9 § Anslag till driften av grundskolor och gymnasieskolor, m. m.**

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1980/81:30 med anledning av förnyad behandling av anslag till driften av grundskolor m. m. och gymnasieskolor, m. m. (prop. 1980/81:100).

**Anf. 58** STIG ALEMYR (s):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna.

**Anf. 59** RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! Jag yrkar bifall till de i betänkandet aktuella vpk-motionerna med undantag för yrkandena 6 och 7 i motion 1317.

**Anf. 60** HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Utskottets hemställan återfanns i utbildningsutskottets betänkande 1980/81:22.

*Mom. 2 och 3* (minskning av statsbidraget till driften av grundskolan och gymnasieskolor m. m. med 2 %)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 153 för reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 4* (statsbidrag till personell assistans för handikappade elever i grundskolan)

I en förberedande votering biträddes reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del med 145 röster mot 16 för motion 1090 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 148 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 154 röster mot 153 för reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

**Nr 131**

Onsdagen den  
6 maj 1981

*Anslag till driften  
av grundskolor  
och gymnasiesko-  
lor, m. m.*

*Mom. 5* (tekniska stödåtgärder m. m. åt handikappade elever vid gymnasieskolor)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 153 för reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 6 och 7* (särskilda åtgärder på skolområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 153 för reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 8* (kursverksamhet inom det teknisk-naturvetenskapliga området)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 153 för reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 9* (viss besparing)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 1317 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 12* (viss undervisning för invandrarelever i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 1316 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 13* (visst utbildningsprogram)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 152 för reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 20–22* (frågor om gymnasieskolans yrkesinriktade utbildning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 153 för reservation 2 av Stig Alemyr m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 23* (sloppande av företagsinriktad utbildning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 1498 av Lars Werner m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 38* (utbildning för invandraringdom)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 1316 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 46* (avgifter i grundskolan och gymnasieskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 153 för reservation 3 av Stig Alemyr m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.



*Mom. 53 och 54 (undervisning i religionskunskap)*

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1317 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 58 (anpassad studiegång)*

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 978 av Lars Werner m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 59 (hemspråksundervisning)*

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 1718 av Lars Werner m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Mom. 61 (vissa skolfrågor)*

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 971 av Inga Lantz m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Mom. 62 (ny läroplan för grundskolan m. m.)*

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för motion 1317 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Övriga moment*

Utskottets hemställan bifölls.

## 10 § Ekonomisk-politiska åtgärder

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1980/81:30 om ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (prop. 1980/81:118 och skr. 1980/81:144),

skatteutskottets betänkande

1980/81:44 om ekonomisk-politiska åtgärder (prop. 1980/81:118),

jordbruksutskottets betänkande

1980/81:26 om ekonomisk-politiska åtgärder, såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde (prop. 1980/81:118),

civilutskottets betänkande

1980/81:30 om räntebidrag för hyreshus (prop. 1980/81:118) och

socialutskottets betänkande

1980/81:28 om ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m. (prop. 1980/81:100 och 1980/81:118).

**Anf. 61 FÖRSTE VICE TALMANNEN:**

Finansutskottets betänkande 30, skatteutskottets betänkande 44, jordbruksutskottets betänkande 26, civilutskottets betänkande 30 och socialutskottets betänkande 28 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande alla dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

**Anf. 62 KJELL-OLOF FELDT (s):**

Fru talman! Den debatt vi nu skall föra är litet märklig. Riksdagen skall behandla en proposition från en regering som inte längre existerar och med ett innehåll som i sin politiskt centrala del orsakat regeringskrisen.

Vad regeringsmajoriteten egentligen anser sig ha beslutat, om den godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken som angetts i finansutskottets borgerliga majoritetsbetänkande, skulle faktiskt intressera mig att veta.

Att riksdagen i dag, i början av maj månad, skall diskutera och besluta om riktlinjer för den ekonomiska politiken, är över huvud taget en märklig tilldragelse. Det är en följd av den besynnerliga rytmen som den havererade trepartiregeringen har ramlat in i när det gäller den ekonomiska politiken. Denna rytm har sedan något år betytt att förslag om ekonomisk-politiska åtgärder läggs fram vid tillfällen när underlaget i form av prognoser och ekonomiska bedömningar är så bristfälligt som möjligt.

I höstas fattade riksdagen en rad viktiga beslut om skattehöjningar och utgiftsnedskärningar utifrån lösa och, som det visat sig, i huvudsak felaktiga antaganden om konjunkturutvecklingen. När regeringen i budgetpropositionen kunde redovisa den preliminära nationalbudgeten och finansplanen med mer genomarbetade ekonomiska analyser avstod man däremot helt från några initiativ i den ekonomiska politiken.

Efter tre veckors valutakris presenterades sedan i februari det s. k. ekonomiska handlingsprogrammet, vilket så småningom blev den lilla tunna proposition som riksdagen behandlar i dag. Där föreslås dock inga åtgärder som påverkar det ekonomiska läget i krisens år 1981, utan propositionens förslag handlar nästan enbart om ting som skall genomföras nästa år.

Den kompletterande budgetproposition som presenterades den 29 april med reviderad nationalbudget och finansplan innehåller en ny skräckskildring av den svenska ekonomins framtid. Men – konsekvent nog – innehåller den inga som helst förslag till ekonomisk politik, i varje fall inga förslag som får effekt före 1983.

Även om det är en viss konsekvens i galenskapen, är det här ändå mer galet än konsekvent. Det har skapat intrycket av osäkerhet, beslutsvanda och allmän inkompetens i den ekonomiska politiken. Politikens resultat liksom den senaste veckans politiska händelser ger besked om att det intrycket bara alltför väl motsvarade det faktiska tillståndet i trepartiregeringen.

När det gäller den nu aktuella propositionen ansåg vi socialdemokrater att flertalet av dess förslag med fördel kunde behandlas i anslutning till kompletteringspropositionen, då riksdagen har fått tillgång till finansplan,

långtidsbudget och utvärderingar av långtidsutredningen. Det gällde särskilt förslaget om att beröva kommunerna skatteinkomster för nära 3 miljarder kronor, eftersom det inte skulle träda i kraft förrän nästa år.

Vi föreslog därför i finansutskottet att behandlingen av dessa förslag i propositionen skulle flyttas fram tills konjunkturprognoser, långtidsbudget etc. förelåg. Men av skäl som hölls fördolda för oss vägrade utskottsmajoriteten att gå med på denna begäran.

I dag, när riksdagen skall fatta sina beslut, finns emellertid kompletteringspropositionen till läsning och begrundan. Regeringen har där redovisat sin bedömning av den ekonomiska utvecklingen och budgetutvecklingen på både kortare och längre sikt. I dessa bedömningar bör man rimligen spåra resultaten av den ekonomiska politik som förts och av den politik som skulle föras, om riksdagen antar de ytterligare förslag om skattehöjningar och nedskärningar som nu föreligger.

Trepartiregeringens ekonomiska politik har inriktats på för det första att minska konsumtionen, så att investeringarna kan öka, för det andra att hålla tillbaka den offentliga sektorn, så att arbetskraft skall finnas tillgänglig för industrins förväntade expansion, och för det tredje att genom lägre utgifter och höjda skatter minska det statliga budgetunderskottet.

Ett studium av kompletteringspropositionen visar vad resultaten blir av denna politik.

Konsumtionen minskar, men investeringarna minskar också.

Den offentliga sektorn går ner, men det gör också sysselsättningen i industrin.

Man höjer skatter och beskär utgifter, men budgetunderskottet fortsätter att öka.

Kompletteringspropositionen är egentligen en enda lång bekräftelse på trepartiregeringens ekonomiska misslyckanden. Man har försatt Sverige i ett läge med ekonomisk stagnation, växande arbetslöshet, stora underskott och fortsatt hög inflation.

Gösta Bohmans finansplan är bara en trött suck över eländet. Han orkar inte ta ställning till långtidsutredningens innehåll. Hela denna utredning avfärdas på en halv sida. Ännu mindre levererar han någon ekonomisk-politisk strategi som skulle kunna vända på utvecklingen.

Författarna till långtidsbudgeten har dragit de enda rimliga slutsatserna av denna totala uppgivenhet. De utgår i sina kalkyler, som alltså är uppgjorda inom budgetdepartementet, från att Sverige under lång tid framåt – till mitten av 1980-talet – kommer att leva i det som kallas stagflation. Vid oförändrad ekonomisk politik, varmed rimligen måste anses den hittills förda politiken, kommer enligt långtidsbudgeten tillväxten av bruttonationalprodukten att vara mindre än 1 % om året, medan inflationen blir över 10 % per år. Under sådana förutsättningar, där statens inkomster pressas ner av den låga tillväxten, medan utgifterna pressas upp av den höga inflationen, är det naturligtvis ofrånkomligt att budgetunderskottet snabbt fortsätter att öka.

Detta är skrämmande nog. Men ännu mera skrämmande är att Gösta

Bohmans enda reaktion på beskedet att hans politik misslyckats är – mer av samma medicin! Nya skattehöjningar och nedskärningar är enligt finansplanen den väg som måste följas också i framtiden.

Det som saknas i denna finansplan, liksom i många tidigare, är idéer och förslag om en mer offensiv politik för att avhjälpa de grundläggande svagheterna i svensk ekonomi – industrins bristande kapacitet, de låga investeringarna och inflationen.

Fru talman! Vi är många som förvånat oss över att centern och folkpartiet inte tidigare försökt sprattla sig loss ur det järngrepp som moderaterna har tagit över dem genom den ensidiga och besinningslösa åtstramningspolitiken. Men när nu fasaden kring trepartiregeringen börjar rämna avslöjas att man faktiskt gjort åtskilliga försök. Folkpartiet ville i vintras lägga om den ekonomiska politiken. Inifrån statsministerns kansli har kommit högst initierade skildringar av hur ekonomiministern och hans kamrerarkontor, som det kallas, lagt sin tunga hand över industri-, arbetsmarknads- och bostadsministrar och andra som har velat åtminstone kombinera åtstramningspolitiken med mer offensiva insatser för att öka produktion och sysselsättning.

Vi har länge hävdat att trepartiregeringen låtit sig toppridas av moderaterna till att föra en utpräglad högerpolitik på det ekonomiska området. Den har präglats av samma monetaristiska och nykonserverativa syn som den engelska högerregeringens ekonomiska politik. Resultaten av den engelska politiken är en god prognos för den svenska ekonomins framtid, om Gösta Bohman hade fått fortsätta.

När moderaterna nu hoppar av trepartiregeringen har man omedelbart och föga överraskande dragit i gång kampanjen för att skapa den stora myten kring Gösta Bohman och hans politik. Den myten är, givetvis, att med moderaternas politik var trepartiregeringen på rätt väg. I själva verket stod, vill man påskina, den borgerliga regeringen inför sitt stora genombrott i den ekonomiska politiken. Ett väntat fiasko skulle ha blivit en framgång – bara moderaterna fått som de ville. Därför, har Gösta Bohman antytt de senaste dagarna, är det med särskilt stort svärmod som han lämnar regeringen. Men som den rakryggade och löftestrogna person han är hade han inget val.

Detta, fru talman, är ett svårt fall av hyckleri och verklighetsförfalskning. Alla fakta i regeringens egen kompletteringsproposition – finansplanen, långtidsutredningen och långtidsbudgeten – visar att Sveriges ekonomiska förfall fortsätter. Det finns *ingenting* som tyder på någon vändning till det bättre. Tvärtom! Propositionen visar att det går ännu fortare utför, om den hittills förda politiken får fortsätta.

Det enda moderaterna har att anföra till stöd för sin mytbildning är planen att genomföra en sänkning av marginalskatterna under de tre kommande åren. Men här går man till groteska överdrifter i sina påståenden att en skattereform skulle vara den enda räddningen för Sveriges ekonomi. Man hävdar att sänkta marginalskatter skulle öka arbetsviljan, öka sparandet, avskaffa skattefusket, öka sysselsättning och produktion, minska inflationen, avskaffa underskotten i bytesbalans och statsbudget osv. Det enda

problem som sänkta marginalskatter möjligen *inte* enligt moderaterna skulle kunna lösa är det dåliga vädret.

Förvisso är en skattereform ett viktigt inslag i en mera offensiv ekonomisk politik. Men då handlar det inte bara om sänkta marginalskatter utan om flera åtgärder, som sammantagna gör vårt skattesystem mera rationellt, mera effektivt – och mera rättvist. Ändå vore det en illusion att tro att enbart en skattereform skulle föra Sverige ur den ekonomiska krisen. Det kräver en radikal omläggning av politiken på flera områden: ett handfast program mot inflationen, kraftig stimulans av industrins produktion och investeringar, en effektivare energipolitik osv. Under alla förhållanden är det både dumt och farligt att förlita sig på att ett enda medel – sänkta marginalskatter – skulle lösa alla problem.

Jag kan inte föreställa mig att moderaterna tror på sina egna bombastiska beskrivningar av de sänkta marginalskatternas alla välsignelser. Men deras primära syfte är ett helt annat än att medverka till att sätta svensk ekonomi på fötter igen. Och det är samma syfte som moderaterna hårt och envetet arbetat för under hela sin tid i regeringsställning: att tillföra sina egna väljargrupper ytterligare förmåner, sänka deras skatter och höja deras levnadsstandard. Och moderaterna har haft betydande framgångar tidigare – med indexregleringen av skatterna, sänkt aktievinst- och förmögenhetsbeskattning, det skattepremierade sparandet osv.

Man må därför icke förundra sig över Gösta Bohmans ilska när han under skatteförhandlingarna mellan regeringen och socialdemokraterna upptäckte att hans hittills största kupp – kraftigt sänkta skatter för de högre inkomsttagarna – skulle gå om intet. Sanningen om skatteuppbyggnaden mellan mittenpartierna och socialdemokraterna är nämligen att den leder till rejäla sänkningar av marginalskatten, av ungefär den storlek och omfattning som också moderaterna talat om. Men genom den nya konstruktion för skatteavdragen som ingår i överenskommelsen leder sänkningen av marginalskatterna *inte* till de stora sänkningar av inkomstskatten för de högre inkomsttagarna som Gösta Bohman lovat sina väljare. När Gösta Bohman upptäckte att sänkta marginalskatter inte nödvändigtvis var detsamma som mera pengar åt höginkomsttagarna – då förlorade han intresset för en skattereform.

Jag kan inte finna att detta beteende är uttryck för någon högre moral och någon vilja att ta ansvar för landet. Moderaterna har alltid bedrivit en krass intressepolitik. När dessa intressen inte blir tillgodosedda – då hoppar man av. Jag beklagar inte det avhoppet. Jag hälsar med tillfredsställelse att moderaternas makt över svensk politik minskar. Men jag mår faktiskt litet illa när jag hör Gösta Bohman och andra moderater beskriva sitt parti och dess agerande som det enda rakryggade och ansvarsmedvetna i landet. Jag skulle bli förvånad om inte deras forna regeringskolleger erfar någon liknande känsla.

Fru talman! Den proposition riksdagen nu skall behandla präglas alltför mycket av den moderatdominerade trepartiregeringens fördelningspolitik och ensidiga åtstrammingspolitik. Det gäller de föreslagna skatteförändring-

arna. Det gäller inställningen till kommunernas verksamhet. Men den stora bristen är den totala frånvaron av insatser för att få fart på produktionen, bekämpa inflation och arbetslöshet. Till dessa ting får vi återkomma vid behandlingen av kompletteringspropositionen.

Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen vid finansutskottets betänkande nr 30.

**Anf. 63 JÖRN SVENSSON (vpk):**

Fru talman! När jag vaknade i morse kände jag för en kort stund lättnad över att det inte finns någon riktig regering i landet. Jag tänkte att denna något okonventionella situation skulle göra det möjligt att föra en finansdebatt som inte är så låst i positioner utan där man kan diskutera mera öppet, djärvt och fördomsfritt. Det återstår att se om sådana förhoppningar är befogade.

Hur skall arbetarrörelsen i Sverige kunna bekämpa den ekonomiska krisen? Det är den fråga som står i dag.

För att besvara den krävs två ting. Dels måste man klarlägga krisens egentliga orsaker. Dels måste man klargöra för sig själv vad slags samhällsutveckling man vill främja med sitt krisprogram.

Diskussionen mellan ledande politiker här i landet bidrar knappast till allmänhetens förståelse av krisens bakgrund – tvärtom.

De borgerliga använder gärna krisen för att skrämja folk. På det sättet mjukar man upp folks motstånd. Och då kan man naturligtvis lättare vältra över krisens bördor på de breda folklagren. I det avseendet har de borgerliga regeringarna tyvärr varit ganska effektiva.

De socialdemokratiska ledarna använder gärna krisen för att bevisa hur dålig regeringen är. Det är naturligtvis lovvärt och frestande, men det kan också vara ett ganska farligt sätt att vilseleda. Det är dock inte salig Bohman som är orsak till krisen. Regeringar kan på sin höjd skapa kriser inom sig själva. Men de skapar inga sådana kriser som nu finns i samhällsekonomin.

Vill man förklara krisen, måste man först röja undan en del aktuella missuppfattningar.

Krisen beror t. ex. inte på att de svenska lönekostnaderna stigit ovanligt mycket. Sett över en längre period har de tvärtom stigit mindre än i flertalet jämförbara länder. Undantaget är två år i slutet av 1970-talet. Den stegringen är troligen rent statistisk. I vilket fall som helst var den tillfällig. Den kan på intet sätt förklara svårigheterna med exporten och än mindre krisen i allmänhet.

Krisen beror heller inte på att vanliga inkomsttagare i Sverige har fått det för bra. Det är inte deras överkonsumtion som vållat problemen. Värdet av vanliga löntagares förbrukning har inte ökat nämnvärt – för många har det tvärtom minskat. Större delen av efterfrågan i samhället härstammar heller inte från löntagarna. Det är alltså inte med den som inflation och underskott i utrikesaffärerna kan förklaras.

Oljenotan görs ofta till en av de stora bovarna. Det är tacksamt, eftersom

den ju kan skyllas på andra. Men stegringen i oljekostnaden är ändå bara ett par procent av ett års samlade produktionsvärde i landet. Och ingen oljeshock har motsvarat mer än en mindre del av ett års ökning i den samlade produktionens värde. Oljan kan därför inte förklara krisen. Och när förbrukningen av olja nu minskar, kan ju inte det förklara varför krisen samtidigt blir djupare.

Man måste också dämpa ner skräckpropagandan kring utlandsskulden. Utlandsupplåningen är ännu så länge måttlig. Det är dessutom försvarbart att ha ett visst budgetunderskott för att hålla hemmaefterfrågan uppe. Det är därför i princip inget fel att låna till det. Om konsumtion och budgetunderskott vore mindre, skulle det inte öka investeringarna. Det skulle tvärtom göra krisen djupare. Hemmamarknaden skulle bli mindre. Det skulle i sin tur avskräcka från att investera, inte underlätta det.

Varur stiger då den ekonomiska krisen?

Ekonomiska system förändras. Man kan gilla eller ogilla det nuvarande ekonomiska systemets natur. Men man kan oavsett detta bemöda sig om att förstå dess utveckling.

Det kapitalistiska systemets utrymme i världen har krympt. Samtidigt har dess teknologiska kapacitet kraftigt växt. Följden är en hotande minskning i avkastningen på kapitalet och en risk för att stora kapital förlorar i värde.

För att undvika detta, tvingas systemet till ett slags stor omgruppering av resurser.

Man flyttar t. ex. industri och pengar från vår del av världen till andra delar.

Den nya teknologin kräver också stora kapital. Det är då bara de stora kapitalgrupperna som orkar med att hävda sig i denna process. Det driver på koncentrationen av kapital. Vi får stora internationella företagskombinationer som saknar anknytning till något speciellt land.

Varje nyinvestering kräver alltmer kapital jämfört med tidigare. Eftersom marknaden för avsättning inte växer tillräckligt ökar kreditsystemets betydelse. Finanskapitalet stärker sålunda sin ställning på produktionskapitalets bekostnad. Ett allt mindre antal stora finansgrupper behärskar allt större delar av näringsliv och finansväsen, både inom landet och utomlands.

Hur påverkar nu allt detta krissituationen i Sverige?

Omgrupperingen av kapital leder till att utrustning som förut kunde köpas inom landet köps utifrån. Det är ofta en handel inom samma finans- eller företagsgrupp. Det leder naturligtvis till ökad påfrestning på utrikeshandeln.

De mer pressade villkoren för produktionskapitalet uppmuntrar till att tjäna snabba pengar i spekulativa verksamheter. Indirekt leder det till att de gamla klassiska exportindustrierna inte förnyas tillräckligt och att nya exportindustrier inte heller växer tillräckligt.

Inslaget av spekulation driver på inflationen. Det gör också koncentrationen av kapital. Med en stark koncentration kan konkurrensen begränsas

eller styras. Man ökar på det sättet möjligheterna att med hjälp av konstlade priser skydda sig mot den sänkta avkastningen som hotar. I denna prisuppskörtning och spekulation finner vi huvudorsaken till inflationen. Det är nämligen inte möjligt att förklara en 14-procentig årlig inflation med löntagarnas konsumtion, eftersom den sistnämnda inte längre växer.

Vad får vi fram för slutsatser av detta?

En viktig slutsats är att man ingenting vinner på att minska löntagarnas konsumtion i stort, inte heller på någon social nedrustning. Budgetbesparingar kan vara nödvändiga av många andra skäl. Men de hjälper inte landet ur krisen, eftersom de inte har att göra med krisens orsak.

En annan viktig slutsats är att man inte kan bekämpa krisen med mindre man vill förändra de faktorer som i grunden har vållat dem. Det är på den punkten som arbetarrörelsens krispolitik kommer in.

Det farliga är att socialdemokratins ledning tycks ha ungefär samma analys av krisen som de borgerliga, om också inte exakt samma mening om medlen. Socialdemokratins ledning går ut och hävdar att vi måste satsa på exportindustrin. Socialdemokratins ledning ställer frågor till sitt partifolk: Vad vill du spara på? Folkpensioner? Barnbidrag? Sjukvårdsersättning? Kan du tänka dig längre arbetsvecka? Socialdemokratins ledning gör sig kvitt sista resten av Ernst Wigforss gamla skattepolitik genom att komma överens med mitten om att marginalskatten aldrig får stiga över en viss nivå.

Socialdemokratins ledande talesmän accepterar alltså en borgerlig ekonomisk filosofi. De socialdemokratiska tidningarna går ut och säger att framtida löntagarfondssystem skall ge riskkapital åt företagen. Men de skall inte hota de gamla ägarnas maktställning. Man säger t. o. m. att storindustrin och socialdemokratien är de två krafter som i samverkan kan regera landet.

Den här frågan har avgörande betydelse. Den berör den framtida politiska kurs som stakas ut av en kommande arbetarmajoritet.

Socialdemokratins ledare hävdar att de tekniskt sett är bättre på att regera än de borgerliga ledarna. Det är säkerligen en fullt riktig uppfattning, bekräftad av synnerligen färsk erfarenheter.

Men vad kommer arbetarrörelsen i för läge, om den också fortsättningsvis väljer att regera inom de givna kapitalistiska ramarna?

Varje regering har att välja mellan två ting. Antingen får den regera inom ramar som bestäms av dem som har makten över ekonomin, eller också måste den själv skaffa sig grepp om dessa ramar och förändra dem.

Försöker man tolka de socialdemokratiska ledarnas inställning framgår det nog, såvitt jag kan förstå, att de inte tänker sig att förändra ramarna.

Men hur skall man då föra krispolitik?

Det är knappast realistiskt att tro att ökad export skulle kunna vara av sådan omfattning att den skulle lyfta Sverige ur krisen eller vara en ledande faktor i ett uppsving. Ingenting talar för att svensk export i nämnvärd utsträckning skulle tränga undan andra länders på världsmarknaden.

Det är möjligt att det hade varit annorlunda, om den kapitalistiska världsmarknaden hade växt kraftigt. Det gör den nu inte, och det är inte heller att vänta att den skall göra det.



Hur skall man komma till rätta med inflationen? Det hjälper knappast att skära ner löntagarnas konsumtion ytterligare eller att minska de offentliga utgifterna – inflationens orsak finns inte där. Den sektor – finanslivet – där inflationens orsak finns, har ingen svensk regering i dag något rejält inflytande över. Vill man komma åt spekulation och inflation, måste man skaffa sig ett sådant inflytande.

På 1930-talet kunde man häva krisen genom att staten spädde på konsumtionen. Det kan man inte göra i dag, i varje fall inte på samma enkla sätt. Det skulle naturligtvis spåda på också en redan kraftig inflation, som ju inte fanns på 1930-talet. Och även om ett visst budgetunderskott är önskvärt i nuvarande läge, kan det inte göras hur stort som helst.

Inte heller kan man förlita sig på att en allmän stimulans av ekonomin skulle locka finansgrupperna att investera i Sverige. Det sannolika är att de inte kommer att svara på en sådan stimulans.

Hur skall man minska importberoendet när det gäller insatsvaror? Hela strävan från kapitalets sida går ju ut på att flytta ut mer och mer av sådan produktion. Det är helt osannolikt att aldrig så mycket stimulanser och subventioner från staten skulle kunna vända den tendensen.

Kort sagt: Går det över huvud taget att driva någon effektiv krispolitik utan att gripa in i själva de kapitalistiska ramarna för ekonomin? Alternativen är enligt vår mening att regera över dessa ramar eller att låta sig regeras av dem.

En verklig krispolitik förutsätter i dag offentligt ägande och offentlig makt över bankväsendet och finansvärlden. Den förutsätter också samhälleligt ägande och löntagarmakt över åtminstone den del av kapitalet som skall svara för de nya inslagen i den ekonomiska utvecklingen.

Den svenska storfinansens är inte svensk längre. Den är multinationell. Dess intressen är andra än den nationella politikens. Storfinansens strävanden är i grund andra än intressena hos dem som vill lyfta Sverige ur krisen. Det går därför inte längre att regera Sverige tillsammans med storfinansens – inte för en arbetarrörelse som vill bekämpa arbetslöshet och kris, utslagning och rovdrift.

Det är dags att förändra ramarna. Man kan rent av säga att det är hög tid att förändra dem.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

**Anf. 64** ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! Sveriges ekonomiska läge är nu så ansträngt att åtgärder måste vidtas fortlöpande för att balansbristerna inte skall förvärras. Detta faktum har varit utgångspunkten för finansutskottets behandling av de båda propositionerna 118 om ekonomisk-politiska åtgärder och 116 om kommunalekonomiska frågor samt de motioner som väckts med anledning av dessa båda propositioner.

Eftersom de kommunalekonomiska frågorna kommer upp i ett senare avsnitt av dagens överläggningar, skall jag begränsa mitt anförande till att huvudsakligen gälla finansutskottets betänkande nr 30. Huvudfrågan i detta betänkande gäller inriktningen av det ekonomiska handlingsprogram som regeringen redovisar i propositionen 118.

Utskottet tillstyrker vad som redovisas i propositionen och avstyrker samtliga motioner. Utskottets socialdemokratiska ledamöter har i en reservation yrkat avslag på propositionen och bifall till den socialdemokratiska partimotionen.

Att Sverige har svåra ekonomiska problem har sagts otaliga gånger från denna och andra talarstolar. Sedan den stora oljeprishöjningen 1979–1980 har vårt läge allvarligt förvärrats. Ändå tycks det på många håll finnas en kvardröjande föreställning, att det nog egentligen inte är så farligt med våra problem. Detta lättsinne har då och då uppmuntrats av de inslag av missnöjespropaganda som förekommer i den svenska politiska debatten.

Som jag ser det, herr talman, är det en viktig uppgift för oss alla att klargöra för svenska folket allvaret i vår ekonomiska situation, som hittills delvis har dolts för allmänheten genom att underskottet i utrikesaffärerna och den motsvarande utlandsuplåningen i stort sett använts till att finansiera en offentlig och privat konsumtion. Detta har inneburit att vi har levt över våra tillgångar.

Det som gör vår situation så allvarlig är att vi har en svår obalans i våra utrikesaffärer, en obalans som till stor del förorsakats av vårt oljeberoende men också av andra varaktigt förändrade internationella konkurrensvillkor. Detta ställer mycket stora krav på förändringar, anpassningar och utbyggnader av vårt näringsliv.

Vad som i värsta fall kan inträffa är att obalansen mot utlandet, försämrade konkurrenskraft och en otillräcklig svensk anpassning till de nya förutsättningarna leder oss in i en nedåtgående spiral, där vi får en successivt sjunkande levnadsstandard och en permanent otillräcklig kapitalbildning.

Mot den bakgrunden är det en oerhört angelägen uppgift att återvinna den ekonomiska balansen och lägga grunden till en positiv ekonomisk utveckling för 1980- och 1990-talen.

Är det då så allvarligt om den svenska standarden sänks något? Nej, det är inte allvarligt om vi tvingas inskränka vår privata, statliga och kommunala konsumtion något. Det krävs därför egentligen inte några särskilt jättelika uppoffringar och det innebär inga orimliga krav på svenska folket, om vi nödgas hålla tillbaka både den privata och den offentliga konsumtionen för att kunna satsa på export, på kapitalbildning – främst produktiva investeringar i industrin – samt på energisparande åtgärder och alternativ energiproduktion. Innebörden av allt detta är att utrymmet för konsumtionen nu inskränks till förmån för möjligheterna att upprätthålla en tillräcklig ekonomisk standard och en social välfärd under kommande år.

Det svåra läget i många av världens fattiga länder ställer också krav på oss om fortsatt generositet när det gäller bistånd till dessa fattiga länders utveckling.

Vill vi föra en framgångsrik ekonomisk politik och även ta på oss vårt internationella ansvar, måste vi alltså hålla tillbaka vår egen konsumtion.

En fortgående negativ ekonomisk utveckling ökar också klyftorna inom nationen. Det blir en god jordmån för konfrontation och extremism. Tolerans och hänsynstagande till medmänniskor sätts på undantag. Omsorgen om och ansvaret för medmänniskor som är sämre lottade förblir inte längre en självklarhet. Det blir något för vilket man måste föra en hård kamp.

Arbetet på att vända den ekonomiska utvecklingen har därmed ett syfte som går långt utöver de egentliga ekonomiska problemen. Det är ett arbete som ytterst syftar till att bevara ett samhällsklimat som gör en ansvarsfull politik på alla områden möjlig. Detta är den yttersta grunden för att vi måste avvisa konfrontationen som politisk arbetsmetod, och vi menar att det är en skyldighet för oss alla att där så är möjligt försöka lösa de stora frågorna i samförstånd.

Det krävs ju inga större arbetsinsatser för att göra sänkta marginalsatser, särskilt stöd till flerbarnsfamiljer, exportstimulerande åtgärder och avverkningsstimulanser populära. Men bland de nödvändiga åtgärderna finns också skärpta energiskatter, begränsningar av reseavdrag och underskottsavdrag, nedskärningar på olika inkomstöverföringar på hushållen och höjda skogs-vårdsavgifter. Där ingår också energiska åtgärder syftande till att dämpa expansionstakten i kommunernas konsumtion. Flera av de här förslagen från regeringen går igenom utan några egentliga invändningar här i riksdagen, andra har föranlett reservationer från socialdemokraterna.

De olika detaljförslagen kommer att kommenteras av andra talare i den här debatten. Vad jag vill understryka är att var och en av dessa åtgärder måste bedömas utifrån en helhetssyn på vad det ekonomiska läget kräver. Det går inte att bedöma åtgärd efter åtgärd genom att sticka upp ett fuktat finger i luften och låta den politiska vindriktningen avgöra förslagets öde.

Skall det bli möjligt att vinna förståelse för den nödvändiga satsningen på export, investeringar och energisparande, så krävs ett starkt samhällsansvar i ordets bästa bemärkelse och mindre av ombudsmannatänkande både inom de politiska partiernas verksamhet och i samhällsdebatten i övrigt.

Jag har tidigare vid flera tillfällen uttalat uppfattningen att de som företräder partsintressen av olika slag bör visa stor hänsyn mot andra grupper.

Det jag nu sagt gäller inte i första hand de fackliga företrädarna. Det hör till deras jobb att tjäna den egna intressegruppen.

Vad jag menar är, att politiker och politiska partier bör akta sig för ombudsmannatänkandet, om de vill undgå risken att deras ställningstaganden i intressekonflikter kan komma att lida av en svår slagsida.

Engagemanget bör i vart fall hellre knytas till de svagastes intressen än till de fackligt eller ekonomiskt redan mycket starka gruppernas önskemål.

Huvudfrågan i finansutskottets betänkande nr 30 gäller inriktningen av det ekonomiska handlingsprogrammet. Jag skall försöka att kortfattat jämföra

utskottets uppfattning om programmets huvudpunkter med vad som redovisas i den socialdemokratiska reservationen.

Marginalskattesänkningen är en av handlingsprogrammets huvudpunkter. Utskottet understryker att en marginalskattesänkning av den omfattning som regeringen angivit är nödvändig. Men det betyder inte – och det säger jag med anledning av Kjell-Olof Feldts anförande – att någon menar att marginalskattesänkningen skulle vara den enda saliggörande åtgärden. Vi pekar på de höga marginalskatternas negativa inverkan på viljan till extra arbetsinsatser och de ökade riskerna för skattefusk och skatteflykt. Utskottet slår också fast vad som sägs i propositionen, att en totalfinansiering av skattereformen är nödvändig i det statsfinansiella läge vi nu har.

Sedan överenskommelsen med socialdemokraterna träffats på denna punkt, har en ganska överhettad debatt pågått med beskyllningar mot mittenpartierna för att ha frånträtt det handlingsprogram som regeringen kungjorde den 3 februari och som ligger till grund för den proposition vi i dag behandlar här i riksdagen.

Enligt min mening är både överläggningarna och deras resultat en ganska naturlig följd av vad som står i propositionen. Jag vill peka på några meningar som ger belägg för detta.

För det första meddelar föredraganden att han ämnar ta upp överläggningar med arbetsmarknadens parter och den socialdemokratiska oppositionen och därefter återkomma till regeringen med förslag. Jag tar för givet att hela regeringen menade allvar med dessa överläggningar. Man borde ha kunnat förutsätta att hela regeringen ansåg att syftet med överläggningarna skulle vara att uppnå samförstånd. Om några av ledamöterna av regeringen redan då propositionen skrevs för mer än två månader sedan hyste den uppfattning som de senaste dagarna kommit till uttryck i debatten, nämligen att varje samförstånd med oppositionen borde uteslutas, borde propositionen inte ha innehållit några löften om överläggningar över huvudet. Men detta skulle ha stått i skarp strid med regeringsdeklarationen 1979, att breda samförståndslösningar skulle eftersträvas i trepartiregeringens arbete.

För det andra sägs det i propositionen:

”En marginalskattereform av den omfattning som här redovisats kommer att ställa krav på en anpassning av bruttolönerna under de kommande åren.”

För det tredje sägs – som också understrukits av utskottet – att marginalskattereformen måste totalfinansieras.

För det fjärde redovisas i propositionen ganska utförligt det utredningsarbete som pågår eller som krävs i fråga om underskottsavdrag och ränteavdrag och det samband dessa frågor har med marginalskattereformen.

Att de frågor jag nu nämnt – anpassningen av bruttolönerna, finansieringen och avdragsfrågorna – skulle tas upp vid överläggningarna mellan regeringen och oppositionen måste anses både naturligt och nödvändigt.

Eftersom nuvarande avtal löper t. o. m. 1982 och eftersom ändrade avdragsbestämmelser ej hinner utformas och genomföras fr. o. m. inkomst-

året 1982, så har man i överenskommelsen med oppositionen kommit fram till att marginalskattereformens första steg kan tas först inkomståret 1983. Detta är en förskjutning i tiden i förhållande till vad som anges i propositionen, där det sägs: "En proposition i ärendet bör föreläggas riksdagen före utgången av april månad i år." Vidare sägs: "Reformen bör genomföras i tre steg under åren 1982, 1983 och 1984."

Men om man verkligen vill åstadkomma en bred samförstånds lösning i skattefrågan, och om man vill samordna beslutet om en marginalskattereform med bruttolönejusteringar, avdragsfrågorna och finansieringsfrågorna, då måste man också enligt min mening godta den i och för sig inte önskvärda förseningen av reformens första steg – som ju också var tänkt att bli mindre än de påföljande. Skulle reformen kunna genomföras på två år i stället för på tre år blir det ingen försening alls av det slutliga genomförandet.

Den slutsats i marginalskattefrågan som samtliga partier borde ha kunnat enas om skulle jag vilja sammanfatta på följande sätt. Både skattereformens sakliga innehåll som den utformats i uppgörelsen med socialdemokraterna och en bred samling kring reformens genomförande är nödvändiga förutsättningar för att vi skall komma vidare på den mödosamma väg vi måste gå för att rätta till balansproblemen i svensk ekonomi. Vad som i verkligheten vunnits är garantier för att en marginalskattereform verkligen kommer till stånd.

Om jag sammanfattar regeringspartiernas och socialdemokraternas ställningstaganden till de förslag som behandlas i finansutskottets betänkande nr 30 – och då också tar med vad som hänt i marginalskattefrågan efter det att betänkandet justerats – så blir bilden följande.

I fråga om marginalskattesänkningen och därtill hörande frågor har en uppgörelse träffats mellan centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna. Den stora besparingsposten höjd energiskatt godtas av socialdemokraterna, medan den ungefär lika stora inkomstförstärkningen genom begränsade reseavdrag avvisas. Vad man enligt regeringsförslaget vinner på minskade bostadssubventioner för äldre hus vill socialdemokraterna använda för ökad subventionering av nya hus. Det ökade stödet till barnfamiljerna avvisas av socialdemokraterna, som i stället vill använda motsvarande belopp, 135 milj. kr., för att öka bostadsbidragen.

I fråga om minskade skatteförskott och skatteutjämningsbidrag till kommunerna och de minskade livsmedelssubventionerna vill socialdemokraterna ta ställning senare, som Kjell-Olof Feldt sade i sitt anförande nyss.

I denna bild av partiernas ställningstaganden har samstämmigheten, i vart fall efter uppgörelsen i marginalskattefrågan, ett väl så stort utrymme som splittringen. När socialdemokraterna i reservationen yrkar avslag på regeringsförslaget om inriktningen av det ekonomiska handlingsprogrammet, så stämmer detta yrkande enligt min mening inte särskilt väl överens med ställningstagandena i de olika delfrågorna. Det hårda omdöme som Kjell-Olof Feldt gav regeringens förslag är inte heller särskilt välgrundat – i vart fall om vi begränsar oss till de förslag som vi debatterar här i kammaren i

Onsdagen den  
6 maj 1981

*Ekonomisk-politiska åtgärder*

dag. Där finns ju, som jag nyss har redovisat, samstämmighet på några väsentliga punkter, oenighet på några andra och inget ställningstagande alls från socialdemokraternas sida i den tredje gruppen av frågor.

Följaktligen borde det nu vara fullt möjligt att undvika en ytterligare upptrappning av motsättningarna i debatten om svensk ekonomi. Den viktiga frågan, som jag ser det, är: Skall vi lyfta fram och förstora de meningsmotsättningar som finns och driva våra meningsmotståndare så långt ifrån oss som möjligt, eller skall vi undersöka på vilka punkter vi kan tänkas komma överens och försöka arbeta fram samförstånds lösningar? Jag är, herr talman, för min del övertygad om att det är den sistnämnda av dessa metoder vi nu måste använda. I det parlamentariska och ekonomiska läge vi nu befinner oss i är detta en tvingande nödvändighet, om vi inom rimlig tid och utan uppsplitande och ekonomiskt förödande tvister skall kunna komma till rätta med våra ekonomiska problem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i betänkande 30 på samtliga punkter.

**Anf. 65 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:**

Herr talman! Jag vill fråga utskotts- och regeringstalesmannen ett par saker.

En bärande del av de borgerligas ekonomiska filosofi går ut på att om man minskar konsumtionen, så ökar man utrymme för investeringar. Är det ett korrekt antagande? Får man den effekten när man vidtar en sådan åtgärd?

Två tredjedelar av efterfrågan i landet riktar sig till hemmamarknadens produktion. Om man minskar konsumtionen, leder det då till ökade investeringar inom den del av produktionen som producerar för hemmamarknaden? Rimligvis kan det inte göra det, eftersom den får en sämre efterfrågan, ett sämre underlag. Det finns ingen anledning för någon kapitalägare att satsa där.

Om man tar från konsumtionen och på det sättet tror sig skapa ett utrymme för investeringar genom att det då skulle stanna kvar mera pengar i företagen, är det då så troligt för det första att företagen investerar i Sverige och för det andra att de över huvud taget är så entusiastiska för att investera i en tid när konsumtionen hålls tillbaka och när världsmarknadskonjunkturen är vad den är? Jag kan inte förstå hur man kan garantera att en sänkt konsumtion skulle leda till ökade investeringar.

Man hävdar vidare att sänkt konsumtion för de breda folklagren skulle leda till ökat utrymme för investeringar i exportindustrin, men jag har litet svårt att förstå hur man kan påstå något sådant. För herr Enlund är väl inte ute för att tvinga det svenska storkapitalet att investera i exportnäringarna. Sådant är han ju motståndare till. Varför skulle då egentligen storkapitalet göra det, såsom exportförutsättningarna ser ut i dag? Vi vet inte om man skulle få något ökat utrymme, eftersom vi inte exakt vet effekterna av en konsumtionsminskning. Men låt oss anta att storkapitalet får mer pengar i handen. Är det då så säkert eller ens troligt att man skulle störta i väg och

skapa en massa nya exportindustrier, som dessutom skulle vara så enormt bra att de skulle tränga undan andra länders export från den kapitalistiska världsmarknaden?

Jag tror inte på sådana konstruktioner. Man får visa att de har större trovärdighet än man hittills visat, innan vi kan förlita oss på dem.

**Anf. 66 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:**

Herr talman! Det var starkt ekumeniska tonfall som nu hördes från finansutskottets ordförande. Nu vill han arbeta fram samförståndslösningar, nu vill han dämpa motsättningarna kring den ekonomiska politiken. Jag måste säga att det varit andra takter i finansutskottet när Eric Enlund som ordförande dunkat igenom de borgerliga propositionerna. Då har det inte getts någon som helst antydning om att vi skulle diskutera innehållet i utskottets betänkande. Men det är naturligtvis så att Eric Enlund nu har sluppit ut ur högerburen. I varje fall sitter han litet ängsligt flaxande i dörren och undrar om han vågar ge sig i väg.

Jag vill då tala om för Eric Enlund och eventuellt andra intresserade, att om det skall uppstå något samförstånd om den ekonomiska politiken i det här landet, får nog finansutskottets ordförande sträcka ut ordentligt och låta vingarna bära.

De inledande moraliteter som Eric Enlund hade om att folk i det här landet är fräcka nog att klaga över den borgerliga ekonomiska politikens resultat var mycket litet påkallade. Det är nämligen så att folk i det här landet – i varje fall många som jag kunnat lyssna till – nog begriper att det kan vara fråga om att dra åt. Men de ställer två krav, och inget av de kraven har uppfyllts av den borgerliga politiken.

Det ena kravet är att det skall leda till resultat, att det skall kunna spåras någonstans vart uppoffringarna tagit vägen och vad de ledde till. Det Eric Enlund helt gick förbi – och det må vara honom förlåtet i denna stund – är att den kompletteringsproposition som vi fått och som vi skall behandla om en månad visar att allting går åt fel håll.

Med den nuvarande politiken verkar det vara ofrånkomligt att vi innan året är slut har en arbetslöshet som ligger i varje fall väsentligt över 175 000 människor. Företag går omkull. Inflationen rasar vidare. Folk har fått uppleva att deras matkostnader på ett och ett halvt år ökat med 35 %. Då undrar man: Vad gör regeringen?

Det andra kravet som vi ställt är att ingen börda som läggs på här och inget villkor som utställs får slå orättvist. Den politik som Eric Enlund och andra folkpartister har medverkat till i fyra och ett halvt år har icke på något vis uppfyllt det kravet.

**Anf. 67 ERIC ENLUND (fp) replik:**

Herr talman! Först ett svar på Jörn Svenssons direkta fråga om man kan garantera att investeringarna ökar om konsumtionen hålls tillbaka. Det kan man naturligtvis inte utan vidare garantera. Det måste också kombineras med ett sådant klimat för svenskt näringsliv att man kan få lönsamhet på sina

investeringar. Den avgörande frågan för oss, Jörn Svensson, är emellertid att få balans mellan konsumtion och produktion.

Att döma av Jörn Svenssons första inlägg så menar han åtminstone nu att budgetunderskottet inte får bli hur stort som helst. Men tittar jag på den motion som vänsterpartiet kommunisterna har väckt och som behandlas i detta betänkande, så finner jag att ni går emot förändringar av reseavdragsbestämmelserna, att ni går emot höjningen av energiskatten och att ni går emot en reducering av livsmedelssubventionerna. Ni vill väl dessutom spåda på ytterligare när det gäller barnfamiljerna. Sammantaget, Jörn Svensson, ger detta ett budgetunderskott som kan bli hur stort som helst.

När det sedan gäller Kjell-Olof Feldts reflexioner kring mina – som han sade – inledande moraliteter vill jag svara att det inte alls finns någon nyansskillnad i fråga om mina ambitioner att försöka åstadkomma samförstånd i svensk politik. Mot bakgrund av de tidigare meningsskiljaktigheterna i bl. a. skattefrågorna och inte minst med tanke på att socialdemokraterna tidigare i många år har försvarat höga marginalsatser kan frågan naturligtvis uppstå: Hur är det möjligt att partier med så pass olika utgångspunkter ändå kan bli överens i en så central fråga som denna?

Ja, förklaringen, Kjell-Olof Feldt, är ganska enkel: Alla partier arbetar i samma ekonomiska verklighet. Vi måste ta itu med underskotten i utrikesaffärerna och i budgeten, med den för låga produktionen, med för små investeringar, med illa fungerande kapitalmarknader samt med ett stort oljeberoende. Verkligheten framtvingar helt enkelt åtgärder mot de hinder som finns för att landet skall kunna återvinna ekonomisk balans. När man tvingas lämna de politiska skyttegravarna skjuts också gamla meningsmotsättningar i bakgrunden till förmån för en mer saklig diskussion. Vad som tidigare har varit kontroversiellt kan då bli en ekonomisk nödvändighet för alla partier under 1980-talets kärvare villkor. I detta sammanhang vill jag säga att marginalsattesänkningen och därmed sammanhängande åtgärder – bl. a. avdragsreformen – är typiska exempel på detta. Jag är litet besviken över Kjell-Olof Feldts stridssignaler, som inte riktigt bådär gott för framtiden när det gäller att åstadkomma det samförstånd som vi oundgängligen behöver här i Sverige för att vi skall kunna klara våra ekonomiska problem.

**Anf. 68 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:**

Herr talman! Nu fick vi alltså reda på, att om man skär ned konsumtionen, har man därmed på intet sätt garanterat att de investeringar i näringslivet kommer till stånd som Eric Enlund hoppas på och som den borgerliga majoriteten har byggt hela sin politik på. För att dessa investeringar skall kunna komma till stånd, krävs det någonting annat och mer än en sänkning av konsumtionen. Det krävs, säger Eric Enlund, ett företagsvänligt klimat, ett klimat som gör att investerarna inte sitter och håller på sina pengar som de har fått genom att vi andra har minskat vår konsumtion, utan att de verkligen sätter in pengarna i produktionen. Man måste skapa ett sådant klimat att de blir villiga att frivilligt göra detta.



Men jag skall gå vidare i mitt frågande, efter den tankelinje som jag börjat med. Om nu Eric Enlund inte kan garantera att en minskning av konsumtionen leder till en ökning av investeringarna, hur kan han då garantera att investeringsklimatet i Sverige och i den gamla svenska exportindustrin, som har sådana strukturproblem, skall bli så kolossalt fördelaktigt att det blir ännu bättre än investeringsklimatet för dem som sysslar med spekulativa affärer eller för dem som flyttar till andra länder där profitterna är större? Såvitt jag förstår kan man inte heller garantera att avkastningen blir så enorm att den kan åstadkomma någonting sådant.

Själva poängen i min fråga är att belysa den frågeställning som jag tog upp i mitt inledningsanförande: Är det över huvud taget, med de nuvarande tendenserna i det världsekonomiska systemet, i ett land som Sverige möjligt att åstadkomma strömmar av kapital till utbyggnad av produktiv verksamhet, när det gäller såväl hemmamarknadsindustri som exportindustri, med mindre än att någon annan kraft än de privata investerarna styr dessa kapitalströmmar? De privata investerarnas intressen gäller ju inte en satsning i tillräcklig omfattning på det svenska näringslivet. När man studerar de gamla industriländernas situation i den krisdrabbade världskapitalistiska ekonomin, tycker jag att detta är helt uppenbart.

**Anf. 69 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:**

Herr talman! Det går undan i svängarna i dag. Nu är samförstånd oundgängligen nödvändigt för att vi skall kunna lösa våra ekonomiska problem, säger Eric Enlund. Men det är ju inte länge sedan socialdemokratisk politik beskrevs som en stor fara för det här landet. Vi vet ju var de starka sakliga motsättningarna finns: vår syn på sysselsättning, att inte acceptera den arbetslöshetspolitik som trepartiregeringen har fört, att inte acceptera den fullständigt passiva hållningen till inflationen som kanske skadar det här landet värre än någonting annat, att vi anser att det inte kan försvaras att låta bostadsbyggandet gå ned, medan folk står utan bostad och byggnadsarbetare utan arbete. Allt detta är ju sakliga motsättningar. Ingenting ändras ett dugg bara därför att moderaterna har lämnat regeringen. De som är kvar måste ju begripa att vi aldrig blir överens så länge den politiken bedrivs.

Sedan har vi det här med samhällsansvar och moral. Det verkar enkelt när man säger att det krävs att alla skall ta ansvar och att det är god moral att bära ansvar. Men då får man inte göra som Eric Enlund för ungefär två veckor sedan var beredd att göra. Den skattesänkning som regeringen planerade i februari innebar ju att skatterna mycket kraftigt skulle sänkas "rakt av" för folk med höga inkomster samtidigt som regeringen i riksdagen lade fram förslag som betydde en höjning av skatterna för dem som har låga inkomster. Det var det som vi lyckades förhindra, i varje fall delvis – då det gällde marginalskattesänkningen. Det går inte för någon att säga: Vi är beredda att ta samhällsansvar, vi är beredda att göra uppoffringar vid lägre skatt.

Det var vad etablissemanget gjorde. De som ställde sig upp och hyllade tanken på en marginalskattesänkning tittade i sin egen plånbok och räknade snabbt ut: Här hagar tusenlapparna. Kan jag visa samhällsansvar genom att

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Ekonomisk-politiska åtgärder*

ta emot 20 000 kr. i skattesänkning, då är jag helt för det. Men det var ju så det inte fick bli, Eric Enlund – om vi skall tala om god moral i politiken.

Ett ytterligare exempel är det skattepremierade sparande som ni har genomfört och som vi yrkat avslag på och anser vara orättvist och omoraliskt och ett enormt slöseri med skattebetalarnas pengar. Här handlar det också om moral – om man skall tala om för vanligt folk, som inte har någon möjlighet att spara i dag, att de skall ta ansvar och vara med och bära uppföringar.

Det handlar litet grand om konsekvens i politiken. Det går inte att nu – efter en regeringskris – säga att det oundgängligen krävs samförstånd. Då får Eric Enlund radera ut en rad ting som har utträttats av den borgerliga regeringen.

**Anf. 70 ERIC ENLUND (fp) replik:**

Herr talman! Utmärkande för Jörn Svenssons senaste inlägg är den vanliga ambitionen hos vpk att spendera pengar utan att tala om var de skall tas. I varje fall för en vanlig, enkel människa är det ganska självklart att vill man skapa utrymme och resurser för ökade investeringar här i landet, då måste man försöka dämpa konsumtionen för att få fram de möjligheterna.

Jag undrar vidare, Kjell-Olof Feldt, beträffande frågan om samförstånd eller konfrontation: Vad är det Kjell-Olof Feldt kritiserar? Det är att det skulle saknas offensiva insatser som skulle kunna sätta fart på svensk ekonomi. Där vill jag säga att det även från socialdemokratin har kommit ett erkännande av att en marginalsattesänkning är nödvändig för att få folk att satsa på en längre och mer kostsam utbildning, bygga fabriker, köpa aktier eller arbeta mer – alltsammans nyttiga verksamheter. När det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder vill vi underlätta industrins nyrekrytering, bl. a. genom ett särskilt stöd. Flyttningsbidraget görs skattefritt, och vi vill ha en översyn av arbetsmarknadslagarna. Skogsavverkningsfrågorna har inte nämnts, men där har vi vår modell med en stimulans genom skatteavdrag som finansieras med höjda skogsvårdsavgifter.

Då är frågan till Kjell-Olof Feldt: Om Kjell-Olof Feldt kritiserar de här åtgärderna och finner dem otillräckliga, är det då inte rimligt att Kjell-Olof Feldt talar om vad han ytterligare vill komma med, som är av den arten att det kan göras i varje fall någorlunda troligt att det skulle sätta fart på svensk ekonomi? Såvitt jag har kunnat utröna av anförandet i dag och vad som sagts tidigare har några sådana förslag inte presenterats. Jag tycker att det är beklagligt.

Andre vice talmannen anmälde att Kjell-Olof Feldt och Jörn Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

**Anf. 71 LARS TOBISSON (m):**

Herr talman! Den proposition vi nu behandlar innehåller huvudpunkterna i trepartiregeringens ekonomiska handlingsprogram. Detta hälsades med

stor tillfredsställelse när det lades fram i början av februari. Handlingsprogrammet kunde ses som det tredje steget i regeringens åtgärdsöffensiv för att återställa balansen i Sveriges ekonomi. Det första var den målsättning och de riktlinjer för det offentliga besparingsarbetet som presenterades i kompletteringspropositionen för ett år sedan. Efter ett mellanspel med den stora arbetsmarknadskonflikten och den därav förorsakade, stabiliseringspolitiskt motiverade momshöjningen vid den urtima riksdagen i september togs det andra steget med regeringens sparplan senare under hösten.

Även det ekonomiska handlingsprogrammet innehöll kraftfulla besparingsåtgärder. Men framför allt fanns där också åtgärder som mera direkt syftade till att frigöra de produktiva krafterna i samhället och förstärka vårt lands internationella konkurrenskraft. Det är inget tvivel om att offentliggörandet av detta program bidrog till att vända valutautflödet och att återställa förtroendet för Sveriges möjligheter att på egen hand arbeta sig ur krisen.

Finansutskottets borgerliga majoritet har, som utskottsordföranden tidigare framhållit, tillstyrkt propositionen i dess helhet. Vi fäster stor vikt vid den minskning av budgetunderskottet som förslaget om ytterligare besparingsåtgärder syftar till.

Utskottet gör ett betydelsefullt principuttalande, när det framhåller att minskningen av livsmedels- och bostadssubventionerna bör ses som led i en medveten, nödvändig strävan att avlasta statsbudgeten en del av de mycket stora inkomsttransfereringar av generell karaktär som belastar budgeten.

Det framhålls vidare i betänkandet att skall strävandena att begränsa budgetunderskottet bli effektiva, krävs det ytterligare steg i samma riktning.

Det viktigaste inslaget i trepartiregeringens ekonomiska handlingsprogram var dock löftet om en snabb och rejäl marginalskattereform. Regeringen slog den 3 februari fast att en varaktig förbättring av den svenska industrins produktionsförmåga inte kan åstadkommas utan att marginalskatterna sänks.

Den förklarade också utan några som helst reservationer eller förbehåll: "Regeringen kommer under våren att lägga fram förslag till en kraftig sänkning av marginalskatterna." På ett annat ställe i programmet uttrycktes samma syn på sakfrågan så här: "Det är hög tid för en rejäl marginalskattereform."

I den proposition vi i dag behandlar, signerad av statsminister Thorbjörn Fälldin och budgetminister Rolf Wirtén, preciseras utfästelsen till att "en proposition i ärendet bör föreläggas riksdagen före utgången av april månad i år". Och Rolf Wirtén betecknade vid presskonferensen i samband med propositionens framläggande "en marginalskattereform som den kanske mest angelägna, mest offensiva åtgärden" med det betydelsefulla tillägget "just nu".

Propositionen återger också den uppläggning av marginalskattereformen som de tre borgerliga partierna, efter hårda förhandlingar och ömsesidiga hänsynstaganden, hade enats om. Marginalskatten skall för det helt

dominerande antalet heltidsarbetande inkomsttagare sänkas till högst 50 %. Även de högsta skattesatserna måste sänkas och marginalskattespärren anpassas till detta. Reformen avses genomförd i tre steg med början 1982. Slutåret blir därmed 1984.

Jag har så detaljerat återgivit dessa huvudpunkter i propositionen därför att det av utskottsordförandens anförande tidigare i dag föreföll som om han hade lyckats förtränga det mycket klara budskap vi i utskottsarbetet haft att utgå ifrån och som vi också återgivit i utskottets betänkande.

Herr talman! Jag behöver väl inte påminna om att en skattereform med den inriktning som anges i propositionen är något som vi moderater länge har strävat efter och kämpat för. Det stora budgetunderskott som har uppträtt under senare år har inte gett oss anledning att ändra inställning. Tvärtom har det stärkt oss i vår uppfattning.

Sverige har världens hårdaste skattetryck och högsta marginalskatter på vanliga inkomster – ändå har vi bland de svagaste statsfinanserna i industriländerna. Slutsatsen blir mot denna bakgrund att budgetunderskottet är så stort, inte därför att skatterna är för låga, utan därför att de är för höga.

Bristen på jämvikt i statens finanser kan inte förklaras på annat sätt än att medborgarna i egenskap av skattebetalare inte är beredda att bestrida de stora offentliga utgifter som vi politiker beslutar om för deras räkning. Den nödvändiga minskningen av budgetunderskottet måste därför i allt väsentligt åstadkommas genom nedskärningar på utgiftssidan.

Detta budskap har vi moderater fört fram i åratals. Det intressanta är att vi får allt fler instämmanden. Lyssna bara till Bo Jonas Sjönander som, innan han blev chef för AP-fonden, var statssekreterare i det socialdemokratiskt styrda finansdepartementet:

”Jag tillhör dem som anser att vi nått en ekonomisk gräns för skattetrycket. Det är inte möjligt att lösa problemen med fortsatta skattehöjningar. Skattehöjningar minskar tillväxten i ekonomin. Detta är ett skäl – det finns flera andra – varför fortsatta skattehöjningar inte kommer att ge några nämnvärda ytterligare skatteinkomster.”

Det kan nämnas att Sjönander var ordförande i 1972 års skatteutredning och där verkligen fick direkt möjlighet att begrunda de frågor vi här diskuterar. I sitt tal vid Uplandsbankens bolagsstämma för några veckor sedan fortsatte Sjönander: ”Marginalskatterna. Behöver de kommenteras? De är det mest absurda inslaget i vår politiska ekonomi.”

En liknande bedömning gör finansutskottets majoritet, som framhåller att nuvarande höga marginalskatter även i vanliga inkomstkikt har avsevärda negativa verkningar på viljan till extra arbetsinsatser, liksom att de ökar riskerna för skattefusk och skatteflykt. Ett mått på de höga marginalskatternas skadliga effekter är den stora och av allt att döma växande omfattningen av den dolda sektorn. Det är inte bara den totala arbetsvolymen utan även arbetskraftens rörlighet som påverkas.

Som utskottet påpekar, skulle en marginalskattereform öka arbetskraftsutbudet och tillväxten i den svenska ekonomin, varvid även skatteunderlaget

skulle bli större. Finansutskottet tar därmed ställning i det val mellan efterfrågestimulans och utbudsekonomi som jag berörde redan i finansdebatten.

En traditionell efterfrågestimulerande konjunkturpolitik i Keynes anda avser att motverka underkonsumtion och att pressa upp den ekonomiska aktiviteten mot kapacitetstaket. Men dagens problem är i stället en överkonsumtion, som tar sig uttryck i ett underskott i bytesbalansen på ca 20 miljarder kronor. Och vi svenskar tar i anspråk andra och fattigare länders sparande, inte för att genomföra produktiva investeringar utan för att tillgodose önskemål om en större förbrukning än vad vi själva vill eller kan arbeta ihop till.

Så snart en ökad efterfrågan på svenska nyttigheter motiverar en förhöjd produktion, märker vi strax att vi har nära till kapacitetstaket. Och det låter sig inte lyftas till följd av stelheter som vi har byggt in i systemet: trögrörlighet på arbetsmarknaden, en långt driven löneutjämning redan före skatt och ovanpå det ett arbetshämmande skattesystem. En stor del av våra problem från 1970-talet beror på att vi länge arbetat med fel typ av stimulansåtgärder. Det har varit för mycket av offentliga utgiftsökningar och för litet av skattesänkningar.

Alltifrån handlingsprogrammet via propositionen och fram till finansutskottets betänkande har det rätt enighet om att marginalskatteformen i nuvarande statsfinansiella läge måste totalfinansieras. Beträffande tänkbara finansieringsvägar angav handlingsprogrammet och propositionen endast ett lagfäst sparande kunde övervägas. Vi har från moderat sida framhållit, att det vore olyckligt att binda sig för en finansiering med enbart bredbasiga skatter av typen arbetsgivaravgifter, moms eller moms. Dessa skatter träffar ju även de lägre inkomsttagare som inte direkt skulle få del av marginalskattelättnaderna. Dessutom är det med hänsyn till vårt näringslivs konkurrenskraft och sysselsättningen i landet angeläget med en sänkning snarare än en höjning av kostnadsbelastningen på företagen.

Den nyss inledda PTK-konflikten ger ytterligare skäl att iaktta försiktighet med framtida höjningar av skatteformer som påverkar den behållna lönsam köpkraft. Utrymmet för reallöneförbättringar under åren framöver är så utomordentligt knappt, att ytterligare begränsningar av detta för att betala utgiftsökningar eller sänkningar av andra skatter som träffar annorlunda – eller för den delen för att bygga upp tvångsfonder – måste framkalla spänningar på arbetsmarknaden.

Herr talman! Jag har uppehållit mig ganska utförligt vid denna redogörelse för en klok politik – en politik med rötter i regeringsförklaringen från 1979, presenterad i det ekonomiska handlingsprogrammet från februari 1981, bekräftad i den nu aktuella propositionen till riksdagen och tillstyrkt av finansutskottets borgerliga majoritet med reservation från socialdemokraterna.

Jag vill påminna Kjell-Olof Feldt om att så här långt har det rätt enighet mellan de tre borgerliga partierna. Hans anförande här i dag formade sig ju till ett närmast besinningslöst angrepp på moderata samlingspartiet och på

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Ekonomisk-politiska åtgärder*

Gösta Bohman. Det var bara skällsord av typen politiska pösmunkar som saknades – men de kanske är reserverade för Olof Palmes framträdanden inför fackliga kongresser.

Den socialdemokratiska taktiken, som den nu kan urskiljas efter de senaste dagarnas händelser, går tydligen fortfarande ut på att undvika preciseringar av den egna politiken. Därom var inte mycket att höra. Men sedan man lyckats med att splittra den borgerliga trepartiregeringen skall tydligen attackerna riktas enbart mot oss moderater. Kjell-Olof Feldt måste ju själv förstå att beskyllningar för att vi endast är ute för att tillföra egna väljargrupper förmåner måste uppfattas som en ren karikatyr. Och egentligen är de mera förolämpande mot de båda andra partierna, som tydligen varit så svaga och så dumma att de inte tidigare reagerat.

Nu har det ju hänt en del under de senaste veckorna och dagarna. "En underbar natt" slutade i tillkomsten av ett dokument, som anges innehålla en överenskommelse mellan regeringen och socialdemokraterna. Denna innebär på väsentliga punkter avsteg från vad trepartiregeringen dittills varit ense om. Det gäller tidsplanen för sänkningen av marginalskatterna och dennas räckvidd, men också så specifika frågor som småhusägarnas rätt till ränteavdrag och inflationskyddet i skattesystemet. Olyckligast av allt är kanske att det gjorts en kategorisk koppling mellan å ena sidan marginalskattereformen och å andra sidan övriga komplicerade och outredda ståndpunkter, vilket ger endera parten möjlighet att vid missnöje med utformningen av någon del av det blivande paketet förhindra att övriga delar genomförs. Det finns i dag ingen garanti för att det blir något alls av med marginalskattesänkningen. Däremot har vi hört ledande företrädare för det socialdemokratiska partiet uttala att det behövs flera skattehöjningar.

Som en följd av denna uppgörelse har de moderata statsråden utträtt ur trepartiregeringen. Det tyngst vägande skälet för detta ställningstagande var trots allt inte sakfrågan i sig. Det framstod emellertid som ett oefterväntat villkor för fortsatt trepartisamverkan att inte två regeringspartier får köra över det tredje. Enighet måste föreligga mellan de tre samverkande partierna i alla väsentliga frågor. Men in i det sista gjorde vi moderater ansträngningar för att rädda såväl trepartiregeringen som tanken på en snabb och rejäl marginalskattereform.

I detta syfte överlämnade vi för i dag exakt en vecka sedan till statsminister Fäldin ett förslag till borgerligt skatteprogram, som inte stred mot den s. k. principöverenskommelsen med socialdemokraterna men som kompletterade och preciserade denna i väsentliga avseenden. Vi föreslog att regeringen – i enlighet med den ursprungliga planen – skulle besluta 1981 om en marginalskattesänkning 1982, finansierad genom en avveckling av den särskilda och den tillfälliga skattereduktionen. Vi förordade vidare att regeringen – fortfarande i överensstämmelse med det ursprungliga programmet – skulle slutföra marginalskattereformen 1984, vilket var fullt förenligt med principöverenskommelsens formulering att åtgärden skulle vara genomförd inom två till tre år från 1983. Vi ville vidare att regeringen skulle fasthålla vid sin tidigare ståndpunkt att även de skattesatser som till slut skall stanna

högre än 50 % ändå måste justeras ned och att marginalskattetaket skall sänkas till 75 % vid 30 basenheter.

Vi föreslog i vårt utkast till borgerlig skatteöverenskommelse inom regeringen ett upprepande av uttalandet i 1979 års regeringsförklaring att rätten att göra ränteavdrag för boendekostnader skall bibehållas, även om naturligtvis begränsningar i rätten att göra underskottsavdrag skulle utredas – vi utgick då ifrån att normala underskott för rörelse och jordbruk icke skall beröras av en eventuell avdragsbegränsning. För att trygga genomförandet av marginalskattereformen förordade vi att kopplingen till en avdragsbegränsning inte skulle göras tvingande, innan resultatet av utredningsarbetet kunde förutses. Vi ville hålla fast vid regeringsförklaringens klara förord för ett automatiskt verkande inflationsskydd i skattesystemet – den kommande översynen fick alltså inte resultera i en återgång till de årliga skatteomläggningar som socialdemokraterna praktiserade under sina sista regeringsår. Slutligen förespråkade vi, att formerna för den nödvändiga totalfinansieringen måste få bedömas med hänsyn till rådande konjunkturläge och de utredningsresultat som framkommer.

Vi fick besked i förgår. De två andra borgerliga partierna var inte beredda att äventyra principuppbyggnaden med socialdemokraterna genom att träffa en kompletterande överenskommelse med det tredje regeringspartiet. Detta trots att vårt förslag till ett gemensamt borgerligt program i skattefrågan, samtidigt som det låg helt i linje med tidigare ställningstaganden från trepartiregeringens sida, utgjorde en anpassning till vad som hade kommit till uttryck i dokumentet efter den underbara natten. I denna situation fann vi att centern och folkpartiet slutgiltigt ryckt undan förutsättningarna för de tre partiernas dittillsvarande samverkan i regeringsställning.

Men vi moderater vill fortfarande förverkliga trepartiregeringens ekonomiska politik. I sina avslutande synpunkter i proposition 118 erinrar budgetminister Wirtén om bl. a. åtgärderna för att stimulera aktiesparandet, för att bromsa den kommunala expansionen och för att spara på den statliga utgiftssidan. Han fortsätter – och det blir mitt sista citat ur denna utmärkta proposition: "Denna politik fullföljs nu genom det ekonomiska handlingsprogram som regeringen offentliggjorde den 3 februari 1981. - - - Det finns skäl att än en gång understryka den centrala betydelse som en rejäl marginalskattereform har i detta program. Det är enligt min mening angeläget att vi nu under våren och hösten med kraft fullföljer det redovisade programmet."

Detta är som sagt den mening vi moderater fortfarande företräder. Vi menar att en snabb och rejäl marginalskattereform har den största betydelse inte bara för att låta de enskilda medborgarna få behålla mer av ersättningen för sina arbetsprestationer, utan också för att stimulera produktionens tillväxt och därmed skapa förutsättningar för en återupptagen välfärdsutveckling i vårt land.

Herr talman! Moderata samlingspartiet sitter som bekant inte längre i regeringsställning. Från och med i dag är vi ett oppositionsparti. För att inte riksdagen helt skall gå miste om det utlovade tillfället att få ta ställning till en

ordentlig skattereform fr. o. m. 1982 kommer vi inom kort att väcka en partimotion om en marginalskattesänkning enligt de riktlinjer som trepartiregeringen ursprungligen drog upp. För dagen har jag, herr talman, inget annat yrkande än bifall till finansutskottets betänkande nr 30.

I detta anförande instämde Lennart Blom, Gunnar Biörck i Värmdö, Per-Olof Strindberg, Mona S:t Cyr, Göte Jonsson, Anders Högmark, Hans Wachtmeister, Olle Aulin, Bo Lundgren, Knut Wachtmeister, Sonja Rembo, Nils Carlshamre, Gullan Lindblad, Bengt Wittbom och Karl Björzén (alla m).

**Anf. 72 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:**

Herr talman! Jag skulle, på samma sätt som jag gjorde till Eric Enlund, vilja ställa ett par frågor till Lars Tobisson angående hans politiska filosofi.

Det finns i vissa partiers beteende en tendens till att vilja koncentrera sig kring någon speciell företeelse och upphöja denna till någonting som är av absolut central betydelse för allting här i världen. Hela världen skulle förändras, om bara marginalskatterna sänktes – det är kärnpunkten i det Tobissonska budskapet. Denna filosofi har moderaterna under årens lopp gjort en stor affär av och vunnit lättköpta framgångar på. De har dess värre också vunnit de framgångarna att de andra två borgerliga partierna och, tyvärr, i någon mån socialdemokraterna har börjat röra sig åt samma håll, gått på denna filosofi.

Jag skall tillåta mig att i all ödmjukhet ställa ett par frågor, så att jag av den Tobissonska auktoriteten vinner upplysning om hur detta med marginalskatterna skall fungera.

Om vi får sänkta marginalskatter, skall arbetsviljan svälla enormt, landet komma ut ur krisen och verkningarna av denna sänkning bli kolossala. Detta är märkligt, då marginalskatterna under tidigare högkonjunkturer har stigit. Så skedde t. ex. på finansminister Wigforss tid. Då var stigande marginalskatter väl förenliga med ökad aktivitet i näringslivet och ökad arbetslust, alltså tvärtemot vad Lars Tobisson sade. Det gick tydligen bra ändå.

Bortsett från detta: På vilket sätt kan sänkta marginalskatter leda till ökad produktion och ökad arbetsvilja? Det är ju bara en liten del av den totala skattebördan som beräknas progressivt, dvs. efter inkomst. Större delen av skattebördan – det gäller framför allt för de små inkomsttagarna – är ju regressiv, vilket kan uttryckas som en marginalskatt i negativ riktning. Jag har dessutom litet svårt att förstå hur det praktiskt skall fungera att folk plötsligt skall jobba så förtvivlat mycket mer, om marginalskatten går ner några procent. Det kan ju bara handla om ett relativt litet utslag på den totala inkomsten, eftersom den samlade skattebördan, som jag sade tidigare, inte är beräknad efter någon progressiv skala.

Hur blir det med de offentliganställda? Jobbar jag som offentliganställd mer, om jag får litet lägre marginalskatt? Om jag står vid en maskin som bestämmer arbetstakten, inte jobbar jag då mer om jag får litet lägre



marginalskatt. Det gäller i synnerhet om jag i stället får högre indirekt skatt, så att det hela ändå går jämnt ihop för mig. Om jag vore ackordsarbetare, är det tänkbart att jag skulle prestera mera. Men i de flesta fall är ackorden inom industrin inte längre stigande ackord utan uttömda sådana, dvs. man har nått så långt man kan med ökad arbetsprestation. Här finns således inte heller något motiv. Hur går detta ihop. Lars Tobisson?

**Anf. 73 LARS TOBISSON (m) replik:**

Herr talman! Jörn Svensson beklagar såvitt jag kan förstå att vi moderater har drivit marginalskattefrågan så länge som vi har gjort, och kanske ännu mer att vi så till vida har nått framgång att andra partier har tagit upp kravet på en sänkning av marginalskatterna. Jörn Svensson befarade att denna smitta t. o. m. hade spritt sig till socialdemokraterna. Jag är inte helt säker på det, men jag skulle bli glad om så verkligen var fallet och jag kunde finna tydliga tecken på att ett omtänkande har skett.

Den enkla förklaringen till detta genomslag för vårt krav är, Jörn Svensson, att det motsvarar vad medborgarna önskar, nämligen ett större utrymme för egna beslut och eget handlande. De vill helt enkelt kunna disponera över en större del av ersättningen för sina arbetsinsatser.

Det är nu inte bara marginalskatterna som vi moderater talar om. Vi kräver lägre skatter över huvud taget, därför att vi tror att detta har gynnsamma effekter för vår samhällsekonomi. För att mycket enkelt och koncentrerat förklara hur detta skulle fungera vill jag återknyta till vad jag i mitt förra inlägg var inne på om en utbudsekonomisk ansats för den ekonomiska politiken. Det främsta medlet blir då att sänka skatterna. Det ökar viljan hos individer och företag inte bara att arbeta utan också att spara, att investera och att satsa på nya idéer och nya företag. Det skapar nya arbetstillfällen, och tillväxttakten i ekonomin ökar.

Om man för en sådan här incitamentsskapande politik inom den enskilda sektorn och samtidigt kombinerar detta med nedskärningar på den offentliga utgiftssidan behöver inte denna stimulans från utbudssidan vara inflationsdrivande. Tvärtom kan den genom att skärpa konkurrensen och öka utbudet av nyttigheter verka återhållande på prisstegringstakten.

Jag är säker på att Jörn Svensson inte accepterar denna beskrivning. Det beror på att Jörn Svensson och jag har vitt skilda utgångspunkter för hur vi ser på ekonomin. Jag tror på marknadsekonomin, medan Jörn Svensson fäster sin tillit till planhushållning. Vi har under senare år haft alldeles för mycket planhushållning här i landet. Sverige kommer, oavsett vilken regering som sitter framöver, att tvingas återgå till ett marknadsekonomiskt synsätt, på samma sätt som andra utvecklade industriländer gör det runt om oss i västvärlden.

**Anf. 74 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:**

Herr talman! Lars Tobisson svarar på någonting som jag inte alls frågade om, nämligen hans allmänna politiska åskådning och tro på marknadsekonomi. Jag frågade: Hur verkar en sänkt marginalskatt i det konkreta fallet?

Hur verkar den på industriarbetaren vars arbetstakt bestäms av maskiner, där det inte är fråga om något merarbete eller mindre arbete? Den faktorn är helt oberoende av hans marginskatt. Hur verkar det på den som har ett s. k. uttömt ackord, dvs. där arbetstakten har stigit så långt att den har nått vad som är i mänsklig förmåga? Presterar den människan mer därför att han får ett ynka litet belopp mer när marginskatten sänks? Detta kanske samtidigt tas ifrån vederbörande genom ökad indirekt skatt, som ju moderaterna alltid har varit entusiastiska för i stället för direkta skatter. Jobbar människor övertid i största allmänhet därför att de får sänkt marginskatt?

Är det över huvud taget samhällsekonomiskt och socialmedicinskt vettigt att människor skall jobba en massa mer övertid än de redan gör? Över 100 000 arbetslösa väntar i dag otåligt på arbete. Hundratusentals kvinnor begär ingenting bättre än att få göra en självständig arbetsinsats och därmed befrämja sin egen sociala och ekonomiska frigörelse. Tiotusentals ungdomar står i kö och begär ingenting bättre än att få jobb och skulle gladligen betala sin marginskatt om de hade arbetet som kunde ge dem inkomsterna med vilka de betalar skatten. Då går moderaterna ut och säger att vi skall uppmuntra övertidsarbete för dem som redan har jobb.

Det är precis sammanfattningen av er filosofi. Ni ser det cyniskt som någonting fullständigt naturligt att 15–20 % av mänskligheten i detta land står utanför arbetsmarknaden.

Det är fullständigt orimligt att den relativt ringa effekten i merinkomst, som en sänkt marginskatt skulle ge för det överväldigande flertalet inkomsttagare, skulle vara den väldiga hävstång för ett ekonomiskt uppsving som ni talar om. Hur kan ni påstå någonting sådant? Låt oss tänka efter vad effekten blir.

En sänkt marginskatt leder till att ett visst antal inkomsttagare får litet mera pengar i handen. De flesta får relativt litet, men några få får väldigt mycket. Vad gör de då med dessa pengar? Antingen konsumerar de dem – och jag förstår inte hur det går ihop med tesen att man skall minska konsumtionen – eller också sparar de dem, och då är de naturligtvis tillgängliga för näringslivets investeringar i ett kreditväsende. Men för att de verkligen skall bli använda för ett sådant här uppsving genom ökade investeringar, så fordras det ju att det finns förväntningar hos företagen om att dessa investeringar skall gå bra, och sådana finns f. n. inte. Jag förstår inte alls hur man kan påstå att detta skulle få den effekten, att det skulle leda till ett sådant investeringsuppsving.

**Anf. 75 LARS TOBISSON (m) replik:**

Herr talman! Jörn Svensson ställer frågan: Hur verkar en sänkt marginskatt i det enskilda fallet? Han vill tydligen göra gällande att en marginskattesänkning inte skulle spela någon roll, att den inte skulle påverka människors uppträdande på arbetsmarknaden och i förvärvslivet.

Jag förstår inte hur man kan kalla sig företrädare för det arbetande folket och vara så främmande för vanliga människors situation. Det är ändå ett omvittnat förhållande att det stora flertalet medborgare runt om i samhället

mer och mer har fallit för skattetänkande när de ställts inför frågan om de är villiga att åta sig en arbetsuppgift. Hur många kan inte vittna om att de, när de bett någon om hjälp med ett arbete på villan eller bilen, har fått beskedet att storleken på ersättningen för den hjälpen beror på huruvida den skall beskattas eller ej? Det förekommer t. o. m. olika taxesättning, beroende på den saken. Det går inte att göra gällande att detta fenomen inte existerar i sinnevärlden.

Jörn Svensson säger att människor inte kan arbeta mera och att vi moderater är ute efter att driva fram en orimlig övertid. Jag tror emellertid att det finns många människor som faktiskt vill arbeta mera, som inte skulle känna sig tvingade eller misshandlade, om de bara fick något rimligt utbyte av denna extrainsats. Men jag vill gärna medge att det inte är så att vi svenskar inte arbetar. Vi arbetar mycket här i landet. Men inriktningen har kommit att präglas av det stora marginalskattetrycket på så sätt, att vi arbetar väldigt mycket åt oss själva eller att vi byter tjänster med vänner och bekanta – allt i syfte att undandra oss beskattning. Då kommer vi ofta att syssla med sådant som vi inte är specialister på. Från samhällsekonomisk synpunkt är det negativt att vi inte ägnar oss åt de arbetsuppgifter vi är förberedda och rustade för. Att exempelvis yrkesskickliga tandläkare arbetar med det som de är utbildade för leder till en högre produktivitet än om de i stället mekar med bilar, för vilket de inte har någon yrkesskicklighet. De kanske dessutom berövar någon som är engagerad i den verksamheten ett sysselsättningsförelä.

Jag tror inte att det är någon idé att jag ytterligare redovisar hur höga marginalskatter kan verka och vad det skulle kunna betyda om vi får en sänkning till stånd. Jörn Svensson och jag ser nämligen olika på detta. Jag tror att en orsak till att vpk utgör en så liten andel av riksdagens ledamöter är just att man vägrar att inse fakta och de verkliga förhållandena på en punkt som denna.

**Anf. 76 TORSTEN GUSTAFSSON (c):**

Herr talman! I praktiskt taget hela den industrialiserade världen har man problem med stagnerande marknader, växande underskott och en arbetslöshet som inom OECD-området under 1981 kan komma att uppgå till över 25 miljoner människor. Denna bistra verklighet i vår omvärld visar att det ingalunda enbart är i vårt land och i den svenska ekonomin man återfinner balansbrister. Balansbristerna har hos oss mognat ut i underskott i bytesbalans och statsbudget, i stigande priser och i en stagnerande industrisektor.

Det råder i stort sett samstämmighet i bedömningen av det ekonomiska läget för vårt lands vidkommande, vilka källor man än söker sig till. Man kan nämna LO-ekonomernas vårrapport, regeringens finansplan från januari. Arbetsgivareföreningens nu publicerade skrift Det ekonomiska läget och bedömningarna i regeringens proposition 118, som i dag behandlas i kammaren. Alla bedömningar som finns i dessa dokument är i långa stycken sammanfallande. Samtliga ger det dystra beskedet att 1981 blir ett år av

minskat utrymme för privat konsumtion, växande budgetunderskott, fortsatt hög inflation och risk för en ökad arbetslöshet under kommande höst och vinter, om inte speciella åtgärder sätts in. Regeringen har emellertid deklarerat att den kommer att sätta in speciella åtgärder för att minska arbetslösheten.

Det ekonomiska läget är nu sådant att debatten om vem eller vilka som bär skulden för våra ekonomiska bekymmer borde tonas ner och i stället avlösas av ett om möjligt konstruktivt samarbete över partigränserna. I det stora hela tror vi i centerpartiet att det är just detta som svenska folket i dag förväntar sig av oss politiker.

Den stabiliseringspolitik som regeringspartierna har fört utgår från speciellt tre handlingslinjer.

För det första måste en anpassning ske av efterfrågan på varor och tjänster till en nivå som vårt folkhushåll kan klara. Detta gäller givetvis såväl den privata som den offentliga konsumtionen.

För det andra måste större resurser avdelas för investeringar i näringslivet så att produktion och export kan bära upp vår konsumtion. Det kan de inte i dag, som vi alla vet.

För det tredje måste vi driva en kraftfull energipolitik som kan minska vårt oljeberoende.

För att nödvändiga åtgärder skall tas emot med förståelse av vårt folk är två förutsättningar grundläggande: att man slår vakt om sysselsättningen och att man för en socialt rimlig fördelningspolitik.

Regeringen har ingalunda varit överksam. Besparingspropositionen hösten 1980 om 6,3 miljarder i helårseffekt, den restriktiva utgiftsprövningen i budgetarbetet och de besparingsförslag som vi nu behandlar visar regeringspartiernas beslutsamhet att angripa kostnadssidan. Trots detta är åtgärderna i detta avseende inte tillräckliga. I den nu framlagda kompletteringspropositionen aviseras ytterligare besparingsförslag i kommande budgetproposition i januari nästa år. Det bör emellertid betonas – och jag tycker att det starkt har framhållits av utskottets ordförande i dag – att besparingsförslagen och greppet på kostnadssidan har kompletterats med offensiva satsningar i olika avseenden med sikte på att vårt folk skall arbeta sig ur krisen.

Den ekonomiska politik som regeringen hittills har fört har också i en rad avseenden givit resultat. Handelsbalansen har förbättrats, vilket kommer att minska det internationella lånebehovet under 1981 jämfört med de bedömningar som tidigare har gjorts. Inflationstakten avtar nu. Orderin-gången till den svenska exportindustrin har, trots den djupa internationella lågkonjunkturen, inte gått ned så kraftigt som näringslivets bedömare tidigare hade fruktat. Aktiemarknaden har vitaliserats. Underlag har därigenom skapats för nyemissioner och för nytt riskvilligt kapital som kan slussas in i produktiva investeringar. Sysselsättningen är fortfarande hög i vårt land i jämförelse med förhållandena i vår omvärld.

Det står emellertid klart att i en marknadsekonomi av svensk typ kan statsmakterna inte ensamma säkerställa en positiv framtidsutveckling i

ekonomin. Arbetsmarknadens parter har sålunda ett avgörande inflytande på lönebildningen och på vår internationella konkurrenskraft. Lönerna utgör ca 75 % av förädlingsvärdet inom industrin. Vidare spelar företagens prispolitik en viktig roll när det gäller att behålla och öka marknadsandelarna. Den kommunala sektorns dispositioner kan inte direkt påverkas av statsmakterna. Slutsatsen blir att allas insatser är nödvändiga för att vi skall uppnå ekonomisk balans. Det är emellertid av stor vikt att statsmakterna gör vad som är möjligt för att underlätta breda samförståndslösningar.

I det betänkande som vi nu behandlar, där utskottsmajoriteten godkänner inriktningen av det ekonomisk-politiska program som regeringen har presenterat i proposition 118, visar socialdemokraterna tvehägsenhet inför nödvändiga åtgärder. Till den arsenal av invändningar mot olika regeringsförslag som tidigare kommit till användning har nu fogats ytterligare en metod att sätta käppar i hjulen – man tar inte ställning till vissa förslag, man vill skjuta upp avgörandena. Utskottsmajoriteten deklarerar för sin del att uppskov inte är möjliga. Nödvändiga anpassningsåtgärder måste vidtas nu och kan inte skjutas på framtiden.

När det gäller marginalskattefrågan som har behandlats här – ganska ingående från visst håll – ser vi det från centerns sida som en ljuspunkt att det har gått att komma till tals med socialdemokraterna. Den principöverenskommelse som nåtts i denna viktiga fråga öppnar nu möjligheter till en bred parlamentarisk uppgörelse. Därmed har i varje fall två av regeringspartierna uppfyllt sin del av regeringens i olika sammanhang uttalade målsättning att bedriva en politik i hela folkets intresse. En garanti skapas för reformens genomförande oavsett växlingarna i det parlamentariska läget.

I ett avseende, herr talman, har det enligt min mening i massmedia förekommit vilseledande uppgifter, nämligen i fråga om rätten till avdrag. Man har påstått att rätten till avdrag även när det gäller rörelse generellt skulle minskas till 50 %. Det riktiga är att de begränsningar som kan bli aktuella beträffande de s. k. underskottsavdragen kommer att få en klart fördelningspolitisk profil och därmed ligga i de högre inkomstskikten. Vanliga löntagare, villaägare, småföretagare eller lantbrukare kommer över huvud taget inte att beröras av dessa förändringar.

Det gick alltså att komma till tals med socialdemokraterna i en stor och viktig fråga – man kan säga att socialdemokraterna åtminstone gläntade på dörren från vänster. Men se – då tågar moderaterna omedelbart ut genom dörren till höger. Det skall tydligen vara konfrontation till varje pris. Det är verkligen, tycker vi från centerpartiet, att beklaga att moderaterna lämnat regeringen. Enligt den uppfattning som moderaterna själva gärna vill bibringa medborgarna har ju skattefrågorna och särskilt då marginalskattefrågan varit en hjärtesak för moderata samlingspartiet. Moderaterna har också sagt sig vara varma anhängare av en borgerlig regeringsbildning och givetvis av landets bästa. De frågor som måste ställas är:

Underlättas genomförandet av en marginalskattereform?

Ökar möjligheterna till bildandet av icke-socialistiska regeringar i fortsättningen?

Gynnas vårt land och dess ekonomi av att moderaterna nu lämnar regeringen?

Svaren på dessa frågor kommer vi givetvis att få efter hand. Men just nu ter sig i varje fall för många beteendet från moderaternas sida som mycket märkligt. Från centerpartiets sida beklagar vi moderaternas handlingssätt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställen i finansutskottets betänkande 30 på samtliga punkter.

**Anf. 77 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:**

Herr talman! Jag har några frågor att ställa.

Den första gäller talet om offensiva insatser – vilka de var fick vi inte veta. Jag måste säga till Torsten Gustafsson: Ge några exempel på offensiva insatser som ligger i den här propositionen eller i några andra propositioner som vi har fått om den ekonomiska politiken! Och om det finns några sådana insatser, är då Torsten Gustafsson nöjd med dessa?

Konjunkturinstitutet beräknar att den öppna arbetslösheten i år kommer att växa med något sådant som 65 000–70 000.

Den andra frågan gäller kommunernas ekonomi. Där fick jag veta att vi socialdemokrater hittat på en ny metod att sätta käppar i hjulen – som det hette – för den rejält omkullyklade trepartiregeringen, nämligen att vi inte vill ta ställning. Men jag måste fråga: Hur klokt är det egentligen att nu driva igenom det beslut som ni vill att riksdagen skall fatta i dag och beröva kommunerna nära 3 miljarder kronor?

Vi har ju sett att effekten blir enbart denna: de pengar staten sparar genom att dra in från kommunerna får staten betala ut igen för den arbetslöshet som växer. Hade det inte varit klokt att vänta och se tills bedömningarna kom beträffande både den kommunala ekonomin och arbetsmarknaden, innan man låste sig? Det var fråga om att vänta några veckor. Jag har över huvud taget inte fått något rimligt skäl till att riksdagen måste ta det här beslutet om kommunerna i dag. Det går precis lika bra att göra det om fyra veckor.

Till slut: konfrontation. Jag är förvånad över att en erfaren centerpartist nu visar något slags förvåning över att moderaterna inte kräver konfrontation. Det har ju varit så, om vi skall vara alldeles uppriktiga, att den enda förutsättningen för en trepartiregering i det här landet är en hård konfrontation mot socialdemokratin och arbetarrörelsen. Den enda luft som moderaterna kan leva i och ha politisk makt i är konfrontationens atmosfär. När ni centerpartister gjorde gränsöverskridandet, då var det ni som släppte moderaterna till makten. Det var ni som säkerställde att 1970-talet blev konfrontationens årtionde i svensk politik. Stå inte nu och var förvånade över vad ni har fått skörda, för det var ni ärligen förtjänta av!

**Anf. 78 TORSTEN GUSTAFSSON (c) replik:**

Herr talman! Kjell-Olof Feldt efterlyste en förklaring – vilka offensiva åtgärder jag syftade på i mitt anförande. Jag gjorde ingen uppräkningslista, därför att jag åberopade utskottets ordförande, som har varit inne på de frågorna. Men om nu Kjell-Olof Feldt nödvändigt vill ha en uppräkningslista så skall jag

försöka åstadkomma något i den vägen.

För det första: Vi väntar oss att den marginalskattereform som det nu skall tas upp förhandlingar om mellan socialdemokraterna och de andra partierna skall föra med sig åtskilliga fördelar, i form av ökad arbetsvilja osv. För det andra: Vi åberopar nyrekryteringsstödet, som vi tror kommer att ge möjligheter för inte minst ungdomar att komma in i arbetslivet. För det tredje åberopar vi också flyttningsstödet, som nu görs skattefritt och ger möjligheter till veckopendling i större utsträckning än förut. För det fjärde: Skogsavverkningen har socialdemokraterna tagit upp upprepade gånger här i kammaren – och det med rätta, för det gäller ju att få fram virke. Här lägger regeringen fram förslag till vissa avdragsmöjligheter som betalas av skogsägarna själva. För det femte: Vi har alla lagt märke till att investeringsavdragen finns när det gäller att satsa i industrin. För det sjätte: Investeringsfonderna är frisläppta.

Jag är övertygad om att någon som är mera hemma på det här området än jag skulle kunna fortsätta uppräknningen, men jag vill stanna där.

Sedan gällde det tvehågsenheten. Ja, men vad skall man kalla det, Kjell-Olof Feldt, när socialdemokraterna i det här betänkandet accepterar besparingar på ca 1,5 miljarder kronor, går helt emot besparingar på 1,6 miljarder kronor och inte nu vill ta ställning till besparingar på ca 2,2 miljarder kronor? Samtidigt som socialdemokraterna uppträder så i utskottet klagar de högljutt här i kammaren över det stora budgetunderskottet. Det måste ju finnas någon konsekvens.

Så tog Kjell-Olof Feldt upp frågan om kommunerna. Jag tänkte inte gå in på den frågan, eftersom den behandlas i betänkandet 31, som kommer upp till behandling senare.

Frågan om man skall vänta sig något annat än konfrontation av moderaterna – ja, det är en fråga som är svår att svara på. Men Kjell-Olof Feldt anklagar nu centern för att ha åstadkommit konfrontationen genom att ge väljarnas utslag, som ändå gav ett mandat mera i denna kammare för de icke socialistiska partierna, möjligheter att verkställas. Det är ju väljarna själva som har gett oss mandat i denna kammare.

**Anf. 79 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:**

Herr talman! Jaså, det där var de offensiva åtgärderna! Moderaterna skulle nog inte hålla med om att en marginalskattereform som inleds 1983 kan göra särskilt mycket åt ekonomin i år och nästa år. Det där förstår jag inte.

Nyrekryteringsstöd och flyttningsstöd är naturligtvis bra. Men det måste finnas någon som nyrekryterar, och det måste finnas några jobb att flytta till. Sysselsättningen minskar f. n., Torsten Gustafsson. Vart skall folk ta vägen med de stöd ni lämnar ut? Det finns ju ingenting i detta som gör att sysselsättningen ökar.

Det är här kommunerna kommer in – inte därför att vi skall ha kommunal verksamhet för att skapa sysselsättning utan därför att det finns starka behov på detta område. Ni motiverar indragningarna med att staten skall spara

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Ekonomisk-politiska åtgärder*

Onsdagen den  
6 maj 1981

*Ekonomisk-politiska åtgärder*

pengar, men det kommer staten inte att göra, eftersom staten får ta hand om tiotusentals arbetslösa under de månader som kommer.

När det gäller investeringsavdragen är det bara att konstatera att de inte hjälper. Industriinvesteringarna sjunker i år med 5 % trots alla avdrag, investeringsfonder och subventioner. Det fattas någonting i den borgerliga politiken, någonting som skapar vad vi kallar expansion. Det är det vi har efterlyst, och det är det vi försökt lägga fram förslag om, förslag som den borgerliga majoriteten har avvisat.

Sedan skall man väl ändå kalla en katt för en katt. När man berövar kommunerna skatteintäkter kallar man det för besparingar. Men det är liktydigt med att kommunerna kommer att tvingas att höja sina skatter, eftersom man inte befriat dem från några av de plikter och åtaganden som ligger på kommunerna.

Centern gör sig tydligen nu till ett viljelöst offer för väljarnas utslag; det var väljarnas fel att moderaterna fick komma in i regeringen, eftersom de borgerliga partierna fick ett mandat mer i riksdagen. Men måste man för den skull driva en så utpräglad högerpolitik som centern och folkpartiet har tillåtit de här åren. Jag tror att det i grunden är så att det var detta regeringen sprack på. Till slut blev det för mycket för centerpartiet och folkpartiet att ha dessa övermodiga, stöddiga och framgångsrika moderater i samma vagn. Nästa gång centern skall ta ställning till hur man skall arbeta i svensk politik, fundera då över vilken väg centern skall gå! Skall ni gå till höger eller mot mitten, där det gamla bondeförbundet för det mesta befann sig?

**Anf. 80** TORSTEN GUSTAFSSON (c) replik:

Herr talman! Vi kommer här in på mycket viktiga frågor. Kjell-Olof Feldt frågar om det finns några jobb att flytta till. Vi kan väl ändå gemensamt konstatera att sysselsättningsläget i Sverige är betydligt bättre än i vår omvärld. Jag tror att jag tog upp det i mitt anförande. Här har vi en fråga som vi gemensamt måste försöka måna om, eftersom den är så oerhört viktig.

Jag vill också ge Kjell-Olof Feldt rätt i att när vi nu begränsar kommunernas handlingsutrymme ekonomiskt, så är det viktigt att näringslivet verkligen sätter i gång och suger upp den arbetskraften. Frågan är då hur detta skall gå till, och där har vi kanske inte riktigt samma uppfattning. Vi menar att näringslivet skall stimuleras till insatser, medan jag har uppfattat det så att socialdemokraterna i vissa fall vill tillgripa tvångsåtgärder. Vi hoppas och tror att vår metod skall vara den rätta.

Investeringarna har ju heller inte varit så dåliga. Vi bör påminna oss, Kjell-Olof Feldt, att industriinvesteringarna under fjolåret steg med, jag vill minnas, 16 %. Att det pekar nedåt något nu är möjligt.

Sedan tror jag inte att jag uttryckte mig så att jag ansåg att det var väljarnas fel att den här regeringen kommit till. Jag vill inte heller säga att det var



väljarnas förtjänst. Det var valutslaget som gav basen för den regering som sedan har arbetat. Kjell-Olof Feldt säger att vi har fört högerpolitik. Jag skulle vara intresserad av att få höra några exempel på det.

Andre vice talmannen anmälde att Kjell-Olof Feldt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

*Ekonomisk-politiska åtgärder*

**Anf. 81** Budget- och ekonomiministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Sverige befinner sig i en besvärlig ekonomisk situation. Flera talare har tidigare i debatten varit inne på det temat. Det råder i dag ingen oenighet på den punkten. När vi däremot analyserar orsakerna till de olika balansbristerna och föreslår åtgärder för att häva dem går meningarna isär.

Regeringen har redan lagt fram en lång rad viktiga förslag på det ekonomisk-politiska fältet som fått genomföras i strid med oppositionen. Det har tidigare gällt t. ex. det mesta i höstens sparplan och de lättnader i aktiebeskattningen som genomförts för att öka utbudet av riskvilligt kapital till näringslivet. Också i de flesta av de frågor som kammaren i dag har att ta ställning till har regeringen och socialdemokraterna hamnat på olika kurs.

Vi får aldrig väja för den politiska striden när den är nödvändig för att driva igenom viktiga politiska beslut. Men striden har inget egenvärde. När *samförstånds lösningar kan nås på rimliga villkor är sådana att föredra*. Det är därför tillfredsställande att regeringen och socialdemokraterna i en stor och principiellt viktig fråga, utformningen av den statliga inkomstkatten, kunnat nå fram till en principöverenskommelse om uppläggningsen av en samlad reform.

Jag kommer, herr talman, att i mitt anförande helt uppehålla mig vid skattefrågan. Jag gör det dels därför att marginalskattereformen är den viktigaste offensiva åtgärden i regeringens ekonomiska handlingsprogram, dels därför att det efter den senaste tidens förvirrade och i många fall starkt vinklade debatt kan behövas vissa klarlägganden.

Låt mig börja med att ge en något komprimerad bakgrundsbild.

Marginalskatterna steg mycket kraftigt under framför allt första hälften av 1970-talet.

En genomsnittlig industriarbetare hade 1970 en marginalskatt på 51 %. 1977 nådde den sin kulmen med hela 64 %. Sedan har den sjunkit något.

En genomsnittlig manlig industritjänsteman hade 1970 en marginalskatt på 56 % och 1978 på närmare 78 %. Tar vi en högavlönad industritjänsteman, som 1979 hade en årsinkomst på närmare 150 000 kr., så hade hans marginalskatt stigit från 61 % till 83 %.

Den här utvecklingen var resultatet av en medveten socialdemokratisk skattepolitik. I en partimotion från 1979 om skattepolitikens inriktning berömmar sig socialdemokraterna av skatteomläggningen 1970, som "i betydande grad skärpte progressiviteten i den statliga inkomstkatten". Man säger i samma motion att "utvecklingen på skattepolitikens område under

åren fram till mitten av 1970-talet kom --- i allt väsentligt att ske i enlighet med socialdemokratiens grundläggande mål". Genom ökat skattetryck och skärpta marginalskatter kunde en snabbt växande offentlig sektor finansieras.

Mot den här bakgrunden är det helt följdriktigt att man i alla socialdemokratiska skattemotioner efter regeringsskiftet 1976 och fram till hösten 1980 återfinner ett par förslag.

För det första har socialdemokraterna först motsatt sig tanken på att införa ett inflationsskydd i skatteskalen, och sedan har man – när det införts – föreslagit att det skall avskaffas.

För det andra har socialdemokraterna föreslagit skatteskalor som, jämfört med regeringens förslag, skulle ha skärpt marginalskatterna. I motionen i höstas om skatten för 1981 föreslogs t. ex. skärpta marginalskatter för alla med inkomster över ca 75 000 kr.

I verkligheten skedde dock efter regeringsskiftet hösten 1976 en omläggning av skattepolitiken. Genom årliga skattereformer och framför allt tack vare inflationsskyddet av skatteskalen har marginalskatterna sedan dess i stort sett varit oförändrade. Fr. o. m. årets taxering har också en marginalskattespar införts.

Progressiviteten i den statliga inkomstskatten avspeglar fördelningspolitiska ambitioner. Jag delar helt denna strävan. Det är en fördel att leva i ett samhälle, där de sociala och ekonomiska skillnaderna mellan människor är relativt små.

Men den fördelningspolitiska effekten av orimligt höga marginalskatter är verkligen inte särskilt entydig. Vi eftersträvar utjämning, men vad vi framför allt fått är avdragshysteri och privat skuldsättning, sjunkande skattemoral, ökade tendenser till svartjobb och skattefusk, minskad vilja till heltidsarbete, extrainsatser och ansvarstagande. De höga marginalskatterna har också en inflations- och kostnadsuppdrivande effekt, som innebär ett starkt hot mot den fulla sysselsättningen.

Det är naturligtvis inte bara de höga marginalskatterna som orsakat dessa problem, men de utgör helt säkert en viktig förklaring. När jag väger samman för- och nackdelar, just med hänsyn till de fördelningspolitiska effekterna, finner jag att nackdelarna med mycket höga marginalskatter klart överväger. Även om en marginalskattereform kan synas vara en reform framför allt för personer med förhållandevis goda inkomster, är jag alltså övertygad om att det i längden är en reform som alla tjänar på, också de som inte direkt får del av skattelättnaderna.

Trots de många tungt vägande invändningarna mot höga marginalskatter har kraven på en rejäl marginalskattereform länge klingat nästan ohörda. Så sent som våren 1979 fälldes ett förslag från folkpartiregeringen av socialdemokraterna och centern. Samtidigt har – i takt med att de negativa effekterna vuxit – medvetenheten om att något måste göras trots allt ökat.

Inom socialdemokratin markerade det rådslagsmaterial som skickades ut i fjol höst något av ett genombrott för tanken på sänkta marginalskatter. Samma tankegångar återkom också i skattemotionen i januari i år. Man

pekar där på många av de problem som jag tidigare berört. Den slutsats man drar är att det krävs en "avsevärd och generell sänkning av marginalskatterna". Härigenom blir det möjligt, framhåller man, "att skapa ett brett skikt med en proportionell inkomstskatt, ett skikt som omfattar en stor del av de heltidsarbetande inkomsttagarna".

Det är självklart, herr talman, att de här uttalandena väckte förhoppningar, inte minst inom folkpartiet, förhoppningar inte bara om att en rejäl marginalskattereform nu äntligen skulle kunna komma till stånd utan också om att den skulle kunna beslutas i bred enighet i riksdagen. Samtidigt var vi, både inom folkpartiet och inom regeringen i övrigt, naturligtvis medvetna om att socialdemokraternas nya ståndpunkt alltjämt vilade på en bärcklig grund.

Inom socialdemokratin finns det fortfarande gott om skeptiker – jag tror att detta är ett riktigt påstående – personer av den gamla skolan som helst inte låtsas om att det över huvud taget finns något marginalskatteproblem. Partiets klivna inställning hade bl. a. kommit till uttryck i den tidigare nämnda skattemotionen från hösten 1980, där man föreslog skärpta marginalskatter, för vissa inkomsttagare med över fem procentenheter. Den kom också ganska klart till uttryck i partiets, och särskilt LO:s, reaktion på regeringens förslag av den 26 mars. Förslaget var enligt LO-ordföranden "det grövsta en svensk regering hade utsatt vanliga löntagare för". Liknande omdömen kom från andra håll, också – om än i något mildare ordalag – från personer som bara företrädde partiet. I den kommentar till regeringens förslag som socialdemokraterna överlämnade till oss i början av april ägnades huvuddelen av utrymmet åt en generell kritik mot en marginalskattereform över huvud taget.

Den socialdemokratiska kritiken var i vissa fall oväntat skarp i tonen. Hade man, frågade vi oss, redan övergivit innehållet i januarimotionen och andra uttalanden som gjorts tidigare i vår, eller var det mera fråga om en gammal reflex, att oppositionen i varje fråga måste gå emot regeringen, ett spel för gallerierna?

Vi kunde naturligtvis i det här skedet ha valt att avbryta förhandlingarna. Det såg onekligen rätt svårt ut. Samma slutsatser drog många kommentatorer i massmedia. Affärsvärlden skrev t. ex. i anslutning till en stor intervju med Olof Palme att "chanserna är minimala för att en uppgörelse över blockgränsen skall komma till stånd".

Vi ville ändå inte ge upp. Vi hoppades att det trots alla hårda ord låg något allvar bakom socialdemokraternas omsvängning i skattefrågan och att det i så fall trots allt borde finnas förutsättningar för en samförstånds lösning. Vid de fortsatta överläggningarna framkom också så småningom att det verkligen fanns en gemensam plattform att bygga vidare på. Det är alltså det som kommer till uttryck i den gemensamma överenskommelsen mellan mittenpartierna och socialdemokraterna från den 24 april.

Mycket av den politiska debatten de senaste veckorna har ägnats frågan vilka det är som triumferat och vilka som, som det heter, kapitulat i skattefrågan. Jag tycker att den frågan i grunden är helt fel. Själva

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Ekonomisk-politiska åtgärder*

Ondagen den  
6 maj 1981

---

*Ekonomisk-politiska åtgärder*

förutsättningen för våra samtal har ju varit att vi på väsentliga punkter var överens. Det har inte varit fråga om att kapitulera utan om att jämka ihop ståndpunkter där de varierat något. På en enda punkt har regeringen släppt ett tidigare krav, och det gäller tidpunkten för reformens påbörjande. Jag skall strax återkomma till den frågan.

I övrigt ligger överenskommelsen enligt min bestämda uppfattning väl i linje med vad som under hela våren varit regeringens intentioner. Socialdemokraterna har för sin del accepterat att en marginalsatterreform behövs som ett viktigt inslag i en offensiv ekonomisk politik. De har också, trots den kritiska reaktion jag nyss redovisat, i allt väsentligt anslutit sig till utformningen av skatteskalen, och de har accepterat att det behövs ett inflationsskydd i skatteskalen. Regeringen har bundit sig hårdare än i tidigare dokument för utformningen av en avdragsreform. Det har alltså från ömse håll varit fråga om att jämka på tidigare ståndpunkter, men det är orimligt att kalla dessa jämkningar för kapitalution för vare sig den ena eller den andra sidan.

Jag kan väl förstå om såväl moderater som socialdemokrater har ett visst intresse av att framställa det så, men, herr talman, i längden är jag ändå övertygad om att en mer nyanserad och sannare bild skall bli förhärskande.

Jag konstaterade nyss att regeringen gett efter på en viktig punkt, nämligen beträffande tidpunkten för propositionen och reformens påbörjande. Det hade enligt vår mening varit en betydande fördel om propositionen kunnat framläggas redan i år och ge besked om skatteskalorna för de tre kommande åren – och då särskilt för 1984, då reformen skulle vara fullt genomförd. Jag har på den punkten inte på något sätt ändrat uppfattning. Jag har naturligtvis heller ingen annan mening än den jag tidigare givit uttryck för, att en marginalsatterreform är en mycket viktig offensiv ekonomisk-politisk åtgärd.

Men samtidigt som jag slår fast det måste jag tillägga följande. Jag har personligen aldrig trott att det var just det första steget i reformen, som ju dessutom i regeringsförslaget var mindre än de övriga, som skulle ge den viktiga injektionen åt svensk ekonomi. Långt viktigare var att människor nu skulle få besked om hur skatten skulle se ut flera år framöver och framför allt när reformen var fullt genomförd. Det skulle ge dem en möjlighet att planera sin ekonomi på sikt därefter.

Det stod ganska tidigt klart att socialdemokraterna under inga förhållanden kunde acceptera att reformen påbörjades redan nästa år. Det innebar alltså att den, om regeringens tidsplan fullföljts, hade fått beslutas i strid mot oppositionen. Vi bedömde risken som betydande att socialdemokraterna i det läget skulle ha fortsatt sin reträtt från januarimotionen och fullföljt sin häftiga kritik mot reformen. Av politiska skäl skulle man lockats att hota riva upp den efter en eventuell valseger hösten 1982. Det hade i sin tur inneburit att vi riskerat gå miste om en väsentlig del av reformens stimulanseffekt. Många hade inte vågat utgå ifrån att reformen skulle bli bestående. En betydande osäkerhet hade spritt sig.

De riskerna hade vi fått ta om alternativet hade varit att helt avstå från reformen. Men nu fanns det alltså en möjlighet att i stället nå bred enighet, om vi uppsköt reformen ett år. Det kan sägas vara en svår eftergift – jag vill inte förneka det. Men samförståndslösningen hade ändå enligt folkpartiets och centerns uppfattning uppenbara fördelar som motiverade att vi valde den framför konfrontationen. Moderaterna gjorde, som vi nu vet, en annan bedömning.

Vad som starkt bidrog till att uppskovet ändå kunde accepteras var att socialdemokraterna trots allt inte avvisade möjligheten att genomföra reformen fullt ut redan 1984, eller, som det heter i dokumentet, på två à tre år. Att frågan om två eller tre år ändå hållits öppen beror naturligtvis på att man måste närmare analysera effekterna av den samlade reformen innan takten i reformens genomförande slutligt bör fastställas.

Låt mig så, herr talman, övergå till att kommentera vissa av de konkreta frågor som berörs i principöverenskommelsen. Jag vill då först konstatera att det är just en principöverenskommelse. Den måste konkretiseras ordentligt innan det är dags att gå till avgörande beslut. En del har kritiserat överenskommelsen för att den just fastlägger vissa principer för den tänkta skatteomläggningen och inte ger besked om en rad saker som är viktiga: exakt hur skatteskalan skall se ut, hur problemen med en avdragsbegränsning i detalj skall lösas, osv.

Det går naturligtvis att hitta på många olika kombinationer av skatteskalor och avdragsregler som ger orimliga resultat och som kanske inte formellt kan sägas vara oförenliga med överenskommelsens bokstav. Det gör att omdömena från illvilliga kommentatorer varierat från "Guldregn till de rika" till "Hot mot 100 000-tals vanliga villaägare".

Men om dessa tolkningar alltså inte strider mot överenskommelsens bokstav, så strider de i högsta grad mot dess *anda*. Det är självklart att ingen av oss som godtagit den avser att vara med om något som får sådana orimliga följder.

Jag nämnde nyss att det går att göra nidbilder och illvilliga tolkningar av skatteöverenskommelsen. Det ligger också i sakens natur att det på olika punkter fortfarande finns en viss spännvidd mellan de olika partiernas föreställningar om vad som bör komma ut av den, en spännvidd som måste överbryggas i det fortsatta arbetet fram till ett riksdagsbeslut nästa vår.

Men för att visa ungefär vad överenskommelsen går ut på, hur långtgående våra ambitioner att ändra skattesystemet ändå är, offentliggjorde jag den 27 april ett antal exempel på konkreta utfall. Dessa räkneexempel byggde på en skatteskala där 50 %-skiktet gick upp till 102 400 kr. i årets lönenivå, alltså slutade ungefär mitt i det intervall som nämnts under överläggningarna mellan regeringen och socialdemokraterna, och där den högsta skattesatsen vidare sänkts till 75 %. Jag vill i sammanhanget understryka att jag fortfarande anser att det finns mycket starka skäl för att låta 50 %-skiktet sträcka sig upp till det belopp vi utgått ifrån, omkring 115 000 kr. i dagens lönenivå, vilket skulle innebära att omkring 90 % av de heltidsarbetande inkomsttagarna får en marginalskatt på högst 50 %.

De räkneexempel som jag redovisade är naturligtvis bara principexempel. Varken folkpartiet eller centerpartiet eller socialdemokraterna, för att nämna alla tre, har bundit sig för hur skatteskalen i detalj skall se ut. Men själv tycker jag att de ändå visar att det bör vara fullt möjligt att inom ramen för principöverenskommelsen finna en rimlig avvägning mellan marginalskattelättnader och avdragsbegränsningar. Jag vill också erinra om att Kjell-Olof Feldt samma dag offentligen uttryckte en liknande syn i sin kommentar.

Exemplen visar också – jag vill gärna understryka det – att en skatteskala som i allt väsentligt överensstämmer med regeringens förslag från den 26 mars väl ryms inom principöverenskommelsens ram.

Det är klart att det hos allmänheten kommer att finnas en oro – hos de flesta obefogad men hos vissa befogad – för vad en skattereform kan komma att innebära ända fram till dess att ett konkret beslut fattats och genomförandet påbörjats. Särskilt kommer man att spekulera kring avdragsbegränsningens utformning och hårdhet. För egen del vill jag därför redan nu slå fast att det finns ett avgörande samband mellan reformpaketets olika delar, mellan marginalskattelättnadernas omfattning, inflationsskyddets utformning och avdragsbegränsningen.

Med den skisserade modellen hänger marginalskattelättnaderna och avdragsbegränsningen direkt ihop. Ju mindre generös man är i fråga om marginalskatterna, desto hårdare slår samtidigt avdragsbegränsningen. Ju längre ned man pressar brytpunkten, där 50 %-skiktet skall sluta, och ju snabbare man därefter trappar upp skattesatserna, desto fler människor berörs av begränsningarna och desto större blir deras effekt.

Jag vill här kraftigt markera att jag inte kan tänka mig att på den här punkten vara med om något som innebär att gränsen mellan "vinnare" och "förlorare" i den samlade skattereformen förskjuts nedåt på ett sådant sätt att ordinärt egna hemshoende hotas. Och det måste gälla också för familjer som under senare år köpt sina hus, så att de fortfarande har stora skulder och därmed följande räntekostnader.

Jag vill också betona att avdragsbegränsningarnas verkan hänger ihop med hur långt man går i sänkningen av de högsta marginalskattesatserna. Om inte dessa sänks väsentligt från dagens nivå, tror jag att det kommer att visa sig helt omöjligt att lägga avdragsbegränsningen på den nivå som förutsatts i överenskommelsen. Verkningarna skulle då bli alltför långtgående. Skattesystemet måste ju kunna fungera även för de människor som har de högre inkomsterna. Jag vill erinra om att även socialdemokraterna här visat att de har en liknande syn; i flera sammanhang har de pekat på 70–75 % som en rimlig högsta nivå.

Jag kan alltså sammanfattningsvis konstatera att med de bindningar som trots allt finns i principöverenskommelsen, och med de förtydliganden som gjorts under de samtal som föregick överenskommelsen, är handlingsfriheten när det gäller skatteskalan utformning beskuren. I allt väsentligt måste den komma att överensstämma med det förslag som regeringen den 26 mars överlämnade till socialdemokraterna och som mina räkneexempel från den

27 april grundar sig på.

De räkneexempel som gjorts är uttryckta som om reformen i sin helhet hade trätt i kraft redan i år. Jag tror att det är nödvändigt för att människorna skall kunna få någon känsla för vad olika gränser och inkomstskikt betyder. Men ett faktum är att reformen i verkligheten kommer att vara fullt genomförd först om tre fyra år. Det är då också angeläget att understryka att reformen som sådan måste inflationsskyddas, oavsett vilka modifikationer som kan komma att göras i fråga om själva skatteskalans inflationsskydd.

Om t. ex. 90 % av alla heltidsarbetande inkomsttagare skall ha en marginalskatt på högst 50 %, så bör 50-procentsskiktet i dagens löner sträcka sig upp till det belopp som vi har nämnt, 115 000 kr. Men det är, som jag har sagt förut, en diskussionsfråga i det fortsatta arbetet var vi skall lägga den här brytpunkten. 1984 eller 1985 ligger denna nivå naturligtvis högre, oavsett vilket belopp vi stannar för. Erfarenheterna från åren innan indexregleringen införts visar hur enormt fort inflationen förvränger skatteskalans reella innebörd, om man inte löpande tar hänsyn till den.

En av de punkter som moderaterna skjutit in sig på i överenskommelsen gäller just vad som står resp. inte står om inflationsskyddet. Det står bara att det nuvarande inflationsskyddet skall ersättas, säger man, men inte med vad. Det kan t. o. m., har man sagt, bli fråga om en återgång till de årliga skatteomläggningarna av tidig 1970-talsmodell.

Jag vill här, herr talman, erinra om att regeringen faktiskt redan i höstas, i den s. k. besparingspropositionen, pekade på att nuvarande metod för indexuppräknig av skatteskalen inte ger ett helt rimligt resultat i en period när reallönerna allmänt sjunker. En omprövning har alltså varit på väg, även om den inte uppmärksammats så mycket i den senaste stridens hetta. Parallellen till det resonemang som regeringen fört i fråga om indexbundna utgiftsökningar är också klar.

Vart skall då den här omprövningen leda? kanske någon frågar. Ja, enligt min uppfattning definitivt inte tillbaka till de årliga, helt obundna omläggningarna. I de resonemang som föregått skatteöverenskommelsen – och som moderaterna känner väl till – har också socialdemokraterna framhållit att deras mål är att finna en ny form för ett inbyggt inflationsskydd. En modell som vi diskuterat är t. ex. att medge full kompensation, precis som i dag, upp till en viss inflationsnivå, säg 7–8 %, men däröver ingenting. Det innebär att om vi kan få ned inflationen under den nivån, och det måste vi klara också av andra skäl, skulle inflationsskyddet ha samma effekt som i dag. Även några andra uppslag har kommit fram i debatten, och vi får nu pröva dessa under de kommande månaderna.

Avdragsbegränsningen och den speciella modell som antytts i överenskommelsen – och tidigare i regeringens förslag – har, med rätta, varit det som väckt störst uppmärksamhet. Och visst är det något nytt. I en följd av år har "alla" sagt att avdragsreglerna är absurda i Sverige, att man måste göra något åt avdragsjakten och åt det förhållandet att hushållen är villiga att låna pengar till snart sagt vilka räntesatser som helst. Nu föreligger en överenskommelse som innebär att en bred riksdagsmajoritet är ense om att

låta en avdragsbegränsning ingå i en samlad skattereform. Då höjs i stället röster som ropar att så orimligt får man väl ändå inte gå fram, att en rad tekniska problem är olösliga osv.

Till dem säger jag för min del att utredningsarbetet får visa vad som går och inte går. Den skisserade modellen är inriktad på att motverka avdragsfördelarna just hos dem som drar störst nytta av dem i dagens system, nämligen människor med höga marginalsatser att göra avdragen mot. Det stora flertalet skattskyldiga som har inkomster under brytpunkten, alltså en marginalsatt på högst 50 %, skulle inte alls beröras av de nya reglerna. Det är bl. a. därför som det är angeläget att denna brytpunkt ligger ganska högt.

Avdragsmodellen förefaller också vara tämligen lätt att tekniskt passa in i dagens skattesystem, med dess begrepp och rutiner. Det är i så fall en mycket stor fördel med tanke på hur starkt belastade skatteapparaten och deklaranterna redan är. Men man måste vara beredd på att det faktiskt kan visa sig att skeptikerna får rätt, att det finns avgörande hakar i modellen som det är omöjligt att komma till rätta med på den tid som står till buds. Och i så fall får man naturligtvis söka sig fram en alternativ väg – om igen vill jag understryka att ingen av parterna i överenskommelsen har något intresse att genomföra nya regler som visar sig få klart orimliga effekter.

Här vill jag också göra den kommentaren att människorna naturligtvis gör klokt i att i sin ekonomiska planering för framtiden ställa in sig på att det kommer att bli mindre gynnsamma villkor för stora underskottsavdrag. Redan de sänkta marginalsatserna kommer att få denna verkan, och någon form av restriktioner mot dagens ohämmade avdragstillväxt får man också räkna med, efter den skissade modellen eller på annat sätt. Som jag redan betonat måste de nya reglerna och övergången till dem givetvis utformas med tanke på att t. ex. ordinärt egnahemsboende inte skall hotas. Men otvetydigt kommer att gälla att personer med stora underskott kommer att missgynnas i jämförelse med personer utan sådana underskott. Det är spegelbilden av att vi anser att dagens regler är alltför generösa mot dem som har stora avdrag.

När det gäller finansieringsfrågan, till sist, så innebär överenskommelsen inga avsteg från det förslag som en enig regering den 26 mars överlämnade till socialdemokraterna. Vi har självfallet från folkpartiets och centerns sida inte bundit oss vid införandet av den s. k. promsen. Den frågan får vi ta ställning till när bruttoskattekommittén avslutat sitt arbete och remissinstanserna fått säga sitt.

Herr talman! Den principöverenskommelse som träffats mellan regeringen och socialdemokraterna om riktlinjerna för en skattereform lägger grunden för en mer harmonisk utveckling av skattesystemet under 1980-talet än under det årtionde vi nyss lämnat bakom oss. Det är ett stort värde i sig om den reformen i allt väsentligt kan genomföras i bred enighet. Förutsättningarna för att det skall lyckas är goda. Det är alltså med stor tillförsikt som vi nu går vidare i arbetet på en rejäl skattereform för hela 1980-talet.



**Anf. 82 LARS TOBISSON (m) replik:**

Herr talman! Jag känner ingen glädje över att behöva pressa budget- och ekonomiminister Wirtén. Jag förstår att det är besvärande att ha behövt lyssna till de citat som jag tidigare anfört ur propositionen.

Nu sade Rolf Wirtén att det är enbart tidsplanen som innebär en avvikelse från regeringens ursprungliga planer, medan principöverenskommelsen i övrigt ligger väl i linje med regeringsprogrammet.

Är detta verkligen möjligt eller troligt? Rolf Wirtén har ju själv beskrivit socialdemokraternas ambitioner under långa tider att höja skatterna, deras stolthet så sent som förra året – tror jag det var – över att man lyckats skärpa progressiviteten genom Hagapolitiken.

Jag kan gå in i detalj på var dessa avvikelser befinner sig, men jag skall nöja mig med – jag tror det ger ett mera snabbt och rakt svar – att återge de skildringar som finns i den socialdemokratiska pressen efter den underbara natten. Jag tror att vi under dessa år, då det har varit borgerliga regeringar, har lärt känna Per Fagerström som en initierad och kunnig journalist, då han rapporterat vad som har tilldragit sig även i rätt slutna rum.

I Arbetet finns den 25 april ett reportage, mycket dramatiskt och livfullt.

”Feldt väcker Palme på natten: – De säger ja till alltihop!

– De köper allt! Wirtén går med på vad jag än säger! Med de upphetsade orden väckte Kjell-Olof Feldt sin partiledare Olof Palme kl. 01.30 natten till i går. Kl. 03.00 väcktes Palme igen, av en ännu mer exalterad Feldt:

– Herregud, nu säger han ja och amen till och med till att avskaffa indexregleringen!”

Jag kan ta en annan källa. Smålands Folkblad, som den 25 april skrev:

”Den borgerliga regeringens flaggskepp – indexregleringen av skatteskalorna – skall avskaffas. Det är bomben i det hemligstämplade fempunktsdokument som ledde till regeringskrisen i går. --- Socialdemokrater och moderater satt slagna av häpnad. --- Folkpartiet och centern hade över en natt accepterat en socialdemokratisk skattepolitik.”

Jag fäste mig i Rolf Wirténs anförande vid att han hade knutit förhoppningar till det socialdemokratiska rådslagsmaterialet. Det gav mig anledning att fundera över om budget- och ekonomiministern under söndagen, dagen innan regeringsfrågan skulle avgöras, hörde ett inslag i radion som visade att bara var femte av dem som i det socialdemokratiska partiet hade yttrat sig över detta rådslag tyckte att de höga marginalskatterna var något problem och var för en marginalskattesänkning. Däremot var de tydligen pigga på avdragsbegränsningar.

Uppgårelsen ger av allt att döma utrymme för vad Rolf Wirtén betecknade som orimliga krav. Om nu socialdemokraterna i fortsättningen ställer orimliga krav, blir det då över huvud taget någon uppgörelse? Kan Rolf Wirtén egentligen säga någonting bestämt om den uppgörelse han valde att spräcka en borgerlig trepartiregering på?

**Anf. 83 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:**

Herr talman! Det är kanske litet synd att även jag skall pressa en hygglig människa som budget- och ekonomiminister Wirtén efter det att han har blivit föremål för detta våldsamma attentat från de moderata marginalskatte-terroristerna. Men jag skall göra det mera av intresse för hur en sänkning av marginalskatterna är tänkt att verka. Jag ifrågasätter nämligen, som jag tidigare sade, själva marginalskattefilosofin. Och statsrådet Wirtén har själv i sitt anförande gett denna marginalskattefråga en förhållandevis tung vikt.

Låt mig då fråga: Det måste väl ändå vara fel att framställa läget som sådant att en industrijänsteman i dag har 78 % marginalskatt? Det ger ju en överdriven uppfattning om vad det handlar om. Av denna skattesats på 78 % är ju bortåt hälften en icke progressiv skatt. Och marginalskatteeffekten på den progressiva delen av skattebördan kan inte illustreras med satsen 78 %.

Jag vill exemplifiera bristerna i marginalskatteresonemanget med ett exempel där en människas marginalskatt – alltså skatten på den sista tusenlappen – sänks från 55 till 50 %. Om vederbörande redan har tjänat tusenlappar på att jobba svart och på dessa följaktligen haft 0 % marginalskatt, hur skall då denna sänkning kunna stimulera vederbörande att från att tjäna sina pengar svart och ha 0 % i marginalskatt gå över till att redovisa inkomsterna i deklarationen och då få 50 % marginalskatt, även om dessa 50 % innebär en sänkning med 5 % jämfört med tidigare? De som jobbat svart har ju inte deklarerat hederligt, och följaktligen har de inte heller haft någon skatt. Denna effekt av marginalskattesänkningen måste därför vara i högsta grad överdriven.

Under en följd av år har den samlade skattebördan faktiskt förskjutits så, att en allt mindre del tas ut i form av progressiva skatter och en allt större del i form av regressiva skatter. Jag vill här fråga: Har inte dessa regressiva skatter, som drabbar de fattigaste allra svårast, haft någon inverkan på de fattigas arbetsvilja? Det resonemanget har jag aldrig hört, men någon effekt måste det väl ändå ha, om man pressar folk i den ändan av inkomstska-lan.

Jag tvivlar nämligen på hela detta resonemang om att den som står på ett skift och jobbar 8 timmar därefter går över på ett ytterligare skift därför att han får något sänkt marginalskatt. Jag kan inte heller tänka mig att en lågavlönad fabriksarbetare jobbar mera därför att marginalskatten sänks, om det sedan skall ha till följd att andra, icke progressiva skatter samtidigt höjs.

**Anf. 84 Budget- och ekonomiministern ROLF WIRTÉN:**

Herr talman! Jag skall ta upp Lars Tobissons resonemang. Jag vill upprepa vad jag sade i mitt huvudanförande, nämligen att den viktiga eftergiften är att man lägger ikraftträdandet av denna reform ett år senare. Det har vi aldrig stuckit under stol med. Det är ett rakt besked, och vi har aldrig hymlat med det. Jag har också sagt att jag tycker att det hade varit bra om man kunnat starta i enlighet med vad som först var regeringens intentioner. Men det är så,

Lars Tobisson, och det är en ganska elementär erfarenhet som flera av oss har, att om man skall gå in i förhandlingar är det nödvändigt att vara beredd att göra någon eftergift för att vinna något från den andra sidan.

Man kan nu iaktta hur moderata samlingspartiet faktiskt har glidit något i sin argumentation. Först gäller det vad Gösta Bohman betonade för mig när vi hade överläggningar inför den "underbara natten", som Lars Tobisson och andra älskar att kalla den. Det må ni gärna göra. Om jag får göra en parentes, vill jag säga att jag sade detta som ett ironiskt inlägg efter en jobbig natt. Vill man ta denna självvironiska kommentar som ett seriöst inlägg i debatten må det vara hänt – var så goda och fortsätt med det! Det samtal jag hade med Gösta Bohman då, liksom överläggningarna i tidigare skeden, visade med tydlighet att just denna tidpunktsförskjutning var hans huvudinvändning.

Senare blev det fråga om att uppträda hederligt och stå vid sitt ord i det politiska livet. Det var argumentationslinje nr 2.

Jag tycker faktiskt, herr talman, att det finns anledning att påminna om det, när Gösta Bohman och andra moderater i dag inför svenska folket försöker framställa sig som ridderligheten personifierad. Det finns en självsäkerhet i detta att påstå sig vara de enda som egentligen står vid sitt ord och framställa andra som svikare och ohederliga personer.

När man tar del av detta dokument – den s. k. vitboken – som Lars Tobisson läste in delar av till kammarens protokoll, finns det skäl att granska påståendena något. Jag förmodar att det inte bara var en tillfällighet att Lars Tobisson refererade till Arbetet här i dag, liksom att han – eller den som har gjort det – har satt ett citat från Arbetet som ingress på det här dokumentet. Vill man framstå som den verkligt hederlige i politiken skall man vara försiktig med att ta upp sådana här citat, som man uppenbarligen vet är lögn. Det kan ju inte vara så att man läser upp det i god tro. Man vet ju att det inte stämmer med verkligheten.

I detta citat talas det om att Palme väcktes igen kl. 03.00 av en ännu mer exalterad Feldt: "Herregud, nu säger han ja och amen till; och med till att avskaffa indexregleringen!" Jag sov skönt kl. 3 – och hade då äntligen en underbar natt. Jag hade inga kontakter med Kjell-Olof Feldt eller någon annan efter halv 2-tiden. Och när det gäller påståendet att jag skulle ha sagt ja och amen till att avskaffa indexregleringen har Lars Tobisson papper på att jag aldrig har gått med på det.

Nej, vill man framställa sig som ridderligheten själv, då får man vara försiktig med att spela ut sådana här kort. Jag tycker ni har något klätt av er själva, sedan ni har lanserat de här citaten.

Jag skulle kunna hemöta en del andra liknande, direkt felaktiga påståenden i den här vitboken, som enligt vad som står i förordet har till syfte att skapa klarhet om förspelet till överenskommelsen. Men det får anstå till ett annat tillfälle. Jag kommenterar bara det som Lars Tobisson nu tog upp.

Lars Tobisson sade att man nu hade granskat rådslagsmaterialet i den socialdemokratiska partiorganisationen och att var femte socialdemokrat hade ställt sig väldigt sval till en marginalskattesänkning. De hade menat att

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Ekonomisk-politiska åtgärder*

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Anmälan av interpellation*

detta inte var någon särskilt viktig reform – jag fattade att Lars Tobisson tolkat det så. Men om detta är en riktig redovisning av de remisser på rådslagsmaterialet som har kommit in, så visar detta inte att förhandlingsuppgörelsen är misslyckad, utan snarare att det kan ses som en framgång att vi har fått med socialdemokraterna på principöverenskommelsen. Förhandlingsresultatet får kanske en helt annan bedömning än moderata samlingspartiet har försökt ge det hittills.

Sedan ställde Lars Tobisson den helt omöjliga frågan, om jag kunde tänka mig att vara med på en skattereform som får orimliga effekter. Låt mig bolla tillbaka den frågan: Skulle Lars Tobisson vilja vara med på en sådan skattereform? Jag kommer i varje fall inte att vara det.

Slutligen skulle jag enligt Lars Tobisson vara den som haft ansvaret när det gällt att spräcka trepartiregeringen. Nej, folkpartiet har aldrig haft som mål att spräcka någon av de regeringar som har verkat sedan 1976. Vi har så gott vi har kunnat försökt att vara sammanhållande. Det har varit vårt mål även denna gång.

Om vi nu kan säkerställa en marginalskattereform för 1980-talet, så är jag övertygad om, herr talman, att betyget framöver kommer att bli litet bättre än vad det just nu tycks vara i Lars Tobissons censorbok.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

**11 § Anmäldes och bordlades**

Konstitutionsutskottets betänkande

1980/81:23 med anledning av förnyad behandling angående stöd till dagspressen m. m. (prop. 1980/81:100 och 1980/81:137)

**12 § Anmäldes och bordlades**

Motionerna

1980/81:2176 av *Per Bergman m. fl.*

1980/81:2177 av *Ulla Tillander*

1980/81:2178 av *Lars Werner m. fl.*

1980/81:2179 av *Åke Wictorsson m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:183 om fortsatt fysisk riksplanering

**13 § Anmälan av interpellation**

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

*den 6 maj*

**1980/81:138** av *Lars Werner* (vpk) till utrikesministern om ett svenskt initiativ för en nordisk kärnvapenfri zon:

Efter stopptiden för inlämnandet av interpellationer till riksdagen samlades NATO-ländernas utrikesministrar till möte i Rom den 4 maj 1981 för att diskutera kärnvapenupprustningen i Europa. I avvaktan på detta möte kunde interpellationen inte väckas inom den stipulerade tiden.

NATO-mötet beslöt att inleda förhandlingar om begränsning av kärnvapenbärande medeldistansrobotar i Europa, vilket direkt påverkar möjligheterna för svenska initiativ för upprättande av en nordisk kärnvapenfri zon.

Av detta skäl anhåller jag att få framställa följande interpellation:

I Europa finns i dag över 10 000 kärnvapen. De har tillsammans en sprängkraft, som kan utplåna folken i Europa många gånger om. Ändå planerar NATO att hösten 1983 inleda utplaceringen av ytterligare nära 600 kärnvapen i Europa.

NATO:s nya kärnvapenstrategi och kärnvapenkapprustningen rör också folken och länderna i Norden. Det säkerhetspolitiska mönstret rubbas, de nordiska ländernas säkerhet undergrävs och det nordiska området blir ett möjligt slagfält för ett eventuellt stormaktskrig med kärnvapen.

Norden är i dag en kärnvapenfri zon. Inget nordiskt land har kärnvapen och har inte heller för avsikt att i fredstid skaffa eller tillåta stationering av sådana inom sina gränser. NATO-beslutet om stationering av kärnvapenbärande kryssningsrobotar i Västeuropa medför en skärpning av förhållandena i hela det nordiska området, och den kärnvapenfria zonen i Norden är därmed hotad.

Inga kryssningsrobotar är avsedda att placeras på nordiskt territorium i fredstid. Robotarna kan dock avskjutas från ubåtar i Norska havet, och de kan i en krigssituation stationeras på nordiskt område. Bl. a. av dessa skäl har kravet om upprättandet av en nordisk kärnvapenfri zon ökat i aktualitet och styrka i samtliga nordiska länder.

Denna fråga har en särskild betydelse för vårt land. Kryssningsrobotarna är avsedda för mål i Sovjetunionen, och de kommer med nödvändighet att passera över svenskt och finländskt luftrum. Detsamma gäller också de brittiska kärnvapenbärande stridsflygplanen. Inget av de nordiska länderna har ett försvar mot kärnvapen och ingen möjlighet att skaffa ett sådant. Det enda realistiska försvaret mot kärnvapen är att Norden säkras som en kärnvapenfri zon.

Det finns i de nordiska länderna en stark opinion för att Norden skall säkras som en kärnvapenfri zon. Denna opinion har också tvingat de nordiska regeringarna att på allvar börja diskutera detta krav, och frågan togs nyligen upp till diskussion då de nordiska utrikesministrarna träffades. Det var ett steg i rätt riktning. Det är både bra och nödvändigt att denna fråga blir föremål för diskussioner mellan de nordiska länderna, och det är också därför som vårt parti i flera olika sammanhang föreslagit en nordisk konferens i frågan.

Vid det nordiska utrikesministermötet framkom skilda synsätt från de olika nordiska länderna, och man kunde inte enas om en gemensam ståndpunkt. Oenigheten gäller omfattningen av en kärnvapenfri zon.

---

*Meddelande om  
frågor*

Förslaget om Norden som en kärnvapenfri zon fördes fram redan av förre utrikesminister Östen Undén. Idén har förts vidare och utvecklats av Finlands president Kekkonen. Båda dessa avsåg att enbart det nordiska området borde ingå i en första uppgörelse om Norden som en kärnvapenfri zon. NATO-länderna Norge och Danmark, men även det neutrala Sverige, anser i dag att i en sådan zon även måste ingå områden i Sovjetunionen. Det är framför allt detta krav som i dag omöjliggör ett gemensamt nordiskt uppträdande och som försvårar upprättandet av en kärnvapenfri zon.

Upprättandet av en nordisk kärnvapenfri zon måste vara ett led i arbetet för ett kärnvapenfritt Europa och ett totalförbud mot kärnvapen. Det vore en betydelsefull framgång för dessa strävanden om Norden kunde säkras som en kärnvapenfri zon. Den svenska regeringens förbehåll om att även områden utanför Norden måste ingå, redan i en första uppgörelse om en kärnvapenfri zon, innebär att detta arbete och möjligheten att ingå en överenskommelse över huvud taget försvåras.

Det borde i dag därför vara angeläget att inrikta arbetet främst på inrättande av en nordisk kärnvapenfri zon och utifrån en sådan överenskommelse gå vidare i förhandlingsarbetet med målsättningen ett kärnvapenfritt Europa. Man borde dock samtidigt med inrättandet av en nordisk zon diskutera någon form av uttunningszon, varvid kärnvapen med en räckvidd begränsad till de nordiska länderna drogs bort.

Jag vill med stöd av det anförda fråga utrikesministern:

1. På vad sätt är regeringen beredd att verka för kravet om Norden som en kärnvapenfri zon?
2. Är det regeringens uppfattning att inrättandet av en sådan nordisk zon kan ses som ett första steg på väg mot en gradvis ökad kärnvapenfri zon för ett på sikt helt kärnvapenfritt Europa?
3. Är regeringen beredd att ta initiativ till en nordisk konferens om upprättandet av en nordisk kärnvapenfri zon?
4. Är regeringen beredd att ge detta arbete hög prioritet och ta ytterligare initiativ, och i så fall vilka, utöver de här nämnda för en sådan zon?

#### **14 § Meddelande om frågor**

Meddelades att följande frågor framställdes

*den 6 maj*

**1980/81:396** av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till arbetsmarknadsministern om förstärkning av arbetstagarnas ställning vid arbetskonflikt:

I avtalsrörelsen 1980 lockoutade SAF 750 000 LO-medlemmar. "En investering för framtiden", kallade SAF-chefen Nicolin detta. I år fullföljs "investeringen för framtiden" genom motsvarande storlockout av en kvarts miljon tjänstemän, varvid indirekt flera hundra tusen LO-medlemmar kan beröras.

Vid lockouten 1980 mot LO-medlemmarna fick tjänstemännen fortsätta arbeta med full lön. I år är förhållandena omvända, med den skillnaden att LO-medlemmarna permitteras utan permitteringslön.

Det blir arbetslöshetskassorna som får utge ersättning. LO-medlemmarna förlorar därmed lön för fem karensdagar, och många får ingen ersättning alls. Därtill kan företagen hålla inne löner under konflikten. Allt detta sker med stöd av i dag gällande lag och AD-domar.

Kapitalägarna har makten över jobben i kraft av sitt ägande, och deras maktbefogenheter förstärks ytterligare av lagens utformning. För att få "mer jämlika villkor" mellan parterna på arbetsmarknaden, för att stärka löntagarnas ställning, måste lagstiftningen ändras.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Är regeringen beredd att ta initiativ till en ny lagstiftning som undanröjer kapitalägarnas, i lag och AD-domar förstärkta, maktställning genom att förbjuda permittering av i konflikt icke inblandade och innehållande av löner under konflikt?

**1980/81:397** av *Bertil Måbrink* (vpk) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot ökad arbetslöshet i Gävleborgs län:

Arbetslöshetens gissel drabbar allt fler i Gävleborgs län. Framför allt är det ungdomen och kvinnorna som tvingas till arbetslöshet. Av ca 5 500 registrerade arbetslösa, första kvartalet 1981, utgjorde 54 % kvinnor och 34 % ungdom under 25 år. Bland byggnadsarbetarna är i dag arbetslösheten oroväckande. Dessutom befaras att under hösten och vintern ytterligare byggnadsarbetare kommer att permitteras. Flera företag har varslat om inskränkningar, vilket kommer att öka den redan höga arbetslösheten betydligt.

Mer än 1 000 personer kommer vid halvårsskiftet att lämna AMU-utbildningen. Till detta kommer flera hundra ungdomar som fullgjort sin värnpliktsutbildning. Klart är att situationen på arbetsmarknaden i Gävleborgs län är och kommer att bli än mer oroväckande.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidtaga för att förhindra ökad arbetslöshet i Gävleborgs län och ge de nu 5 500 arbetslösa arbete?

**1980/81:398** av *Olle Wästberg* i Stockholm (fp) till industriministern om åtgärder mot utbildning av libyer i Sverige:

Det statliga företaget Telub förhandlar nu med libyska militära myndigheter om att de mest flagranta militära delarna av den pågående utbildningen av libyska soldater i Växjö inte skall genomföras. Den övriga delen av utbildningen skall dock, enligt de uppgifter jag fått, fullföljas. Det innebär att Telub under ytterligare 2-3 år kommer att utbilda en libysk militärkontingent.

Nr 131

Onsdagen den  
6 maj 1981

---

*Meddelande om  
frågor*

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta mot utbildningen av libysk militär i Sverige?

15 § Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

*/Solveig Gemert*